వేదాంత గ్రంథాలు

Sl.No. 630.

ధర్మప్రకాశిక.

DHARMA PRAKASIKA

Or

Light to right Conduct

By

N. A. Narasimha Acharya, B. A. L. T.
Headmaster
Govt. H. E. Training School,
Narasarowpet.

Rajya Rama Press, Narasarowpet.

1921.

 [*As.* 12.

ధర్మప్రకాశిక.

అభిప్రాయములు.

ఆర్యమహాశయా! తాము పంపిన తమయొక్క ధర్మప్రకాశిక అను హస్తమును, స్థాలీపులాకన్యాయమునఁజూచితిని ఇయ్యది, ప్రసిద్ధములగు పురాణములలోని సత్కథలలోనిధర్మసారము చేనిండి, భరతఖండవాసులగు నాంధ్రవిద్యార్థుల కెంతయు, ధర్మోపదేశకమయి, మాతృభాషాభివర్ధకమును, వ్యాసరచనానుకూలమయి, మృదుమధురమగు వచనశైలిచేఁ బ్రకాశించుచున్నది. మఱియు నాంధ్రపురాణములలోని పద్యములచ్చటచ్చటకలిగి, వానిలోనివిషయమే, వచనరూపమున వ్రాయఁబడియుంటచే, ఒక్కపద్యమును జ్ఞప్తిలోనుంచికొన్నచో, చాలు సకాఁ గథయంతయుఁ బూర్తిగ జ్ఞప్తిలోనుండి, వ్యాసమునువ్రాయుట కెంతయును యుక్తమనుటకు నిస్సంశయము. కావున, ఆంధ్రభాషాదూరులగు ప్రకృతికాలపు స్కూలుఫైనలువిద్యార్థులకునైతము, పఠనీయవచనగ్రంథముగ శ్రీప్రభుత్వము వారు ఇట్టిగ్రంథముల నంగీకరించినచో, ఆంధ్రదేశమునకు బహూపకారమని నానిశ్చయాభిప్రాయము.

ఇట్లు, సుజనవిధేయుఁడు
కాశీకృష్ణాచార్యులు
శతావధాని,
సంస్కృతప్రధానోపాధ్యాయుఁడు
టౌ హైస్కూలు
గుంటూరు.

23-10-1921

ధర్మప్రకాశిక

ఇది

సెకండరీస్కూలు 4, 5, 6 ఫారములకును,

ట్రైనింగుస్కూళ్లకును, ఉపయోగ

పడునట్లుగా

నర్సారావుపేట హైయ్యరుగ్రేడు ట్రైనింగుస్కూలు

హెడ్డుమాస్టరుగారు

యన్. ఏ. నరసింహాచార్యులు

బి. ఏ. యల్. టి

గారిచే రచింపబడినది.

మొంటటికూర్పు

రాజ్యరమా ప్రెస్,

నర్సరావుపేట.

1921.

[వెల 12 అణాలు.

పీఠిక.

బాలురకు నీతివిద్య నేర్పుటకు కథలెంత ప్రయోజనకరము లని తలంచి యెల్లదేశముల నయ్యాయి దేశభాషల నీతికథాపుస్తకము లు వ్రాయుచుండుట యెంతయు సమంజసమైన విషయమని మనకుఁ దెలిసినదయే. ధర్మములును నీతులును కథాసందర్భములనుబట్టి యేవిస్పష్టమై మనంబున నాటునుగాని, ప్రత్యేకముగా వానింగూర్చి ప్రసంగించుటచేనవి సుబోధము గాకుండుటయేగాక, వానిననుష్ఠానమునకుఁ దెచ్చుట మిక్కిలి యరిదియై యుండును.

మనదేశములో మిక్కిలి ప్రసిద్ధికెక్కిన పూర్వరాజుల చరిత్రములను గురించినవి స్తరముగా దెలుపు రామాయణ మహాభారతాది గ్రంథములలో ననేక విధములైన ధర్మములును నీతులును నేర్పఁదగినట్టి కథలు, చరిత్రములు, ఉపాఖ్యానములు, సంవాదములు మొదలైనవి విశేషముగాఁగలవు. వేయేల? నీతిమార్గోపదేశమునకును, బహువిధధర్మప్రవృత్తి ప్రకారనిర్ణయమునకును రామాయణ భారత భాగవతాదులవంటి గ్రంథములు ప్రపంచములో నే దేశమునందును లేవనిమనము నిష్కర్షగా నుడువవచ్చును.

మహాత్ములగు నన్నయాది సత్కవులు పైనచెప్పినగ్రంథముల ను[illegible]గించి, యాంధ్రజనులకు మహోపకారము గావించియున్నారు గాని, ప్రస్తుతము దేశమున నాంగ్లేయభాషావ్యాపకత్వ ప్రభావము చేతను, కేవలమైహిక సుఖైకప్రధానమైన పాశ్చాత్యనాగరికతాసంపర్కముచేతను, విద్యార్థులగు బాలురకు నాంధ్రభాషాజ్ఞానమును, భాషపై యాదరమును, పురాణేతిహాసములందుఁ బరిచయమును విశేషముగాఁదగ్గిపోవుచుండుటనుజూడ, మిక్కిలిశోచనీయమై యున్నది. దేశముయొక్క పూర్వస్థితియు, పూర్వరాజవర్యుల చరిత్రమును,పూర్వాచారపద్ధతులును, పూర్వులాచరించిచూపిన జాతీయమైన ధర్మక్రమములును, ఆర్యోత్తములనఁదగు నుత్తమ స్త్రీపురుషులే యేవేళల

యుండియు విశేషముగా నిర్వచనముఁ జేసిరేనియు బాలురకుఁ దెలిసిన
నప్పుడే వారు పెద్దవారైనప్పుడు తమజాతీయగుణములను ధర్మములను
వదలక పూర్వులవలె ధర్మపరులై యున్నతికెక్కుటకుఁ బ్రయత్నము
చేయఁగలరు అప్పుడే నిజముగ దేశోన్నతికిఁ గారణమేర్పడును.

స్వజాతీయగుణ ధర్మజ్ఞానమును, ధర్మాధర్మవివేకస్ఫురణమును
గల్గుటకు "శుశ్రూషమూలన శ్రోత్రియుండగు" నను కీర్తిగాంచు బురాణేతిహాస
సనాతనశాస్త్రములు ముఖ్యమై యున్నవిగనుక, వానిలోనుండి కొన్ని
సారతరములైన కథలను చరిత్రములను సులభశైలితో సంగ్రహించి
వ్రాసి కూర్చి "ధర్మపత్రికావళి" యను పేరిట పుస్తకమును విద్యార్థు
లైన బాలురకిట్టి యుపయుక్తముగ జేసితిని. అందందు శ్రేష్ఠతరములైనవియు ం
సుస్ఫూర్తిగల్గినవియు,నవశ్యముగా జ్ఞాపకముంచుకొనుటకు దగి
నట్టివియునైన పద్యములు కొన్ని నను సందర్భములకనుగుణముగాఁ
జేర్చియున్నాను.

బాలబాలికలీపుస్తకమును జదువుటచే బలు తెలుగు లయిన
ధర్మవిశేషము తెలుఁగుటయేగాక యాంధ్రభాషాజ్ఞానమును భాష
పైనభిరుచియునుగల్గి పెద్దవారైనప్పుడు, మంచి రచనలయందుఁ బ్రీతి
గల్గి స్వయముగా భారతాది సద్గ్రంథములనుజదివి యైహికాముష్మిక
సుఖములను బొందఁగలరని నమ్ముచున్నాను.

ఇందలి కథలు సనాతనములైన యార్యుల ధర్మవిశేషములను
విస్తారముగాఁ దెల్పునట్టివి కనుక నయ్యవి సర్వమతస్థులకు సమ్మతమైయుం
డునట్టివి యేయని నేను వేఱుగాఁ జెప్పనక్కరలేదు. ఆర్యధర్మోపాసకులై
న మహనీయులీపుస్తకమును బాలబాలికలచేఁ జదివించి నాయుద్య
మమును సఫలంబు జేయుదురుగాక,

నరసరావుపేట
12-11-1920

యన్. ఎ. నరసింహాచార్యులు.
Head Master, Government Higher Elementary
Training School, Narasaraopet.

ధర్మప్రకాశిక.

విషయసూచిక. పుట.

ధర్మప్రకాశిక.

I ముఖ్యములైన ఆర్యధర్మము లెవ్వి?

[1] యమధర్మరాజునకు సావిత్రి యార్యధర్మము లిట్టివియని యెఱిఁగించుట.

పూర్వము మద్రదేశాధీశ్వరుఁడైన అశ్వపతియను రాజకూతురు సావిత్రియనునది, తన భర్తయగు సత్యవంతునితో నొక్క నాఁడు సమిత్కుశఫలాదులు తెచ్చుటకై వనంబునకుఁ బయలు వెడలెను. తన పురుషునకా దినము మరణము సంభవించునని ముందుగా నారద మహామునిచే నెఱిఁగినదగుటచే, నా పతివ్రతాతిలకము సత్యవంతునకెప్పుడేమి యాపద గలుగునో యని మిక్కిలి జాగ్రతతో నుండెను. సత్యవంతుఁడు వనంబులోని మధురములైన ఫలములు గోయుచు, గరిసె యనిండించి దానినొక్క చోట బెట్టి, చేతిగొడ్డలిచేఁ గాష్టఖండనంబును జేయుచుండెను. అందుచేనతఁడత్యంతశ్రమను బొందినవాఁడై నిట్టూర్పులు నిగుడ భార్యం గనుంగొని,, అంగనామణీ! నాశరీరము స్వాధీనము తప్పియున్నది. మనము దూలి పోవుచున్నది తలనొప్పియధికమైయున్నది. నిలువలేను నీతొడలపైఁ గొంతసేపు శయనించెద,, నని దానియంకతలంబున శయనించియొడలు మఱచి నిద్రించినవాఁడవలెనుండెను.

అప్పుడు సావిత్రి తనయెదుట రక్తలోచనుండును, నీలదేహుండును, ఘోరాకారుఁడును పాశహస్తుఁడును నగుదివ్యపురుషుఁడొక్కఁడు సత్వరంబుగా వచ్చుటను జూచి, భయపడి చేతులు మోడ్చుకొని, "అయ్యా! నీవెవ్వఁడవు ఏమికారణంబున నెయ్యది సేయం దలంచి యిందులకు వచ్చితి" వనిన నాతఁడిట్లనియెను. "అమ్మా! నే

ను సమస్తజీవరాసుల ప్రాణంబులహరించు యముండను. నీపాతి వ్రత్య మహిమచే నీవునన్నుఁగంటివి. ఇతరులకుఁ గనబడువాఁడను గాను. నేఁటితో నీపురుషుని కాయువుతీరెను. అతఁడుపుణ్యపురుషుఁ డగుటచే వానింగొనిపోవ నాభటులనంపక, నే నేస్వయముగా వచ్చితిని" అని చెప్పుచు, తన చేతి పాశములచే సత్యవంతుని ప్రాణంబునీడ్చి జీవరూపమున నున్న వానింబట్టుకొని దక్షిణదిక్కు మొగమై వెడలెను.

సావిత్రి తనప్రియుని మృతశరీరమును నొక్కచోట నునిచి, యముని వెంటఁబోవుచుండెను. దానింగని యముఁడు "తల్లీ! నీవేలవచ్చెదవు నిలువుము. ఇకమీఁది మార్గములు మనుష్యులు రాఁగూడనట్టివి" యనిన. సావిత్రి యిట్లనియె. "ఆర్యవర్యా! భర్తల ను విడిచిపోవుట స్త్రీలకు ధర్మముగాదు. నేనుం బతిభక్తి గలదానను. నాథుని విడిచిపోవనొల్లను పతియనుగమనంబె నాతికిధర్మము. నాకుఁ శరీరాయాస మించుకయైన లేదు. నన్నడ్డగింపకుండుము. నీవుధర్మదేవతవు. నీవెఱుంగనియార్యధర్మములు లేవు. ఐనను జెప్పెదన వధరింపుము. ఆర్యులగు మహాత్ములు. పరులకు హింస గావింపరు. ఆశ్రితులంబోషింతురు. దీనులపైఁ గరుణఁజూపుదురు. ఇతరులాచరించు ధర్మమునకు విరోధముగావింపరు. అట్టిపుణ్యాత్ములైనవారిదర్శనంబుచేమాత్రము సకలపాపంబులుతొలఁగును. ఎల్ల మేలును గలుగును. సజ్జనులలో నెల్ల కడునధికుఁ డగునిన్ను సందర్శించి, పరమ శుభంబులంబడయక నేను సామాన్యజనములవలె నూరక యెట్లుపోఁగలను. దేవోత్తమా! నాపైఁ గరుణింపుము.

" ఎవ్వరు వాఙ్మనఃక్రియల చేతను హింసయొనర్పఁబూనరొ యెవ్వరలను దీనులంగరుణయొప్పఁ బ్రోవఁగఁజాతురిచ్చుచో

గడమువడంగ నీకెదిరికాంక్షితముల్ తుదిముట్టఁదీర్తురె
క్కుడుమదిఁగూర్తు రాశ్రితులకిఁ విను మిన్నియునార్యధర్మముల్"

అనియిట్లు బహువిధప్రకారంబుల నార్యధర్మములలో మే
టియైనవానిని భర్తృసేవ చెప్పి, ధర్మదేవతను స్తుతించి, సావిత్రి తనభ
ర్తప్రాణంబులిమ్మని వేఁడుకొనఁగా, సమవర్తి సుప్రసన్నుఁడు, సావి
త్రియొక్క పతిభక్తికిని, ధర్మనిష్ఠతకును, చాతుర్యమునకును,
సుగుణంబులకును మెచ్చి, కరుణించి, సత్యవంతుని పునర్జీవి
తునిగాఁ జేసియిచ్చుటయేగాక, యంతకుముందు సావిత్రి కో
రినట్టివరంబులెల్ల యిచ్చి, తననివాసమునకుఁ జనియెను. అప్పతి
వ్రతయు సంతోషంబుతో భర్తను వెంటఁబెట్టుకొని యిల్లుచే
రెను.

2 ధర్మవ్యాధుఁడు కౌశికునకుఁజెప్పిన శిష్టాచారములు.

మిథిలానగరమున జితేంద్రియుఁడును, సత్యవాదియు, మా
తాపితృభక్తుండునునైన ధర్మవ్యాధుఁడను కిరాతుఁడు వసిం
చుచుండెను. అతఁడు హీనజాతిలో జనించి మృగమాంసముల
ను విక్రయించి జీవించువాఁడైనను, సకల ధర్మముల నెఱిఁ
గినవాఁడగుటచే, వానియొకకొన్నాడు, కౌశికుండను పేరుఁగ
ల బ్రాహ్మణుఁడువచ్చి " అయ్యా! నీవు ధర్మముల నెఱిఁగిన
వాఁడవనిజనులు చెప్పవిని, నీచేఁగొన్ని సందేహములు విశదము
గాఁ దెలుసుకొనవలయుననివచ్చితిని, జీవహింస చేయుచుఁ బ్ర
తుకుటనీకు ధర్మమగునా? నీవుచేయు ఘోరకర్మమునకు
నేను మిక్కిలి దుఃఖించుచున్నాను" అనియెను.

వానికావేటకాఁడిట్లనియె " విప్రవరా! బ్రాహ్మణులకు

దవస్సును వేదాధ్యయనమును, రాజులకు దేశపాలనంబును, వైశ్యులకు వర్తక పశుపాలనాది కర్మములును. శూద్రులకు సేవయు, నిట్లు ధర్మములగునో యట్లైనాకు మృగమాంసోపజీవనము ధర్మమగును. వంశక్రమాగతమైన యట్టికులధర్మమును విడుచుట యెవ్వరికిం దగదు. ఈ దేశమును పాలించు జనక మహారాజు వర్ణాశ్రమధర్మములమీఱి నడచువారిని, దస్యుపుత్రులనైనను దండించును. నాకులధర్మము హీనమైనను దానినే విడుచుట పాపకృత్యమగును. నేను హీనజాతిలో జనించిన వాఁడనయినను నావిధంబంతయు వినుము. నేను జంతువులఁజంపను ఒరులు తెచ్చినమాంసమును స్వల్పలాభమునకమ్మి తద్ధనముచే జీవింతును. నేను మాంసము నములను. తల్లిదండ్రులను దైవముగాఁ గొనియాడి పూజింతును. సత్యంబు పలుకుదును. నను నేను పొగడుకొనను. పరులనునిందింపను. పరస్త్రీలఁ గోరను ఒరులసొమ్మునకాసపడను. అయ్యా! నీవడుగుటం జేసి నా విషయమై యింత చెప్పవలసివచ్చెను. లోకములో మనుష్యులు శిష్టాచారములెట్టివియని యెఱిఁగి యవ్విధముగా నడచుటయే శ్రేయస్కరము.

కౌశికుఁడతని చరిత్రకద్భుతంబంది "మహాత్మా! నీవు కర్మధర్మమూర్తివి. నీవిధంబెఱుఁగక పలికితి. శిష్టాచారంబులెట్టివి? వానినాకుఁ జెప్పు" మనియడుగ, ధర్మవ్యాధుఁడిట్లనియె "దానసత్యతపోయజ్ఞములను జేయుటయు, కామము, క్రోధము, లోభము, మొదలగు దుర్గుణంబుల వదలుటయు, గురువులను సేవించుటయు, వేదములం జదువుటయు, డాంబికత్వములేక తనకుదొరికిన ధనవస్తు సముదాయముచే సంతృ

ప్తినొందుటయు, నాస్తికులు, దుర్జనులు మొదలగువారితోఁ జేరకుండుటయు, మితహితోక్తులను బలుకుటయు, ఆశ్రితులనుమిత్రులను గాపాడుటయును, శిష్టజనుల చరితంబులని పెద్దలు చెప్పుదురు. శిష్టాచారంబుల నెఱిఁగినడుచువారలకు నంతఃకరణశుద్ధియు, విమలజ్ఞానంబును గలుగును. దానిచే వారుహింసావిదూరులై పుణ్యలోకంబులను బొందియానందింతురు"

కౌశికుఁడంత ధర్మవ్యాధునెడ సెలవు గైకొని తనపురంబునకుఁ బోయి, తల్లిదండ్రులకును గురువులకును శుశ్రూషను జేసి శిష్టాచారక్రమముతప్పక సంచరించుచు, కాలక్రమంబున పరమజ్ఞాన భరితుండై వెలుగుచుండెను.

---

౩ సత్యమునకంటె మించిన ధర్మము లేదని శకుంతల దుష్యంతున కెఱిఁగించుట

పూర్వము కణ్వమహాముని యాశ్రమమున శకుంతల యను కన్యకామణి పెరుగుచుండెను. అదినిజముగా మునికన్య గాదు. రాజర్షులలోనుత్తముఁడైన విశ్వామిత్రునకును, దేవవేశ్యలలోను త్తమురాలగు మేనకకును, జన్మించి శిశువుగా నుండునప్పుడే తల్లి దండ్రులచే విడువబడి, యొకనదీతీరమున బక్షులచేఁ గాపాడబడుచుండెను. కణ్వమహర్షి దానింజూచి యధికప్రీతితోఁ దనయాశ్రమంబునకుఁ దెచ్చి, శకుంతములచే రక్షింపబడుచుండినదికావున, శకుంతలయను పేరిడి దాని నత్యంత గౌరవంబుగా బెంచుటచే, నక్కన్యకణ్వమహాముని కూతురయ్యెను. కొంతకాలమునకది రూపలావణ్యసౌందర్యాతిశయంబుల నొప్పుచువివాహమునకుసిద్ధమైయుండెను.

ఇట్లుండఁగా నొక్కనాఁడు హస్తినాపురంబేలు దుష్యంతుఁడను రాజు, వేఁటాడుటయందు కోరికఁ గలవాఁడై, మునియాశ్రమమునకు సమీపముగా నుండు భూములలోఁ దిరుగుచు, బడలిక చెందిక్షుత్పిపాసాకులితుఁడై, కణ్వమహర్షి యాశ్రమంబున విశ్రమించి పోవఁదలఁచి, యందుల కేతెంచెను. అప్పుడు మునియింటిలో లేదు. శకుంతల రాజునకు నర్ఘ్యపాద్యంబులిచ్చి తినుటకు మధురంబులైన ఫలంబులొసఁగి "మహాప్రభూ! ఇప్పుడే తండ్రిగారు కుశంబులు దేర నడవికిఁ బోయిరి. వారు వచ్చినతోడనే మీకుఁ దగిన మర్యాదలు సల్పుదురు కొంతసేపు కూర్చుండు"డనియె. దుష్యంతుఁడు సర్వాంగసుందరియైన యక్కన్యకం జూచి, దాని వినయంబునకును, మృదుమధుర వాక్యంబులకును సంతోషించి, యది చెప్పఁగా దాని జన్మవృత్తాంతమంతయు నెఱిఁగి "తరుణీమణీ! నీవు కణ్వమహాముని కూఁతురుగా నుండుట నాకు ముందే తోఁచెను. ఇప్పుడు నీవు రాజకన్యకయగుట నీవ యెఱింగించితి. నిన్ను నేను వివాహమాడుట కేమి యాటంకమున్నది? ఓలతాంగీ! నీవు వనంబులోనుండనేల? నీ చక్కదనమునకీ నారచీరలును, మునిపల్లెలో వాసమును దగునా? నన్ను వివాహము చేసుకొని నాకు బట్టపుదేవివైయుండి నాతో రాజ్యసుఖము ననుభవింపు" మనియెను.

శకుంతల సిగ్గుపొపునఁ దలవంచుకొని నీకు నాపైననురాగము గలదేని, తండ్రియగు కణ్వమహర్షి నడుగుమని చెప్పెను. రాజు, శకుంతలకప్పుడు క్షత్రియులకు గాంధర్వవివాహము ధర్మమనియు, దానికిఁ దల్లిదండ్రుల యనుమతి యక్కర లేదనియు, వివరించి చెప్పి దాని నొడంబఱచి, దానికిం బ్రియంబుగా, నావలన నీకుదయించు పుత్రునకుఁ బట్టంబుగట్టెదనని చెప్పి, గాంధర్వవిధి

చోఁ బ్రవరఁ బెండ్లియై "నాప్రాణనాయకీ! నీవుదుఃఖపడకుండుము. నాపురంబునకు నిన్నుఁదోడ్కొని వచ్చుటకు మంత్రివర్గంబునుబం పించెద" నని చెప్పి తనపురంబునకుఁ జనియెను.

అంతఁగొంత సేపటికి కణ్వుడువిచ్చేసి లజ్జచేనాననంబు వాంచి, కొనియున్న కూతుంజూచి, తనదివ్యజ్ఞానదృష్టిచేసర్వంబు నెఱిఁగి "అమ్మా! నీకులగోత్రములకుఁదగిన పతిని నీవువరించితివి. దా నికిఁదగినట్లు నీవు గర్భముగలిగియున్నది. సకలభూభారమును వ హింపసమర్థుఁడైన కొడుకు నీగర్భంబులో నున్నవాఁడని చెప్పి, యెప్పటియట్లశకుంతలను మక్కువతోఁ బెంచుచుండెను.

కొంత కాలమునకు శకుంతలాదేవికి భరతుఁడను పుత్త్రుఁడుద యించెను. ఆబాల్యమునకు జాతకర్మాది సంస్కారములు మునివరుం డుచేసెను. బాలుఁడు దినదిన ప్రవర్ధమానుఁడగుచు సద్గుణముల కెల్లనిధియైయుండి యాశ్రమవాసులకెల్ల సంతోషముగలుగఁజే యువాఁడయ్యెను.

ఇట్లుండ నొక్కనాడు కణ్వమునివరుఁడు కూతుంజూచి "తల్లీ పుట్టినయింటిలో విశేషకాలము స్త్రీలుండరాదు. నీపుత్త్రునిం దోడ్కొని నీపతికడకుఁ బోవలయును. నీవెంటశిష్యులంగొందఱి నంపెద. ప్రయాణమగు" మని చెప్పి,శిష్యులతో దానిననిచి పు చ్చెను.

శకుంతల దౌష్యంతినిఁదోడ్కొని, సకలమంత్రిపురోహితప్ర ధాన పౌరజన పరివృతుండై యున్న దుష్యంతుం గనుంగొని,గు రునాశ్రమమునందామున్ను పతివలనగనిన యాదరణమును,కరు ణయు, ననురాగంబును గానక,శంకించి దుఃఖితయై, తన మన స్సులో "అయ్యో!యీరాజు నన్నుమఱచెనో? లేక యెఱిఁగియున

న్నుశిక్షింప దలఁచెనో!, యనివిచారించి యాతనితోనిట్లనియె
“జననాథా! వేటనెపమునఁగణ్వాశ్రమమునకువచ్చినాకిచ్చినవర
ములందలంపవలయు. బాలార్కతేజుఁడైన యిబ్బాలుఁడు నీకొ
డుకసుమ్ము వీనిని యువరాజుగాఁనభిషేకమొనరింపుము”.

రాజామాటలువిని యేమియు నెఱుగనివానివలె, “ఓ
నాఱి గనిన్ను, నీవెక్కడిదానవు ఏలయనుచితంబులాడెదు? శీఘ్ర
ముగానిండుండి వెడలిపొమ్ము,, అనికోపంబుతోఁ గన్నెఱ్ఱజేసు
కొనిపలికెను. శకుంతలకప్పుడు కోపంబును శోకంబును నొ
క్కటగలుగ, కొంతసేపు ఱిచ్చపడి యుండి, తనకుఁదానయుపశ
మించుకొని, మహారాజుం జూచి, ,,నాథా! నన్నోరులెఱుఁగకుం
డ గాంధర్వవిధిం బెండ్లియై యిప్పుడు నీవెవ్వరిదానవో యనుట
నీకుధర్మమగునా? మనుష్యులెంతరహస్యముగా నొక్కకార్యము
ను జేసినను దానికి దినంబును, రాత్రియును పంచమహాభూతము
లును, సూర్యచంద్రాదులును, సాక్షులైయుందురుగదా”

చ॥ విమలయశోనిధీపురుషవృత్తమెఱుఁగుచునుండుజూవె వే
దములునుబంచభూతములుధర్మువుసంధ్యయునంతరాత్మయున్
యముఁడునుజంద్రసూర్యులునహంబునురాత్రియునన్మహాపదా
ర్థములివియుండఁగానరుఁడు దక్కఁగ నేర్చునె తన్ను మ్రుచ్చిలన్॥

కావున నోరులెఱుంగరనితలఁచుట మూఢత్వమగును. అది
యునుంగాక, ప్రజాపతియు గుణవతియు ననువ్రతియు నైనభా
ర్యనువదలుటపతికిధర్మముకాదు.సద్గుణంబులకెల్ల పెన్నిధియైయు
న్న యిక్కుమారునిపైనీకాగ్రహమేల? నాడుకణ్వాశ్రమమునఁ
గొడుకునకుఁ బట్టంబుగట్టెదనని నుడివి,నేడు, సత్యమార్గము నుం
డితొలగవచ్చునా? అయ్యా! .“సత్యంనాస్తి పరోధర్మః” యం

దురు. అశ్వమేధయాగములు వేయు చేయుటయును సర్వతీర్థం
బులను సేవించుటయును, సర్వవేదంబులం జదువుటయును స
త్యమునకుసరిగావని పెద్దలుచెప్పుదురు. ధర్మజ్ఞులైనమునులు ధ
ర్మములకెల్ల సత్యంబపెద్దయందురు.

చ॥ నుతజలపూరితంబులగు నూతులునూరిటికంటెసూనృత
వ్రతయొకబావిమేలు, మఱిబావులునూరిటికంటెనొక్కస
త్క్రతువదిమేలు, తత్క్రతుశతంబునకంటెసుతుండుమేలు,త
త్సుతశతకంబుకంటెనొకసూనృతవాక్యముమేలుచూడఁగన్॥

కావున నాథా! సత్యమార్గము తప్పరాదు. నాపైఁగరు
ణింపుము. నీకొడుకు నెత్తికొని గారవింపుము." అనియెను.

దుష్యంతుండు మఱియు మూర్ఖుండై శకుంతలను స్త్రీలస
త్యవాదినులని దూషించి పొమ్మనగా, నప్పుడాకాశవాణి సభా
సదులెల్లవిన, శకుంతలయొక్క పల్కులు నిజమని తెలియఁజెప్పె
ను. దుష్యంతుఁడప్పుడు సభ్యులంజూచి తానుముందు లోకాప
వాదభీతిచే శకుంతలను నెఱుఁగనని చెప్పితినని నుడివి, భార్యను
పరమప్రీతితో నాదరించి భరతునకు యువరాజ్యపట్టాభిషేకము
గావించెను.

—:0:—

4 శరణాగత రక్షణము శ్రేష్ఠమైనధర్మమని భీష్ముడు ధర్మరాజునకెఱింగించుట.

పాపాత్ముఁడగు బోయయొక్కఁడు పక్షులవధియించి, తినియు
వానినమ్మికొనియు జీవించుచుండెను. ఒకనాఁడతఁడు తగినసాధన
ములతోఁ బక్షులం బట్టుటకై మహారణ్యమార్గముగాఁ బోవు

చుండగాఁ బెనువానతో గూడినగాలి భయంకరముగా వీచెను. దానికతఁడు భయపడి, యొకమఱ్ఱిచెట్టుక్రింద చలిచే వణకుచుఁ గూరుండియుండెను. రాత్రియగుటచే నెందును గదలనేరక యా కలిచే బాధపడుచున్నయానరాధముఁడు, చెట్టువంక జూచి, "ఇం దలిభూతముల నాశ్రయించెదను. చలినుండి నన్నెవ్వరైన గాపాడరా?" యనిభక్తితో బలికెను.

అప్పుడమ్మహీరుహంబు కోటరంబులో వసించు కపోతమొకటి తనభార్య మేఁతకుఁబోయిరాక తడయుటకు శోకించి, "అయ్యో! నాప్రియురాలింక రామికి కారణమేమి? ఏమయ్యెనో? ఈవానలోఁ జిక్కి మృతినొందెనో" యని విచారించుచుండ, నబ్బోయవలలో నంతకుముందు చిక్కుపడిన యాడుపావురము, భర్తకుఁదన దురవస్థనెఱిగించి చింతింపవలదనియు, విధిబలవంతమైనదనియు, బోయశత్రువైనను, వాఁడుశరణంబువేడినవాఁడు కనుక వానిముందుగారక్షింపవలయుననియు హితోపదేశముచేసెను.

మగపావురమప్పుడు లుబ్ధకుంజూచి, "అన్నా! నీవుడస్సియున్నావు. మాయింటికతిథివైవచ్చితివి. నీయిష్టమెఱిఁగింపుము. నీకాతిథ్యము చేయకుండుట ధర్మమగునా," యనెను. బోయతానప్పుడు దుస్సహశీతార్తుఁడై యుండుటను జెప్పఁగాఁ నావిహంగము రయంబుగానచ్చటి పుల్లలెల్లముక్కునఁగొనివచ్చి, సమీపముననుండు పల్లియలోనుండి కొఱవియొకటితెచ్చి, పుల్లపోవున్న మండునట్లుచేసి, బోయను నిప్పులో మేనుఁగాచికొనుటకు రమ్మనిచెప్పెను. అప్పుడువాఁడు గుప్పెనంతోషించి తన్నుఁజూచుచుండఁగా నోడలుకాచికొని చలిబాధతొలఁగునట్లు చెనుకొన

ను. అంత వానికాఁకలియగుటయుఁ దనకాహారము తెచ్చిపెట్టు
మని పక్షినివేఁడెను, అది చేయనుపాయమెఱుఁగక ఖగమప్పుడు
వగచి బోయతో, "అయ్యా! పక్షులైన మాకుఁబ్రదుకన నొ
క్కటే కలదా? ఏమిదొరకినను దానిభుజించిమాయాఁకలిఁదీర్చు
కొందుము. మనుష్యులకట్లు చేయవచ్చునా? నీవుడస్సియున్నా
వు. నీకాతిథ్యము చేయవలయును. నాశరీరంబును నీకాహారమై
యిచ్చెద" నని యగ్నివలగొని దానిలోఁబడిచచ్చెను.

దానిఁజూచి బోయ విస్మయమును విషాదమునుగదుర
"ఆహా! ఈపులుఁగిట్లు నాకై తనశరీరమిచ్చునా! ఏమి దీని ధ
ర్మచింత! మహాపాపాత్ముఁడనియు, శత్రువనియు, నెంచక, వం
చనలేక తనమేను నాకొఁగానిచ్చెనుగదా! ఈపక్షి నాకు గురువై
జ్ఞానోపదేశము చేసెను ఇఁక నేను నాకౄరచరిత్రము విడిచి పవి
త్రించెద"నని మనంబున వైరాగ్యమును శాంతియును బొడమ,
వలలోనున్న పక్షులనెల్ల విడిచి, తనచేతనున్న పక్షిహింసాధన
ములనెల్లనందే పడవైచి, యచ్చోటును బాసిపోయెను.

అంతనా కపోతి పతిమరణమునకు వగచి తాను న
ళలమునుజొచ్చి మృతినొంది భర్తంగలిసెను. దివ్యరత్నఖచి
తమైన విమానము నెక్కి కపోతంబును గపోతియు, దివ్యరూప
ములుధరియించి దేవతాపరివేష్టులై పోవుచుండుటను జూచి, పు
ణ్యవర్తనుఁడైన బోయయప్పుడాశ్చర్యపడి, తానునట్లగుదునను
చు నొక్కచోట దవానలంబు దరిసి వనమెల్లముట్టి కాల్చుచుం
డఁగా, నాయనలంబులోఁజొచ్చి, యొడలుదొరఁగి దేవత్వంబు
నొందెను.

కావున "ధర్మనందనా! శరణాగత రక్షణముయొక్క

మేలిమినిజూచితివా? శరణు సొచ్చినవారిని రక్షింపకుండుట కంటెఁ బాపమెందు లేదు. అప్పాపమునకుఁ బ్రాయశ్చిత్తము లేదు"

క॥ శరణంబనివచ్చిన భీ
కరశత్రువునైనఁ బ్రీతిఁగావఁగవలయున్
కరుణాపరుల తెఱంగిది
యురవుగసగిగావ్రదీవి కేధర్మంబుల్॥

---

5 పరోపకారమే పరమధర్మమని శివుఁడు
పార్వతీదేవికి బోధించుట.

తొల్లి దేవతలును, రాక్షసులును, అమృతము సంపాదించుటకై మందరపర్వతమును గవ్వముగాఁ జేసి, వాసుకి యను పామును ద్రాడుగా నుపయోగించి పాలసముద్రమును మధించుట కారంభించిరి. ఆనగమును సముద్రములో మునుఁగకుండునట్లు విష్ణుదేవుడు కూర్మరూపుడై జలములోనుండి తనవీపునఁ బట్టియెత్తెను. రాక్షసులు తలవైపును, దేవతలు తోకవైపును వాసుకింబట్టి,ప్రమోదంబున భూధరంబును క్షీరవార్ధిలోగిరగిరం దిరుగునట్లు చేయఁగా, నప్పుడు దైవయోగంబున హాలాహల మను పేరుగల విషముజనించెను. ఆవిషాగ్నిచేఁ గొందఱు దేవదానవులు మాడిసిరి. కొందఱు భయపడి పాఱిపోయిరి. అంతేకాక లోకములకెల్లను మహోపద్రవంబు గలిగెను.

అప్పుడు కొందఱు నిలింపులు గుంపులై కూడి బ్రహ్మదేవుని యొద్దకుఁబోయి మొఱలిడఁగా, నాచతుర్ముఖదేవుఁడు వా

రలందోడ్కొని మహాదేవుండైన పరమ శివుని సమ్ముఖమునకుం బోయి, లోకంబులకైన యుపద్రవంబును విన్నవించి, విషంబు వలని బాధతొలంగు నుపాయంబు జేయవలయునని ప్రార్థించెను. మహాదేవుండప్పుడు తనప్రియసతియైన పార్వతింజూచి," మగువా! జగములకైన కష్టమును జూచితివా? విషము వేడిమిచే జగములెల్ల చరాచరమైన ప్రాణి జాతముతో నాశమగుచున్నవట నేను ప్రభువై యుండి లోకరక్షణము చేయకుండుట ధర్మమగునా? పరహితము సేయుటకంటెను ధర్మమింకొకటి శ్రేష్ఠమైనది కలదా?

క॥ ప్రాణేచ్ఛ నచ్చి వొచ్చిన
ప్రాణులరక్షింపవలయుం బ్రభువులకెల్లన్
బ్రాణులకిత్తురు సాధులు
ప్రాణంబులు నిమిష భంగురములని మగువా॥

క॥ పరహితము సేయునెవ్వండు
పరమ హితుండగును భూతపంచకమునకున్
బరహితమె పరమ ధర్మము
పరహితునకు నెదురులేదు పర్వేందుముఖీ॥

కావున నీహాలాహాల విషమును శిక్షించి దానిభక్షించిలోకముల రక్షించెద." నని పలికిన ప్రాణవల్లభునకు వల్లభ"దేవా! మీచిత్తంబు కొలది చేయవచ్చు" ననియెను. ఆహా! ఏమిపార్వతి యొక్క పరోపకారబుద్ధి? భుజించువాడు ప్రాణేశ్వరుండనియు, భుజించునట్టిది యుగాగ్నిజ్వాలాకరాళమైన గరళమనియుం దలంపక, పరోపకారమును, లోకరక్షణమును ముఖ్యముగానెంచి పార్వతి తనభర్త విషమును మ్రింగుట కొడంబడెను.

పరమశివుడప్పుడు దేవతలెల్ల బయుజయ ధ్వానంబులిడ, గం భీరము గాఁ బాలకడలిసమీపించి, పోకుపోకుమనివిషమును జేతఁబ ట్టి, తెమల్చి, కూర్చి, దానిముద్దగాఁ జేసి మ్రింగి, తనకంఠస్థలము ననిల్పెను. శివునికంఠమప్పుడు విసమువేఁడిమిచేనీలముగుటచే నా టంగోలె నతఁడు నీలకంఠుఁడు నాఁబరఁగెను.

ఆ॥ హరుఁడు గళమునందు హాలాహలము పెట్ట
   దప్పుగలిగి తొడవు కరణినొప్పె
   సాధురక్షణంబు సజ్జనులకునెల్ల
   భూషణంబుగాదె భూవరేంద్ర.

అంత దేవతలును దానవులును శివుని మహోపకారమునకు మెచ్చి పాలకడలిఁదరచ్చి యమృతము మొదలగు మేలైన వస్తు వులంబడసిరి.

౬ అహింసా పరమోధర్మః మాంస భక్షణవిషయమై భీష్ముఁడును ధర్మరాజును సంభాషించుట.

భీష్ముఁడు ధర్మరాజునకు ధర్మోపదేశము చేయుచుండఁగా, నహింసాస్వరూపమిట్టిదియనియెఱుఁగవేఁడి ధర్మరాజిట్లనిప్రశ్నిం చెను "అయ్యా! లోకములో మునివర్యులును బ్రాహ్మణముఖ్యు లును దేవతలును ధర్మములలో నెల్ల యహింస మిక్కిలి పెద్ద యని చెప్పుచుందురు. దానివిధమంతయు నాకువిశదముగా జె ప్పవలయును."

గంగా తనూజుండైన భీష్ముఁ డిట్లనియెను "ధర్మనందనా! వినుము. అహింస యనునది ధర్మముల కెల్లమేటియైనది. ఏనుఁగు యొక్కయడుగులోఁదక్కిన జంతువులయడుగులడఁగునట్లు,ధర్మ

ములన్నియు నహింసకు లోనగుచుండును. అహింసయనఁగాఁబ
రులనొంపమియనియర్థము, హింసగలుగఁజేయుటకు మార్గము
లునాలుగుగలవు. అవి మనస్సు, వాక్కు, కాయము, మాంస
ము దినుట. గోవుయొక్క నాల్గుపాదములలో నొక్కటి లోపమై
ననది కుంటుపడునట్లు, హింసకుఁ గారణములైనయీనాల్గింటిలో
నొక్కదానిచే హింసకావించినయెడల సద్ధర్మవర్తనము కుంటు
వడును. ఒకరికిఁ జేటుగోరుటయు, నొకనిహింసింపఁ దలఁచుటయు
మనోరూపమైన హింసలు. తిట్టుట, పరుషంబుగాఁ బల్కుట, య
సత్యమును జెప్పుట మొదలైనవి వాగ్రూపములయిన హింసలు.
ఇతరులసొమ్ము దొంగలించుట, కొట్టుట, పొడుచుటఁ ప్రాణులం
జంపుట మొదలైనవి కాయముచేనడచుహింసలు. మాంసముతి
నఁగోరి జంతుమారణముచేయుట నాల్గవ విధమైన హింస, కా
వున బుద్ధిమంతులైనవారు మాంసము తినఁగోరరు. ప్రాణులదే
హములోఁ గాక, మ్రానను తీఁగను మాంసమున్నదాయనియు,
ప్రాణులంజంపునపుడు తమమేనులకు దెబ్బసోఁకిననెట్లగునో వాని
కినట్లేకదాయనియు, మాంసముతినుటుడిగినచో హింసమానదా
యనియు విచారించి, యుత్తములు దయార్ద్రచిత్తులై మాంసభ
క్షణంబు మానుదురు"

ధర్మపుత్త్రుఁడమ్మాటలువిని మాంసము నములుటచేహిం
సయగుటనెఱిఁగియు నేలజనులు మాంసము వర్జించి యపూపా
దులచేతను, ఫలపరిభృతులచేతను, దేహయాత్రచేయ నొల్లకు
న్నారనియడుగెను. భీష్ముఁడు దానికిట్లనియెను. " అయ్యా! అన్ని
చవులలో మాంసము చవియెక్కువ. మాంసము చవిమరిగినవా
రికి దానిని విడుచుట, కష్టము. మాంసము తినుటచే దేహము

నకు బలముఁ గలుగును. శ్రమపడినవారికి న్లాసమగును. గాయము లు మొదలయినవి శీఘ్రకాలములో లోపితమగును. కృశించిన వానికిఁ బుష్టివేగమై వచ్చును. ఇట్టివిశేషములు కూరగాయలచే నగునా? యనను నామతము వినుము.

ఆ॥ అన్యమాంసమునసిజాంగమాంసంబుఁబో
షింతుననుటకంటెఁజెట్టలేదు
మాంసభక్షణంబుమానుటకంటెను
మేలు లేదుకర్తజాలకమున॥

ప్రాణభయంబనునది తనకుఁగలుగునట్లే సర్వభూతములకు నైజమనితలచి, దయార్ద్రచిత్తుఁడై మాంసము మానువారికిఁ(బ హ్మలో కాదులాటపట్టగును. భూతంబులకలుగకుండుట యేపరమ ధర్మము. భూతములకు భయముకలుగకుండ వర్తించువానికి, భూతములచే భయమెప్పుడును కలుగదు. భూతముల కలుగు వానికి భూతములవలనబుచలుగును. కీడు చేసినవానికిఁ గీడేయగు ట సందేహమా? కావున ధర్మనందనా! నీవు భూతములయెడ దయగల్గివర్తింపుము. వానికభయమిమ్ము. ఇదియే యహింసా ప్రవర్తనము. నాల్గువిధంబులచేతను హింసగావింపని పుణ్యాత్ము లు దేవతలకంటె నధికులగుదురు. అహింసావ్రత మనుష్ఠించిన వాఁడు సమస్తధర్మములనాచరించినవాఁడగును. వానికిఁ బొం దరాని మహోన్నతపదము లేదు.

ఆ॥ దానమునుదపంబుధర్మంబుయజ్ఞంబు
శౌచమంత్రతంత్రసత్యములును
బుధులహింసరూపములుగాఁగఁజెప్పట
యెల్లకల్గిసున్నహింసకలిమి॥

7 న్యాయము తప్పకుండుటయే ధర్మములలోఁ బెద్దది.
విదుర ధృతరాష్ట్రుల సంవాదము.

పంచపాండవులు తాముచేసిన ప్రతిజ్ఞచొప్పునఁబండ్రెండేండ్లువనవాసమును, విరాటనగరములో నొక్కయేఁడజ్ఞాతవాసమును సలిపి, దుర్మార్గులైనదుర్యోధనాదులతో నెట్లయిన సంధి చేసుకొని తమతండ్రిపాలు వడయుటకుఁ బ్రయత్నించిరి. పాపాత్ముఁడైన దుర్యోధనుఁడు తానుయుద్ధములోఁ బాండవులంగెల్తుననియు, వారికి రాజ్యభాగమియ్యకూడదనియు మూర్ఖుఁడై తలఁచెను. వానితండ్రియగుధృతరాష్ట్రుఁడంతకంటెనులోభగుణదూషితుఁడు. కొడుకు మాటలు వినుఁగాని పెద్దలగు భీష్మద్రోణాదులపల్కులు గైకొని, తమ్ముని కొడుకులైన పాండవులకురాజ్యభాగమిచ్చుటకనొల్లఁడు. పాండవులు పరాక్రమవంతులని వారికివెఱచును. ధర్మరాజుమనసు చొప్పఁగయుటకై తనమంత్రియైన సంజయుని వారినికడకుఁబంప, నాతఁడుపోయివచ్చిపాండవసభలోజరిగిన వృత్తాంతమంతయు రేపుచెప్పెదనని రాజునకెఱిఁగించి తనగృహమునకు బోయెను.

ధృతరాష్ట్రునకు మనసులో నెమ్మదికలుగలేదు. కంటికినిద్ర రాలేదు. తనతమ్ముఁడైన విదురునింబిలిపించియతనితో నేకాంతముగా నిట్లు సంభాషించెను.

ధృ:—తమ్ముఁడా! సంజయుడు నాయాజ్ఞచొప్పునఁ బాండురాజసుతులకడకుఁబోయివచ్చి, వారి విధంబంతయు రేపుచెప్పెదనని యింటికిఁబోయెను. నాకేమియుఁ దోచకున్నది. మనంబుకలఁకచెందియున్నది. నిద్రరాదు. నేనేమిచేయుదు. నామనస్తాపము దీర్పనీవు సమర్థుఁడగుటచేనిన్నుఁ బిలిపించితిని.

విదురుఁడు:- కౌరవ్యోత్తమా! నీకంటికి నిద్రరాని కారణంబేమి? బలవంతుఁడు దండెత్తివచ్చుచున్నాఁడనువార్తను విన్న బలహీనుఁడును, సొమ్ముపోఁగొట్టుకొనినవాఁడును, దొంగతనము చేయ నుద్యమించువాఁడును, స్త్రీలోలుఁడై తిరుగు కాముకుఁడును నిద్రలేక పరితపింతురు. నీకీకారణములలో నొక్కటికలిగినదికాబోలు? ఒరులసొమ్ముహరింపఁదలచితివా?

ధృ:- లేదుకాని, సంజయుఁడుపోయివచ్చెనుగదా, ధర్మరాజు మనసెట్లుండునో, యతఁడు మనపై నాగ్రహముజెందెనో, లేక నిందలివారిపై దయగలిగి వర్తించునో,యని సంశయము నాకుఁగలుగుచున్నది.

వి:- ధర్మనందనుఁడు నీకుఁబుత్త్రుఁడును, చెలికాఁడును, తగిన బాటునున్నె ప్రవర్తించును. అతనిదెసనొక్కకీడైనను గలుగదు. అతనికి నీవును నీకొడుకును నిష్కారణముగానపకారము చేసిరి. ధర్మరాజునీవుతండ్రియనినమ్మి సహించియున్నాఁడు. వానినిసగౌరవంబుగా నిందురప్పించి, రాజ్యభాగముపంచియిమ్ము, లేనియెడ నీకును నీకులంబునకును హానివాటిల్లును.

ధృ:- విదురా! ఇన్నిమాటలాడనేల? మనసంజయునివలన సకలకార్యములువిని యతనితో మనము చేయవలసిన దానిని నాలోచన చేయుదము. నీవునీతిమంతుఁడవు. నీవెఱుఁగనిధర్మము లేదు. నీనీతివాక్యములనామనస్తాపోపశమనముగావించుము.

వి:- ధృతరాష్ట్రభూపతీ! నీవెఱ్ఱిఁగి యెఱిఁగియేలనన్నదిగెదు? సకలజనులకు సమ్మతంబైనవిధముగా నడుచుటయే యుత్తమము. లోకనింద్యములైనకార్యములు చేయరాదు.

క॥ జనులకునొడబాటగువిధ

మనసడుచుచు లోకనింద్యములనుడుగుచు మీఁ
దెనరొకనికలిమికులుకక
మనుజులతోఁ బొందిపొసఁగి మనుటొప్పు నృపా!

సజ్జనులైనవారు కులవిద్యాధనంబులకు మదింపరు. అడఁకువగలిగి వర్తింతురు. బుద్ధిమంతులతోఁ గార్యాలోచనలు సల్పుదురు. కోపము, గర్వము, దురాశ, దురభిమానము మొదలగుదుర్గుణముల వర్జించి, న్యాయముతప్పక ధనమునార్జించి దానిని సత్పాత్రములయందు వినియోగము చేయుదురు. తగినవేషము నవలంబించుటయు, తన్నుఁదాఁబొగడకుండుటయు, నెట్టికష్టములువచ్చినను నీతిమార్గముతప్పక చరించుటయు, పగులుహింసించినను దానికిమాఱుసేయక సైరించుటయును మొదలగునవి, సత్ప్రవర్తనలలోఁ గొప్పగానెంచఁబడును. ఇట్టిగుణంబులు ధర్మరాజునకుఁగలదు. నీపుత్త్రుఁడు నీచుఁడు, దుర్మార్గుఁడు, ఒరులుచెప్పెడుబుద్ధులు వినఁడు, వానిపల్కులు వినక, పాండుకొడుకులకు రాజ్యభాగమిమ్ము. అది నీకు శ్రేయస్కరమగును.

ధృ:— తమ్ముఁడా! నీపల్కులఁ గొంత కలంకతీరెను. నీవు ధర్మనందనునిచిత్త మెఱుఁగుదువు. హితమును కర్తవ్యమును ధర్మమును నెయ్యదియో దానినాకెఱిఁగింపుము.

వి:— అన్నా! నీమనస్సులోనుండుదానిని నన్ను నొత్తి చెప్పమనియెదవా? చెప్పెదవినుము. రాజ్యము నీకులభించెను గదా యనితలఁచి, నీతమ్మునిపుత్త్రులకుఁ బాలునీయనొల్లకున్నావు. నీవేరాజ్యమంతయు మ్రింగ దలంచితివి. నీకోరిక నెరవేరదు. మత్స్యము మాంసముపైగలకోర్కిచే గాలమును మ్రింగును, పిమ్మటనదియే పట్టుపడి నశించును. నీవుచేయుకార్యమట్లే యున్నది.

పాండవులకుఁబుడమిపాలిచ్చి వారితో నీకొడుకులంగూడి మనున
ట్లుచేయుము. అన్నా! లోభమనునది చెడ్డగుణము. దానిచేఁ గ
ల్గుహానియింతంతయనఁగాదు.

తే॥ "నియతితపమున నింద్రియనిగ్రహంబు
భూరివిద్యయు శాంతికిఁ గారణములు
వానియన్నింటికంటె మేలైన శాంతి
కారణము లోభముడుగుట కౌరవేంద్ర."

కావున నీవు లోభంబువిడిచి, వనవాసంబునం గుందినకుంతీపు
త్రులందఱయుఁ బిల్చి, వారిపాలు వారికిచ్చి, వారలనిలుపుట నీకొ
డుకులనిలుపుట యగును.

ధృ:- తమ్ముడా! నీవచనంబులు నిర్మలములు నీతియుతము
లు. రాజనీతిబోధకములు. అయినను నేను నాపుత్రుల విడువను
" ధర్మోజయతి" యనియుండువాఁడను.

వి:- అన్నా! ఏలయిట్లు ప్రేలెదవు? నీకుమారుల దెసధ
ర్మమించుకయైనఁ గలదా? నిష్కారణముగా వారు పాండవులకు
హానిగలుగఁ జేసిరి. నీపుత్రులు గుణహీనులయినను వారినివిడువు
మంటినా? పాండవులవిడువరాదంటిని. నీకుహితముగోరి చెప్పుచు
న్నాఁడ నినాపలుకులు వినుము. నీతిమార్గముతప్పక నడచుట యే
యుత్తమధర్మము "నీతిలేనివానినిందింతురులోకులు," న్యాయ
మార్గమవలంభించుటకంటె ధర్మమొక్కటిలేదు.

ఆ॥ సకలపుణ్యకర్మచయమునొకదెస
వినుముపాడితప్పకునికియొక్క
వలనుదీనితుల్యతలు తెలిపెదునెడఁబాడి
కలిమియందపెద్దగానుపించు॥

వినుము పూర్వము ప్రహ్లాదుఁడను రాక్షసరాజ పుత్త్రుఁడు విరోచనుండును, అంగిరసుండను బ్రాహ్మణునికొడుకు సుధన్వుండును, దమదమప్రాణంబులు పన్నిదంబుగానొడ్డి, యొక్క ధర్మసందేహవిషయమై ప్రహ్లాదునడిగిన, నమ్మహీపతిపుత్త్రునియందలిపక్షపాతముచే నీతిమార్గమునుదప్పక, మధ్యస్థుఁడై తగవును జెప్పి, సుధన్వునిగెలిపించెను. అప్పుడుమృతినొందినపుత్త్రునిప్రాణంబులనిమ్మని ప్రహ్లాదుఁడు సుధన్వునింబ్రార్థింప, నద్దయాళుఁడు విరోచనునింబునర్జీవునిగాఁజేసిచనియె. కావున నీవును న్యాయమార్గంబువిడువకుము. పాడితప్పకుండుటయే పరమధర్మము. పాడిగలిగిన నిహపరంబులు రెండునుగలుగును, కీర్తియున్నంతకాలముస్వర్గలోకానుభవముగలుగునని బుధులు చెప్పుదురు. కావుననీవుకీర్తిప్రియుండవై నీతిమార్గముతప్పక చరింపుము.

ఉ॥ నీతిపథంబునన్ బ్రతుకనేర్చుటయుత్తమభంగి, శౌర్యసం
జాతములైకరంబమరుసంపదలొందుటమధ్యవృత్తి, యు
స్ఫీతములైనభారపహ జీవనముల్దలఁపంగనిష్టముల్,
నీతికిబాహ్యులైనధరణీచర మెత్తురె వారినుత్తముల్?

———:O:———

8 ఇంద్రియనిగ్రహముధర్మములలోనుత్తమమైన
దనిధర్మవ్యాధుడు కౌశికునకు జెప్పుట.

కౌశికుఁడుశిష్టాచారక్రమంబులెల్లవినిధర్మవ్యాధునింజూచి, "అయ్యా! ఇంద్రియంబులనవి? వానినిగ్రహింపకున్నఁబాపమెట్లొదవును? వానినిగ్రహించుటచేఁగల్గుఫలమేమి? ఇవ్విషయములనాకెఱింగింపు" మనివేఁడుకొనఁగా నవ్వ్యాధవర్యుఁడనుఁగిరాతుఁడిట్లనిచెప్పెను, "అయ్యా! నీవడిగినవిషయములుబ్రహ్మవి

కావునను ధరణీసురోత్తమా! నీవును సాధుసంఘము చేసి, జితేంద్రియుఁడవు గమ్ము, ఎల్లకడలకుఁ బాఱెడు నింద్రియములను నిర్జించుటయే ధర్మముల కెల్లఁ దుదియైన ధర్మము.

9 భగవంతుని భక్తితో నాశ్రయించుటయే పరమ ధర్మము. నారద పుండరీక సంవాదము.

భీష్ముఁడు సకల ధర్మములు ధర్మరాజునకు జెప్పఁగా విని, యమ్మహీపతి తాతతో "అయ్యా! మనుష్యులకు శ్రేష్ఠమైనదియు నవశ్యంబుగాఁ గావింపఁదగినదియు నైన ధర్మమెయ్యది? దానినా కెఱిఁగించి నన్నుఁ గృతార్థునిగాఁ జేయవలయును" అని ప్రార్థించెను. కృపాభరితుఁడై భీష్మాచార్యుఁ డిట్లనియె. "ధర్మనందనా! వినుము; తొల్లి తీర్థయాత్రాపరుఁడును, జపతత్పరుండును నైన, పుండరీకుఁడను బ్రాహ్మణసత్తముఁడు, నారద మహామునిం జూచి, భక్తితోఁ బ్రణమిల్లి, నీవు నన్నడిగిన విధముగా నమ్మహామునినడుగ, నతం డతనికిట్లనియెను" ఓ భూసురోత్తమా! పరమాత్ముఁడై న నారాయణుఁడు పరబ్రహ్మంబనఁగను బరమాత్ముఁడనఁగను, బరతత్వంబనఁగను నీశ్వరుఁడనఁగను, విష్ణుఁడనఁగను బరగుచుండును. అతని వలననే భూతసృష్టిస్థితిసంహారములగుచున్నవి. అట్టి నారాయణుని భక్తితో నెప్పుడు స్మరించుచు, నతని శరణంబు వేఁడుట మనుష్యుల కెల్ల ముఖ్యమైన కార్యము.

ఆ॥ సర్వశాస్త్రవాక్యసమితి నాలోకించి
మఱియు పృథవిచా[illegible]హమఁ దెలిసి
నిశ్చయింపఁబడియె నిష్ఠ నారాయణు
నెపుడు దలఁపవలయు నిదియొకండు॥

కావున నీవు సకలవిధములైన శాస్త్రార్థములయందు వాదంబులకుఁ జొరక, నారాయణపరాయణుండవై యతనిం దలంపుము. దాన సర్వశుభములు నుగలుగును. ఆ దేవుఁడు భక్తసులభుండు. ఆశ్రితవాత్సల్యనిధియై వెలుఁగు" ననియట్లు నారదమహాముని యుపదేశింపగా, నా నైష్ఠికుఁడు నియతచిత్తుఁడై నారాయణస్మరణప్రభావంబునఁ గృతార్థుఁడయ్యెను. కావున, పాండునందనా! నీవును నతిభక్తితో విష్ణుని గొలువుము. దానిచేఁ బడయరాని పదమును, జెందరాని శుభమును లేదు.

ఈవిషయముననే శ్రీకృష్ణస్వామి భారతయుద్ధారంభమందు, పార్థునకుపదేశించెను. "సర్వధర్మాన్ పరిత్యజ్యమామేకం శరణంవ్రజ, అహంత్వాసర్వపాపేభ్యో మోక్షయిష్యామిమాశుచ" దీనిభావమేమనగా, ఓపార్థ! నేనీకుపదేశించిన కర్మయోగజ్ఞానయోగభక్తియోగములనెడు మూఁడుమార్గములలో నీకెయ్యదిచేయ నిష్టమో దాని ఫలాపేక్షలేక, యేవిధమైన సంగములేక, కర్త నేననియు హంకారభావమును బొందక, పరమాత్మునందైన నాయందు కర్తృత్వభావమారోపించి, నేనే పరంబుగను, ప్రాప్యంబుగను దలఁచి, నన్ను శరణుపొందుము. అట్లుచేసితివేని నన్నుఁ బొందుటకడ్డమైయున్న పాపములన్నిటనుండి నిన్నుఁదప్పించెదను.

గీ॥ "క్రిందుకొనుసర్వధర్మవికల్పములను
నెడలవిడిచి పృథంబుగ నేనొకండ
శరణముగనాశ్రయింపుముసకలదురిత
ములకుఁదొలఁగింతునిన్నుఁబ్రమోదమంద॥"

"కమలాక్షున్ శరణంబు వేఁడనిజనుల్ కల్యాణసంయుక్తులే"

అనురీతిగా భగవంతుని శరణంబు వేఁడుటయే, పరమధర్మము. అదియే సర్వశ్రేయస్సులకును మూలము. నీవునట్లే చేయుము.

10 అన్నిధర్మంబులు త్తమములైనవని భీష్ముఁడుధర్మరాజునకుఁ జెప్పుట. భృగుఁడను విప్రుని చరిత్రము.

భారతయుద్ధములో బంధువులనెల్లఁ గూల్చితినని దుఃఖించుచున్న ధర్మరాజునకుఁ జిత్తోపశమనము గావించుకొఱకు, బహువిధములైన ధర్మములు పితామహుండైన భీష్ముఁడు తెలుపఁగావిని, యా రాజవర్యుఁడు దివ్యజ్ఞానసంపన్నుఁడైన పితామహుం జూచి "ఓమహానుభావా! అనేకవిధములైనధర్మములుమీరు నాకెఱింగించితిరి. వానిలోనెల్లమహోత్తమమైనధర్మము నాకుపదేశింపుఁ"డనియడిగెను.

అప్పుడు భీష్ముడు "ధర్మనందనా! అనేకవిధములైవిస్తరిల్లు ధర్మములలోనొక్కటియైనను నిరర్థకమైనదియు నిష్ఫలమైనదియు లేదు. అన్నియు సద్గతికిఁగారణము లేయగును. ఎవ్వరికేధర్మముపైఁగోర్కి కలదో దానినేవాని యాచరించుటచే వారికి శుభంబులు కలుగును. లోకములో మనుష్యులు తమకుఁ బోలినధర్మములనాచరించి, దానిచే వెలుఁగుటను మనముచూడలేదా? అదియట్లుండనిమ్ము. పూర్వమొకప్పుడు నారదమహర్షి దేవేంద్రునెడకుఁ బోయిన, నతండతనికి సత్కారంబులాచరించి యుచితాసనంబుపై మనిచి, "మునివర్యా! నీవుభూలోకంబుననుండివచ్చితివికదా? అందేమియాశ్చర్యముకంటి" వనియడిగెను. దానికమ్మహర్షియమ్మహేంద్రునకు భృగుండను బ్రా

హ్మణుని చరిత్రమును జెప్పఁదొడఁగెను. దానిం జెప్పెద వినుము"

" గంగానది దక్షిణ తీరమున మహాపద్మమను పట్టణంబు గలదు. అందు ధర్మనిత్యుఁడును సత్యవ్రతుఁడును, అహింసాపరుఁడును, జితేంద్రియుఁడును నిజధర్మతృప్తుండును, క్రోధవర్జితుండును నైన భృగుండను బ్రాహ్మణ వర్యుఁడొకఁడున్న్యాయసంప్రాప్తధనముచే; దేవపూజలు, పితృకార్యములు, అతిథిసత్కారములు మొదలగు పుణ్యకర్మములు చేయుచు, పుత్రదారాసమన్వితుఁడై వసించుచుండెను. ఇట్లుండ నొకనాఁడతని యింటికి బ్రాహ్మణశ్రేష్ఠుఁడొకఁడతిథియై వచ్చినఁ బరమభక్తితో నాతని కాతిథ్యమిచ్చి, యమ్మహాద్విజుంజూచి భృగుఁడిట్లని ప్రశ్నించెను. " అయ్యా నేను లోకసామాన్యమైన గుణకర్మములం దుఁదగిలి, యుత్తమమైనధర్మమేదియో తెలియలేకున్నాను? అఖండమైన సుఖమెద్దానఁగలుగును? ఏదిధర్మములలో మిక్కిలి శ్రేష్ఠమైనది? దానినాకెఱింగించి నన్నుఁగృతార్థునిగాఁ జేయుము''

అనియిట్లడిగిన యాగృహస్థునకభ్యాగతుండైన విప్రుండిట్లనియెను. " అయ్యా ధర్మమార్గంబులనేకములుగలవు. అవియెల్లను మేలైనవి. కొందఱు బ్రహ్మచర్యవ్రతముచేతను,, గొందఱు భవ్యములైన గృహస్థధర్మములాచరించుటచేతను, మఱికొందఱు వనభూములనుండి తపస్సులు సల్పుటచేతను, గొందఱు దానాది పరోపకారకృత్యములాచరించుటచేతను. వేఱుకొందఱు భగవదర్పణమగునట్లుగా యజ్ఞయాగాదులు చేయుటవలనను నిత్యమైన సౌఖ్యమును బొందుదురు.

కం॥ జననీజనకారాధన
మును గురుభక్తిని సుస్థిత్రమున శాంతిని దాం
తిని సత్యమున నహింసను
వినుకాంక్షురు మోక్షపదము వేఱ్వరజనుల్॥

ఇట్లు జనులకైహికాముష్మిక సుఖంబులొందగూర్పంజా
లు ధర్మములు బహుప్రకారములై యున్నను వానిచే నాత్మావలో
కనంబను పరమానందము కలుగుట దుర్లభము. అయ్యా! నీవు
నాబుద్ధివినుము. నైమిశారణ్యమున గోమతియను నదీతీరమున,
పద్ముడను పేరుగల సర్పరాజున్నాడు. వాడు మహాధర్మనిపుణుం
డు, దయాన్వితుండు, సుజనస్తోత్రపాత్రుండు, అతిథిపూజాతత్ప
రుండు; నీవాతనికడకుంబోయి యుత్తమధర్మము నెఱుగుమ"
అని యాబ్రాహ్మణుడు భృగుచేననుజ్ఞాతుండై వెడలిపోయెను.

వినుమా ధర్మనందనా! "భృగుడప్పుడే యిల్లువెడలి,
యెడనెడ బహు తీర్థసేవనంబు సేయుచు నైమిశారణ్యముసొచ్చి,
గోమతీతీరమున, మహాపద్మహ్రదముతటమున, భుజగరాజైన
పద్మునిమందిరంబుగాంచి, లోనికింబోవగా, నాగరాజభార్యయె
దురువచ్చి, యాతనిందోడ్కొనిచని, యర్ఘ్యవలిచ్చి "అయ్యా!
మీరిందులకువచ్చిన కారణమేమి?" యనియడిగెను. దానికిబ్రా
హ్మణుడు నేను నీపతినిజూడవచ్చితిని. అతండెందున్నాడు? నా
కునెఱింగింపు" మనెను. అప్పుడా సర్పాంగన "స్వామీ! నావిభుం
డు తనవంతు నెలవరుస వచ్చినందున సూర్యుని రథమును మోచు
టకై పోయియున్నాడు. ఇంక నెనిమిది దినములలోనిటకువచ్చు
ను. నాపురుషుండిందు లేడని మీరుశంకింపవలదు. మీకేమికావ
లయునో తెల్పినచో, దానినేను దప్పక చేసెదను. ఇదినాకర్త

గనుక్క యాజ్ఞ అతిథులనాదరించుటకంటె ధర్మములేదు." అని మిక్కిలి వినయంబుతోఁ దెలుపగా భృగుఁడయ్యురగరాజవల్లభతో "దేవీ! నాకేమియు వాంఛ లేదు. నీమగనిం జూచుటకై యిందులకు వచ్చితి. అమృతానుభావుఁడు వచ్చునంతకునదిగో వనమున నిలిచియుండెదను. అతఁడువచ్చినతోడనే నారాకయతని కెఱింగింపు" మని చెప్పి, చేరువనుండు వనములో నిరాహారుండై వేచియుండెను.

తనవరుసదినములు తీఱినతోడనే సర్పరాజు, సూర్యుఁడనుమతి చేయఁగా మరలి తనయింటికి వచ్చెను. అప్పుడాతనిభార్య వానికిం బరిచర్యలు చేసి, ప్రియంబుగనన్నంబు పెట్టి" నాథా! ఒక బ్రాహ్మణోత్తముఁడు, చాతకమువానఁగోరెడు చందముగా మీరాకకై యెదురుచూచుచు, సమీపారణ్యములోనున్నవాఁడు. వచ్చినకారణమేమియనియతఁడు నాకుఁ దెల్పఁడయ్యె. ఆహారమిచ్చినను గైకొనక యుపవాసవ్రతముతోనున్నవాడు. మీరు త్వరగా నతనిం జూచుటకుఁబొండు. సద్బ్రాహ్మణుల కోర్కెఁ దీర్చుటకంటె ధర్మమొక్కటి కలదా?" యనిచెప్పెను

పద్ముఁడు భార్యపల్కులకు సంతోషించి తక్షణమె వెడలి భృగునింజూడవచ్చెను. వారిరువురు తరుచ్ఛాయాశీతలమైనసైకతాతలంబున సుఖాసీనులై సంభాషణకుఁ జొచ్చిరి.

ప.—ఓ మహీసురోత్తమా! నీవిందులకువచ్చిన కారణమేమి? ఏలయిట్లుభుజింపక నియతిఁ నున్నావు?

భృ:—ఓ అహీవర్యా! నేను బ్రాహ్మణప్రవరునిపుత్త్రుఁడను. ధర్మారణ్యమునుండి నినుఁజూడవచ్చితిని. నీవుసూర్యునారాధించుటకయి చనుటనునీభార్య చేవింటిని. వాడినచేనివాఁడు

నా నకెదురుచూచునట్లు నీరాకకై యెదురుచూచుచుంటిని. నా మనఃక్లేశము దొలఁగింప నీవయర్హుఁడవగుదు.

ప:— నీకాతిథ్యమిచ్చుటకంటెను నాకు వేఱుకార్యము కలదా? నీవు పుణ్యాత్ముఁడవు. నాయింటికివచ్చుటంజేసి నాజన్మము సఫలమయ్యెను. మహాత్మా! నీకేమి కావలయునో చెప్పుము.

భృ:— నాకోర్కె పిదపఁజెప్పెదను. వేఱొక్క విషయమును గ నాడెందము తత్తరపడుచున్నది. దానినాకు ముందుగాఁ జెప్పవలయును.

ప:— అది యేమి? నాకుఁ జెప్పుము.

భృ:— నీవు సూర్యరథంబు వహింపఁబోయి సప్తాశ్వునివలన వినిన యట్టియాశ్చర్యము కలదేని దానినాకు ముందెఱింగింపుము.

ప:— అయ్యా! సూర్యుఁడాశ్చర్యముల కెల్ల నాస్పదమై యున్నాఁడు. ఆతనివలననే భూతములెల్లను జరించుచున్నవి, వాన కురియుచున్నది. చెట్టుకొమ్మలపై విహంగములు వ్రాలియుండు నట్లు సూర్యకిరణంబులాధారంబుగా వాలఖిల్యాది మహామునీం ద్రులు వసియించుచుందురు. ఇదిమిక్కిలి యాశ్చర్యమైనదికదా? పరమాత్ముఁడును, బరముండును, నిరంజనుండును శాశ్వతుండు నునైన పరమపురుషుఁడు. సూర్యునియందు వెలుఁగుచున్నాఁడు. ఇంకొక యాశ్చర్యము వినుము. ఒక్కనాడు మధ్యాహ్నమున సూ ర్యతేజుండైన పురుషుఁడొక్కఁడు సూర్యబింబమున కెదురుగాన తిత్వరితగతింబఱతెంచివచ్చిన, దినేశుండును సంతోషసంభ్రమం బులు బెనంగొన వానిందన చేతులతోఁ బట్టి సన్మానించెను. అప్పురుషుఁ డు సూర్యబింబముసొచ్చి దానిలో లయించెను. దానింగని నేను వెఱఁగంది, యీతఁడెవ్వఁడగునో యని ప్రభువునడుగ, నన్నత్యా

పరంబునఁగని, సూర్యభగవానుఁ డిట్లనియెను. "సర్పకులవర్యా! వినుము. ఈతఁడు సుర గరుడ గంధర్వాది దేవతలలో నొక్కఁడు గాఁడు. ఉంఛవృత్తిగల బ్రాహ్మణుఁడు. అస్ఖలితనియమవ్రతుండు. ఫలమూలనీరమారుతాహారుఁడు. దొరకినదానితోఁ దృప్తి చెందునుగాని, దొరకనివానికై నోరు తెఱచి యెదురుచూడఁడు. సర్వభూతములయందు సమతయుఁ బ్రియంబునుగల్గి వర్తించువాఁడు. వాఁడు నేఁడిట్లు సిద్ధిఁ బొందెను." అయ్యా! బ్రాహ్మణపుంగవా! ఇంతకంటె నాశ్చర్యమైనది వేఱుకలదా?

భృ:— నీవంతఁ జూచిన యాశ్చర్యములను జెప్పితివి, నా సంశయంబును దీర్చితివి సిద్ధిఁ బొందుటకు మార్గమును నెఱిఁగితిని. నాకనుజ్ఞ యిమ్ము, పోయివచ్చెద, నని యావిప్రుఁడు సర్పరాజుం బొగడి, తన నివాసంబునకుఁ బోయెను."

"ధర్మనందనా! నీవుపగమధర్మంబెయ్యదియని యడిగితివి. దానికై నీకీభృగపద్ముల సంవాదరూపమైన యితిహాసమును నారదముని దేవేంద్రునకుఁ జెప్పినరీతిగా వివరించితిని. అన్నిధర్మంబులును నుత్తమములేయైనను, సర్వభూతసమదర్శనత్వంబును, అనాకాంక్షిత్వంబును బరమసిద్ధికి మూలంబులైన ధర్మంబులనుటకీ యితిహాసమునిదర్శనమైయున్నది.

క॥ కోరికలకుఁ జోరక, యసం
గారూఢతగల్గి, యెల్లయందును సమతం
గూరినచిత్తంబులుగల
సారాత్మకులే పదంబు జనుటకు శక్తుల్॥

II సామాన్య పురుషార్థములు.

1 గురుభక్తివిశేషము ఏకలవ్యునికథ.

పూర్వము హస్తినాపురమున కురుకుమారులకెల్ల విలువిద్య నేర్పుచున్న ద్రోణాచార్యుల మహాప్రసిద్ధివిని, హిరణ్యధన్వుండను నొకానొక రాజకొడుకేకలవ్యుఁడనువాఁడు, తనకు ధనుర్విద్య నేర్పవలయునని యాచార్యుని వేఁడఁగా, వానిని నిషాదపుత్త్రుఁ గానెంచి శిష్యునిగాఁ జేకొనకొల్లకున్న, వాఁడు తనయున్న యెడకుఁబోయి, ద్రోణునిరూపంబు మన్నునననమర్చి, దానికతిభక్తితో డఁబ్రదక్షిణంబుఁ జేసి మ్రొక్కుచు, సంతతాభ్యాసశక్తిచే, సస్త్రవిద్యారహస్యంబు లెల్ల నెఱిఁగెను.

ఒక్కనాఁడు పాండవ కౌరవులు ద్రోణాచార్యులయను మతిఁగొని, వేటకుక్కలతోను భటులతోను వేఁటాడుటకై యేకలవ్యుఁడున్న వనమునకువచ్చిరి. అప్పుడొక భటుని కుక్క తోడుత ప్పిపఱచి, యేకలవ్యుఁడేకాంతముగా బాణము వేయుచున్న యెడకువచ్చి మొఱిగిన, నయ్యేకలవ్యుఁడు విని యాయేకలవ్యుడు దాని ముఖమునందేడు బాణములొక్కయుమ్మనిసట్లు ప్రయోగించెను. అప్పుడా సారమేయము ముఖమునం గ్రుచ్చుకొనిన బాణములతోఁ బరుగులిడుచు కురుకుమారులయొద్దకువచ్చిన, దానింగని యద్భుతంబందుచు, నవ్వారుదీని నిట్లేసిరో యని విచారించుచుండిరి.

అప్పుడువారెదుట, జింకతోలుధరియించినవాడును, మొనగుఁబోలిన బాణంబులు గలవాఁడును, దృఢమైన నిలదేహము గలవాఁడునునైన నిషాదునొక్కనిఁగని, యాలసిం జూచి, "ఓరి! నీవెవ్వఁడవు? ఎవ్వరునీకు విలువిద్య నేర్పిరి?" అనియడి

గిరి. ఎఱుకిట్లనియె. "నేను నిషాద రాజపుత్రుఁడను. ఏకలవ్యుఁడను వాఁడను. ఆచార్యులైన ద్రోణునకు శిష్యుఁడను" అనిన నా రాజకొమరులు సూర్యాగ్రస్తులై వానిం జూడక మఱలి వచ్చి, ద్రోణునకంతయుఁ జెప్పిరి.

పాండవ మధ్యముఁడైన యర్జునుఁ డేకాంతముగా నాచార్యునిం జూచి "గురువర్యా! మీరు నాకు విలువిద్య నొరులకంటె నెక్కుడుగా నేర్పెదనని చెప్పితిరి. నాకంటెను మీకంటెను మించినవానినొక్కని, నిషాదుని మేమడవిలోఁ జూచితిమి. వాఁడు మీశిష్యుఁడట. ఇట్లు చేయఁదగునా" యనియడిగిన ద్రోణుఁడాశ్చర్యపడి, యర్జునుం దోడ్కొని నిషాదునొద్దకుఁ బోయెను.

ఆచార్యుఁడు వచ్చుటఁ జూచి నిషాదుఁడు పరుగెత్తికొని వచ్చి క్రిందఁబడి మ్రొక్కి, చేతులు మోడ్చుకొని తనశరీరంబును, అస్త్రశస్త్రంబులును సర్వంబును నివేదించి "గురువర్యా! నేను మీకు శిష్యుఁడను. మిమ్ము నారాధించి మీప్రసాదంబుననివ్విలువిద్యఁ గఱచితి" ననియెను. ద్రోణుఁడప్పుడు నీవు నాకు శిష్యుఁడవైతేని నాకు గురుదక్షిణగా నీకుడిచేయి పెనువ్రేలు కోసియిమ్మనియడిగిన, వాఁడు తడయక నట్లుచేసెను. దానిచేనతఁడు బాణసంధానలాఘవము చెడి విలువిద్య కలిమికి హీనుఁడయ్యెను. అర్జునుఁడప్పుడు సంతోషించెను.

ఏకలవ్యుఁడు గురుభక్తి ప్రభావము చేతనే ధనుర్విద్యలో నిపుణుఁడయ్యెను. గురుశుశ్రూషలు సేయుచు, గురుముఖముగాఁ దెలుసుకొనని విద్యలు ప్రకాశింపవు. అట్టివిద్యచే మనుష్యులకు గర్వమును మదమును గలుగును.

క॥ గురుశుశ్రూషలు సేయుచు
పరమక్లేశమునఁ జేసి పడసిన విద్యల్
స్ఫురియించుగాక గురుముఖ
విరహితముగఁ బడసినవియు వెలయునె యెందున్॥

2 సత్సహవాసము.

వ్యాసమహర్షి ధృతరాష్ట్రునకు దుర్యోధనుని విషయముగాఁ జెప్పినపల్కులు.

పాండవులు తమసమయము తప్పక వనవాసము చేయుచుండగా, దుర్యోధనుడు దుర్మార్గులైన కర్ణ, శకుని, దుశ్శాసనులమాటలువిని, పెద్దలగు భీష్మాదుల పలుకులు వినక వారిపైదండెత్తి వెడలుటకు నిశ్చయించెను. ఈసంగతిని వేదవ్యాసమహాముని యెఱిఁగి ధృతరాష్ట్రునొద్దకువచ్చి యిట్లనియె 'ఓ కురువంశవరా! నీకుమారుఁడగు దుర్యోధనుఁడు దుర్మార్గుఁడై, వనంబుననున్న ధర్మజాదులమీఁదికి యుద్ధమునకుఁబోవ సమకట్టెను. ఇట్లుపోవుటతగునా? నీవేలవాని శిక్షింపవు? ధర్మాత్ములును సత్యవ్రతులును శూరులునైన పాండవులతో విరోధముచేయుట యెంతమాత్రమును దగదు. వారితో సఖ్యముజేయునట్లు దుర్యోధనునకుం జెప్పుము. వాఁడు దుర్జనుఁడు. దుర్జనుఁడైనవాఁడు సజ్జనసాంగత్యముచే సుజనుఁడగును. పువ్వులతోఁగూడిన నారకు వాసన కలుగుటలేదా? కావున నీపుత్రుఁడు కొన్నిదినంబులు పరమధర్మాత్ముఁడును, సుజనవర్యుండును రాజర్షియునైన ధర్మపుత్రునియొద్దయుండెనేని,మంచిగుణములు

గలవాఁడగును. అమ్మహాత్మునొద్దకు నీకొడుకుం బోవ నియమింపుము. జనులకు సత్యమునుదయయుక్తమయు, మఱియు ననేకవిధములైనసత్ప్రవర్తనములెల్లసత్సాంగత్యముచేతనే కలుగును"

క॥ తిలలును నీళ్లునువస్త్రం
బులుఁబుష్పనుగంధవాసమున సౌరభముం
బొలుపెసఁగఁ దాల్చుఁగావున
నలయక సత్సంగమమున సగుసద్గుణముల్॥"

దుర్యోధనుఁడు తండ్రిపలుకులు వినక దుర్జనులైన దుశ్శాసన కర్ణాదులంగూడుకొని తుదకు నష్టాత్ముఁడయ్యెను.

3 పితృవాక్యపరిపాలనము.

రామ పరశురామ పూరుల చరిత్రములు.

(1) రాముఁడు వనమునకు బోవుట.

పూర్వమయోధ్యానగరములో దశరథుఁడను చక్రవర్తితన పూర్వకర్మానుకృతివిశేషంబున రామలక్ష్మణ భరతశత్రుఘ్నులను నలువురు కొడుకులంబడసి, త్రైలోక్య రాజ్యంబును బొందినట్లు సంతోషము బొందియుండెను. అంతట నబ్బాలురు దినదినప్రవర్ధమానులై యుపనీతులై యెల్లవిద్యలు నేర్చివివాహితులైరి. పిమ్మట దశరథుఁడు సుగుణాభిరాముఁడును కోదండ విద్యాప్రవీణుండునైన శ్రీరాముని యౌవరాజ్యమున కభిషిక్తుని గాఁజేయఁదలంచి, మునిముఖ్యులైన వసిష్ఠాదులతో నాలోచించి, పట్టాభిషేకమునకు శుభముహూర్తమును నియమించియుండెను.

అప్పుడు భరతుని దాది మంథరయనునది, భరతమాత యగు కైకయొద్దకుఁబోయి, "ఓయీ! వెఱ్ఱిదానా! నీవు మోసపోయితివిగదా? ఉత్కృష్టమైన నీముసలి మగని కార్యమును చూచితివా? నీకొడుకునకు యువరాజ్యంబియ్యక, కౌసల్యాపుత్రుడైన రామునకుఁ బట్టముఁగట్టఁ బూనియున్నాఁడు. ఆసవతి కొడుకైన రాముఁడు నిన్నును నీకొడుకును బట్టి త్రోచి యడవిని మొల్లనేలు." సనియిట్లు బహువిధంబులగు భాషణములఁ గైక మనంబుకలఁచి, దానికి శ్రీరామపట్టాభిషేకమునకు విఘ్నోపాయంబు లెఱింగించి, యదియు సంతోషించి, తత్క్షణంబ దశరథునిపాలికింజని "నాథా! తొల్లి నాకు మీరు కరుణించి రెండు వరంబు లొసంగితిరిగదా? వాని వేఁడుటకు నాకిప్పుడు సమయమయ్యెను. క్షత్రియ ధర్మనిరతులైన రాజులకు సత్యవాక్యపరిపాలనంబవశ్యం" బనిన, నమ్మహీపతి తనసతింగనుంగొని, "ప్రియా! నీవింత చెప్పనేల? నీయిష్టమెద్దియో దానిం జెప్పుము. తప్పక చేసెద" నని ప్రతిజ్ఞచేసెను.

రాజానవలలోఁ జిక్కుపడియెఱింగి, కైకయప్పుడు భరతుని యౌవరాజ్యపదవిలో నిల్పునట్లును, రాముని పదునాల్గేండ్లు వనవాసమునకుంబోవ నియమించునట్లును వేడుకొనియెను. కొం వీఁగొని చెవ్వులునూసిన చందమైయ కర్ణకఠోర వాక్యములను విని, దశరథుఁడు మూర్ఛిల్లి, కొంతవడికి ప్రజ్ఞాన్వితుఁడై, రామునిపైగల నిరతిశయప్రేమచే నవ్వరంబులుగోరక యొండువరంబులు వేఁడుమని కైకేయి నెంతప్రార్థించినను, అమ్మూర్ఖురాలు తనపట్టువదలక తనకోరినవరంబులే యిమ్మనియడిగెను.

ఈవృత్తాంతమంతయు రాముఁడెఱింగి, తనతండ్రికిసత్య

ప్రతిజ్ఞాభంగము గాకుండునట్లు చేయఁదలఁచి, సీతాలక్ష్మణసమే
తుఁడై రాజ్యసౌఖ్యములెల్ల తృణముగానెంచి వనంబునకుఁబో
యెను. తనయగ్రపుత్త్రుఁడట్లు వనంబునకుఁబోవుట నెఱిఁగి, దశర
థుఁడు శోకాగ్నిచేఁ బొగులుచు "హారామ! హారామ!" యనుచుఁ
బరలోకగతుఁడయ్యెను.

తండ్రిమాటను నిలిపిన కొడుకే కొడుకు.

2 పరశురాముఁడు తండ్రిమాటలువిని తల్లిం జంపి మఱల బ్రతికించుట

పూర్వము జమదగ్నియను మునివరుండు రేణుకయ
ను భార్యతోడను, రుమత్వ్యత్సాహ విశ్వావస పరశురాములని
యెడు నల్వురుపుత్త్రులతోడను, తపోవనంబుననుండ, నొక్క
నాఁడు పుత్త్రులెల్లను వన్యఫలంబులు తెచ్చుటకై యడవిలోని
కిఁజనిరి. నీళ్లు తెచ్చుటకయి రేణుకాదేవియు, పుత్త్రుల వెంటనం
టిపోవుచు, సమీపముననున్న సరోవరమునందు, చిత్రసేనుఁడ
ను రాజు తనసుందరులతో జలక్రీడలాడుటనుజూచి, కామమోహి
తయై యతనితో సరససల్లాపములాడి మగిడియింటికి వచ్చెను.
దాని దుశ్చరిత్రమంతయు జమదగ్ని తన దివ్యదృష్టిచే నెఱిఁగి మ
హాక్రోధపరవశుఁడై, పుత్త్రులు మగిడివచ్చినతోడనే వారిలో
మొదటిమువ్వరంజూచి "అయ్యలారా! వ్యభిచారిణియైన మీ
తల్లిని వధింపు" డనియెను? వారప్పుడు "తండ్రీ! యెంత దుశ్చరి
తయయ్యును దల్లిం జంపుట ధర్మమగునా?" యని మాతృఘా
తకపాపమునకు వెఱచి, తండ్రి పంచినకార్యమును జేయరైరి.
జమదగ్ని కోపించి కొడుకులను మువ్వురను ఘోరారణ్యములో
మృగపక్షులవలె జ్ఞానహీనులై యుండుఁడని శాపమిచ్చెను.

అంత ముని పరశురాముంజూచి "అన్నా! నీవతిశీఘ్రముం బునంబోయి మహాపాతకియగు నీతల్లిం జంపు" మనివచించిన, వాఁడు శాపభీతుండై తండ్రివచనంబుల నతిక్రమింపక తల్లిం జంపిన న్నను అప్పుడు శమితక్రోధుండై మునిపుంగవుఁడు చిన్నకొడుకుంజూచి "అన్నా! నీవు నావంపు చేసితివి నీకార్యమునకు సంతోషించితిని, నీకిష్టమైన వరములడుగు" మనియెను.
పరశురాముఁడు తండ్రికతిభక్తితో మ్రొక్కి "తండ్రీ! నీకు నాపైననుగ్రహము కలదేని, నాతల్లి నకలదోషవిముక్తయై మరల జీవించునట్లును, నాసహోదరులెల్ల విగతశాపులై యెప్పటియట్ల వర్తింపను, గృపచేయవలయు"నని ప్రార్థించిన, నతఁడు కొడుకు కోరినవరములొసంగెను. అంత వారు మున్నువలె సుఖముగా నుండిరి.

ఆ॥ పడినవారి మరలఁ బ్రదికింపనోపును
జనకుఁడనుచుఁ జంపె జామదగ్న్యుఁ
డతఁడు సంపెనను చునన్నలఁ దల్లిని
జనకునాజ్ఞనొనఁ జంపఁదగదు॥

౭ పూరుఁడు రాజ్యమును సంపాదించినవిధము.

పూర్వము యయాతియను రాజు శుక్రాచార్యుని కూఁతురైన దేవయానియను బ్రాహ్మణకన్యను వివాహమై, దానియందు ధర్మపుత్రులంబడసి, మరియు వృషపర్వుఁడను దానవేంద్రుని పుత్రికయగు శర్మిష్ఠయను దానిం బెండిలియై కొడుకులం గనియుండ, నవ్విధంబంతయు ప్రథమభార్యయైన దేవయాని యెఱిఁగి క్రోధశోకపరిపీడితయై, తండ్రియొద్దకుజని, యల్లుఁడు చేసిన యపకా

రంబు నెఱిఁగించిన, శుక్రుఁడు కోపించి యయాతింజూచి, "ఓరీదు
రాత్మా! నీవు కామమోహితుఁడవై నాకూతునకప్రియంబులు చే
సితివి కావున, నీవుయౌవనంబు లేక జరాభారంపీడితుండవుగమ్ము" ని
శాపంబిచ్చెను. అప్పుడా రాజు గడగడవణఁకుచు "అయ్యా. స్త్రీ
లుపుత్రునికొఱకు బురుషులను బతిగాఁగోరినప్పుడు వారిప్రార్థన
యంగీకరింపక తిరస్కరించుట మహాపాపమని ధర్మశాస్త్రముల
యందుఁజెప్పఁబడియున్నది. నేను పాపభీతుఁడనై శర్మిష్ఠనుభార్య
గాఁజేసుకొంటిని. నాపై నింతకోపముబూనదగునా" యనిప్రా
ర్థింప శుక్రుఁడు కరుణించి" నీవునీముసలితనమును నీకొడుకులలో
నొక్కనికిచ్చి వాని యౌవనంబు పుచ్చుకొని, రాజ్యసుఖముల
ననుభవించి, మరలవానికి వాని యౌవనంబు నిచ్చి నీవార్ధక్యమును
నీవయనుభవింపుము. అట్లునీముదిమినిగొనునట్టి సుతుఁడే రాజ్యా
ర్హుండును వంశకర్తయునగు" నని యనుగ్రహించెను.

అంతయయాతికిముదిమివచ్చుటచే నింద్రియములకొవ్వు
తగ్గెను. శరీరముయొక్క సంధులువదలెను. మడతలేర్పడెను. తల
యందు నరలుగల్గెను. ఉబ్బసమును దలనొప్పియునువచ్చెను.
ఇట్లుశుక్రునిశాపంబున ముదిమిచేబాధితుఁడై, యయాతికొడుకు
లనెల్లరావించి "పుత్రులారా! నాకు విషయసౌఖ్యముల యందు
తృప్తి లేకున్నది. మీలో నొక్కఁడు నాముదిమిగొని తనజవ్వనం
బు నాకిచ్చునది" యనిన పెద్ద కుమారులందఱు విని నవ్వి,
"అయ్యా! దైవవశంబున మనుష్యులకు ముదిమియు వ్యాధులు
నుగలుగును. వానిననుభవింపకతీఱదు. ఇదియేమికార్యము? తన
జవ్వనంబిచ్చియొరునిముదిమినిగొనుకుమతులెవ్వరైననుందురా?"
యని యొడంబడకుండిరి. అప్పుడు యయాతియలిగి వారినెల్ల

రాజ్యార్హులుగాకుండునట్లును, ధర్మాధర్మ వివేక రహితులగునట్లు
ను, వారిపుత్రులును వారివంశమువారును అల్పాయుష్కులై
చెడిపోవునట్లును శాపంబిచ్చెను.

అంతయయాతియందఱికింబిన్నయైనవాని, శర్మిష్ఠాపుత్రుఁ
బూరుండనువానింబిలిచి యడిగిన, నతండంగీకరించిన, తనముది
మివానికిచ్చి నవయౌవనసంపన్నుఁడై యభిమతసుఖంబులెల్లనను
భవించి, వేయేండ్లు చనినతర్వాత, పూరుజవ్వనంబు వానికిచ్చి,
తన జరాభారంబుఁ దానతాల్చి వానిరాజ్యాభిషిక్తుంజేసెను.
అప్పుడు కొందఱు ప్రజలు కనిష్ఠ పుత్రునకేల రాజ్యమిచ్చితివని
యడుగ, దానికిరాజు, పూరుఁడు పిన్నవాఁడయ్యును గుణముల
లోఁబెద్దవాఁడనియు, సుపుత్రుఁడనియు, తండ్రికార్యము చేసిన
వాఁడనియు వారికెఱిఁగించి మఱియునిట్లనియెను.

క॥ తనయుండుతల్లిదండ్రులు
పనిచినపనిసేయఁడేనిపలుకెదలోఁజే
కొనఁడేనివాఁడుపుత్రుం
డనఁబడునేపిత్రుధనమునకర్హుండగునే॥

4 పట్టుదల. భగీరథుడు గంగను దెచ్చినకథ.

పూర్వము కాలకేయులను రాక్షసులు పగలెల్ల సముద్రజల
ములోడాఁగియుండి రాత్రులందు బయటికివచ్చి లోకంబులకు
మహోపద్రవములుసేయుచుండ, దేవతలెల్ల మహామునియైన
యగస్త్యునింబ్రార్థించి జగంబులకుఁగాలకేయులవలన గల్గుబాధ
లెఱింగింప, నమ్మహాముని తనతపశ్శక్తిచే సముద్రోదకములెల్ల

పానంబుచేసెను. అప్పుడు రాక్షసులెల్లబయల్పడిరి. వారిని దేవతలు నిర్మూలము చేసిరి. నాటంగోలె సముద్రము నిర్జలంబై యుండెను.

ఇట్లుండ నిక్ష్వాకువంశమున జనియించిన సగరుండను రాజు సకలరాజులనుజయించిమహీతలంబేలుచుండెను. అతనికి మహాదేవుని వరప్రసాదంబున వైదర్భియను భార్యయందఱు వదివేవురుకొడుకులు జనించిరి. శైభ్యయనుభార్యయందసమంజనుఁడను కొడుకునుగనెను. షష్ఠిసహస్రసంఖ్యగల సుతులకు సాగరులనిపేరు. వారతిదర్పితులు, క్రూరులు, కపిలమహాముని కోపాగ్నిచే నందఱు నొక్కటజలశూన్యమైన సముద్రభాగమున భస్మీభూతులైరి, అసమంజసుడును క్రూరుఁడై రాష్ట్రంబులోని బాలురనదిలోఁబడవైచుచుండగా నతఁడు తండ్రిచే విడువఁబడియెను. సగరుఁడప్పుడు తనకు మనుమఁడును, అసమంజసపుత్రుఁడునైన, యంశుమంతుఁడనువానికిరాజ్యమిచ్చి తపోవనమునకేగెను.

అంశుమంతుడు రాజ్యముపెద్దకాలమేలి, తనపుత్రుది లీపుఁడనువాని రాజ్యాభిషిక్తుంజేసి "అయ్యా! నీపితామహులు కపిలమహాముని క్రోధానలంబున మడిసిరి. వారికి సద్గతిగాంచు విధముచేయు" మని చెప్పితానునుదపోవనంబున కరిగెను. దిలీపుండట్లు చేయసమకట్టెనుగాని నిష్ఫలారంభుఁడై మృతినొందెను. అంత నతనికొడుకు భగీరథుఁడనువాఁడు తనపితామహులకైన దుర్గతినివిని, దుఃఖించి, నుగ్గైనవారిని సద్గతిప్రాప్తులుగాఁజేయఁదలఁచి, హిమవంతమునకేగి నియతాహా

రుఁడై గంగాదేవిఁగూర్చి యతుల తపస్సుచేయఁగా, నద్దేవి ప్రత్యక్షమై వరంబువేఁడుమనిన, "తల్లీ! నీదగు పుణ్యోదకంబులు నీచే వడియున్న నాపితామహులపైఁ బ్రవహింప, వారికి మంచిలోకంబులుకలుగును; కావున నీవు నావెంటభూలోకమునకువచ్చి సముద్రములోఁ బ్రవహింపు" మని ప్రార్థించెను. అప్పుడు త్రిలోకపావనియైనగంగ "నేనాకాశమునుండి భూమిపైఁబడునప్పుడు నావేగమునుసహింపను, నిరంతరజలప్రవాహంబుఁ దాల్పను, నీలకంఠుఁడైన పరమశివుఁడొక్కఁడే యోపుఁగావున, నద్దేవుని నీదగుతపస్సుచే మెప్పించి, నన్నుఁదాల్ప ప్రార్థింపు" మని చెప్పి, వెడలిపోయెను.

అంత భగీరథుఁడుతనకార్యము సిద్ధింపనెంచి, మఱియు వేయేండ్లు శివునింగూర్చి తపస్సు సల్పెను. శివుఁడు ప్రత్యక్షమై "నేనుగంగను దాల్చెదను, నీవు భూలోకమునకు గంగావతరణముచేయు" మనిన, మఱియు నమ్మహీపతి గంగనారాధించిన, నాతనికిం గరుణించి గంగయుత్తుంగ తరంగసంఘాతములతో భూమిపైఁబడఁగా దాని శివుఁడు తనజడలోఁ దాల్చెను. శివుని జటాజూటరంధ్రములనుండి నేలకుదిగిగంగ భగీరథునివెంట భూమిపైఁ బాఱి సముద్రములోఁ జొచ్చి దానినిండించిన, గంగోదకసిక్తులై సాగరులు సద్గతికిం జనిరి. భగీరథుని కీర్తిభూమిపై శాశ్వతముగా నిల్చెను. అప్పటినుండియు గంగను ధరించిన శివునకు గంగాధరుఁడనియు, గంగను భగీరథుఁడు తెచ్చుటచే నమ్మహానదికి భాగీరథియనియు, సగరుల కారణంబున జలపూరితమగుటచే సముద్రమునకు సాగరంబనియు, నామంబుగలిగెను.

పెద్దలగువారు మంచివిషయములోఁ బట్టుదల కలిగి, తాము చేయఁదలఁచిన కార్యమును, విఘ్నములు వచ్చినను వెనుకఁదీయక చేయుచుందురు.

5 బ్రహ్మచర్యము; అష్టావక్రుఁడను ముని కుమారుని చరిత్రము.

ధర్మరాజు భీష్మాచార్యులవారింజూచి "అయ్యా! కన్యాదానంబు చేయుటకు వరుఁడెట్టిగుణంబుగలవాఁడుగానుండవలయు?" నని యడిగిన నాతనికి గాంగేయుఁడిట్లనియె. "ఓధర్మనందనా! నీవు పెండ్లికొడుకు విషయమై యడిగిన విషయము స్పష్టముగా నెఱింగించు కథయొక్కటి చెప్పెదవిను" మని యిట్లనియె.

"పూర్వమష్టావక్రుఁడను మునికుమారుఁడు బ్రహ్మచారియై యుండి గురుకులవాసము చేసి, వదాన్యుఁడను పేరుగలముని వర్యునికూఁతురు సుప్రభయనుదానిఁదనకు భార్యగానిమ్మని ముని వర్యునడిగిన, నతండు "నీవు యోగ్యుఁడవైనను, ముందుగాను త్తరదిక్కునకుఁబోయిరమ్ము. అందు హిమగిరి తటంబున శివుఁడు తపస్సుచేసినస్థలమునకు సమీపముగానొక్క దట్టమగుకడిమిచెట్లయడవిగలదు. అందొక్క యుత్తమగుణాలంకృతయైన నారీరత్నమున్నది. దానింజూచిరమ్ము తర్వాత నాకూఁతు నీకిచ్చెద" నని చెప్పెను.

అష్టావక్రుఁడట్లే చేయుదునని, మునివరుఁడెఱింగించిన యెడకుఁబోవఁగానందొక్క రమ్యమైన హర్మ్యము కనఁబడియెను. అమ్మేడవాకిటనిల్చి లోనికిఁదనపేరు చెప్పిపుచ్చఁగా, సురూపులగు

కన్యకలనేకులుపఱతెంచివచ్చి, యష్టావక్రునిందోడ్కొనిచని, లోపలిగదిలో వివిధరత్న విరాజితమైనపాన్పుపై విశ్రమించియున్నతమయజమానురాలిముందరనిల్పిరి. అప్పుడియసుందరాంగియు, ప్రౌఢవయస్కయునై యుండెను. వచ్చినమునిపుత్త్రుని జూడఁగానదిడిగ్గనలేచి యెదుర్కొని, యిందురమ్మని చేయిచూపి, తనధవళపర్యంకముపై గూర్చుండునట్లుచేసి, శాస్త్రోక్తవిధముగా నాతనింబూజించి తాను వేఱొకసెజ్జపైఁ గూర్చుండి తగిన సంభాషణంబునకుఁ జొచ్చెను. తోడికన్నియలెల్లనుదమ తమచోట్లకుఁజనిరి.

అంతరాత్రియయ్యెను. అష్టావక్రుఁడునిద్రించుచుండగా నక్కోమలి మెల్లనలేచి చలిగానున్నదనిచెప్పుచు నాతనిపాన్పుపై శయనించుటకువచ్చెను. మునిపుత్త్రుఁడూరకుండెను. పదపడి యాలతాంగి బ్రహ్మచారినిదిగిచి కౌఁగలించుకొనగా,నతఁడు కదలని చిత్తముకలవాఁడై యించుకయైన మన్మథ వేదనలేక మ్రానువలెనుండెను. అట్లుండుటంజూచి యత్తన్వి "అయ్యా! మగవారు భోగపరులు, స్త్రీలు తాల్మిగలవారు. నేనువచ్చి నిన్ను కోరినను నీవునన్నొల్లకున్నావు. ఇది యేమియాశ్చర్యము! నన్ను వివాహమైనాతో సుఖములనుభవింపుము. నీకిందొక్క విధమైనకొఱంతయు లేదు." అనిసదానితో మునికుమారుఁడిట్లనియె.

"నేనుబ్రహ్మచారిని. భార్యఁ గోరియున్నవాఁడను.పరదారాభిగమనంబు పాతకములలోఁబెద్దయందురు. ఈయుతినింద్యమైనపనికెట్లునేను సమ్మతింపఁగలను? నన్నుగారింపకుము. నేనుబోయెద,నాకనుజ్ఞయిమ్ము" అనిదిగ్గనలేచిపోవఁ జూచెను.

అప్పుడా మృగాక్షి "అయ్యా! తొందరపడకుఁడు. మీరు వచ్చిన కార్యమయినతోడనే పోవచ్చును. శయనింపు" డని తిన సెజ్జకు నచ్చెను. అంత సూర్యోదయ మగుటయు నక్కాంతి మునివరుని స్నానము చేయించి, యతఁడు సంధ్యావందనాగ్నికార్యము లాచరించిన పిదప, నమృతోపమానమైన యన్నంబు పెట్టించి, యుచితంబులగు మాటలచేఁ బ్రొద్దుపుచ్చి, రాత్రియగుటయు, మఱల నాతిని శయనంబునకుఁ బిల్చిన, నప్పురుషవరుండు సమ్మతింపఁడయ్యెను. అప్పుడది "నేనుకన్యను. వివాహమునకుఁదగిన వయస్సుగలదానను. స్వతంత్రముగల్గి వర్తింతును. నన్నుఁబాణిగ్రహణంబు జేసుకొని సుఖంబుగానుండు" మనిన, నమ్మహనీయచరితుఁడు "ఓతోయజలోచనా! స్త్రీలు తమకుఁబోలినట్లెల్ల చేయరాదు. వారికి స్వాతంత్ర్యములేదు.

గీ॥ "బాల్యమునఁదండ్రియౌవనప్రాప్తిమగడు
వార్ధకంబునఁదనయుండు వామనయన
నరసి నడుపఁగానెందునునంగనలకు
వలసినట్లులుచేయఁగావచ్చునెట్లు?"

కావున నిన్ను నీవిచ్చినను నేను పరిగ్రహించుట ధర్మముకాదు. ఏలనన్ను బాధపెట్టెదవు? నీతలంపేమి? నాకుఁబనులుగలవు; నేనుపోవలయు. నన్ననిచిపుచ్చు" మనెను

అని యిట్లాబ్రహ్మచారిసత్తముఁడు ధీరచిత్తుఁడై పల్కుటంజూచి సంతోషముతో నక్కాంతయిట్లనియె. "అయ్యా! నేను నిన్నుఁ బరీక్షించుటకై యిట్లుచేసితిని. నేను త్తరదిశను. నిన్ను వదాన్యుడిందుఁ బుత్తెంచుకొనుఁగుడు. నీనిష్ఠయు, స్త్రీలయందుఁ దగులనిచిత్తస్థితియుఁగంటిని. నీవింకఁబోయి సుప్రభనువి

వాహమై సుఖముగానుండుము" అనివాని సగౌరవంబుగా బంపెను.

ఓధర్మపుత్రా! ఉష్టావకుఁడట్లుత్తరదిశచే ననుజ్ఞాతుఁడై మరలితన యాశ్రమమునకువచ్చిసుప్రభను బెండిలియై, యనేకధర్మకార్యములు చేయుచు గౌరవకీర్తులంబడసెను. కన్యాదానమునకు వరుండెట్టివాఁడుగా నుండవలయునో, దానినీయితిహాసముచే దెలుఁగుము"

6. ధైర్యము. మూఁడువిధములు.

ధైర్యమనునది యెల్లయాపదలకు మందువంటిది "ధృతిచే సహాయయుతుఁడగు" నన్నట్లుగా ధైర్యమే మనుష్యుల కావత్సరుయములఁ దోడై యుండును. ధైర్యము లేనివాఁడు వగలోమునిఁగి తాను జేయవలసినకార్యములం దసమర్థుఁడగును. వివేకముగలవాఁడు సుఖదుఃఖములయందు గర్వవిషాదములను బొందకుండును. ఆపదలను ధైర్యముతో సహించి సౌఖ్యపడిన వారనేకులున్నారు. శ్రీరామనలహరిశ్చంద్రాదిపురుషవర్యుల చరిత్రములును, సీతాదమయంతీ చంద్రమతులాది స్త్రీరత్నముల వృత్తాంతములును దీనికి నిదర్శనములు.

క॥ "ధృతియారోగ్యమునొసఁగును
ధృతియుజ్వలలక్ష్మిఁ దెచ్చుధృతికీర్తిసము
న్నతిఁ జేయుఁగాలగత్యవ
గతిగలిగిసఁగలుగుధృతివికారవిదూరా" ॥

ఆపదలనోర్చుట యొకవిధమైన ధైర్యము. వెలుపుఁగొనక

శత్రువులపై నడచుటయును, ఉగ్రములయిన యాయుధముల మొనలపై కురుకుటయును వేఱొకవిధమైన ధైర్యము. ఇది క్షత్రియులకు సహజమైన గుణము. ఉత్తములైన యోధులు రణరంగముపైఁ దమప్రాణములు విడుచుటకు సమ్మతింతురుగాని, పగవారికి వెన్నిచ్చియుద్ధభూమినుండి తొలగిపాఱిపోవనొల్లరు.

మూఁడవవిధమైన ధైర్యమొక్కటికలదు. అదిమిక్కిలి శ్రేష్ఠమైనది. చిత్తచలనముగావించునట్టి వస్తువులు సమీపముగానున్నను వానింజూచి మనస్సులోనేవిధమైన కోరికయు స్పృహయులేక వర్తించుట. ఆప్తావసరముఁను తన్నుత్తరదశ పరీక్షించినపుడు చూపిన మనోధైర్యము మిక్కిలి శ్లాఘ్యమైనది. పూర్వమర్జునుఁడింద్రలోకమునకుఁబోవఁగానందలి దేవదాసియూర్వశి యనునది యతనిని గామించివచ్చిన నాతఁడు సమ్మతింపక దానిం దిరస్కరించిపంపెను. ఆతఁడు మనోధైర్యములేనివాఁడైన చోనూర్వశివలలోఁజిక్కి మహాదుఃఖమనుభవించియుండును. పరులసొమ్మపహరింప నొకనికి మంచిసమయము దొరకినను దానట్లు చేయనొల్లకుండుట, మేలైన మనోధైర్యము సూచించును మనోధైర్యము లేకపోవుటవలనగదా మనుష్యులు తృష్ణకులోఁబడి దుఃఖమనుభవించుచున్నారు.

క॥ "మదిసుఖముగోరిదుఃఖం
బొదవంగలకార్యములకును త్సాహముసే
యుదురొప్పనితృష్ణంబడి
చదు రేమియు లేనిలుబ్ధజనులాతురులై"

జితేంద్రియులును జితమనస్కులునైన మహాత్ములకీధైర్యము సహజమైయుండును.

ఏధైర్యముచే నొక్కఁడు, తన కెంత సంకటమైనను ధర్మ మార్గముఁ తప్పక తానాచరింపవలసినట్టివిధి విధాయకములైన కృత్యములను ఫలము కీర్తి మొదలైనవానిఁ గోరక చేయుచుం డునో, యదియే యుత్తమమయిన ధైర్యమనియు, నదియే సాత్వికధృతియనియు శ్రీకృష్ణుఁడు తనకు భక్తుఁడైన యర్జునునకు భగవద్గీతలోఁ జెప్పియున్నాఁడు. అర్థకామాది ఫలాపేక్షకై కష్టముల కోర్చుట రాజసధృతి, మదమోహనిద్రాలస్యములను వృద్ధిబొందించునట్టి యల్పఫలములకై ధృతికల్గి పాటుపడుట తామసరూపమైనధృతి. ఇదిమిక్కిలి నింద్యమైనది.

7 దానము.

(1) దానముయొక్క మేలిమి? వేదవ్యాసమహాముని ముద్గలుని చరిత్రమును ధర్మరాజున కెఱిఁగించుట.

పాండవులరణ్యవాసము చేయునప్పుడు వారిఁ జూచుటకై వ్యాసమహర్షి యేతెంచెను. ధర్మరాజును దమ్ములును బొంచాలియు మునివరున కాతిథ్యమిచ్చి నమస్కరించిన, వనవాసాయాసము చేఁ గృశించియున్న పాండవులంజూచి వగచి, ధర్మరాజునకు మునీంద్రుఁ డిట్లనియెను. "ఓధర్మనందనా! మనుష్యులకు సుఖదుఃఖములు కాలవిపర్యయమున వచ్చుచుండును. కాలమెవ్వరికి నొక్కరీతిగానుండదు. నీవు బుద్ధిమంతుఁడవు. కష్టములకోర్చి సౌఖ్యములనుభవింపుము. మనుష్యులు తపస్సుచే సర్వసుఖములం బడయఁజాలుదురు. క్షమయు, నహింసయును, సత్యమును సమత్వమును, శాంతియు, నింద్రియజయమును సంగపరిత్యాగ

మును మొదలయినగుణంబులుగలుగుట యేతపస్సుయొక్క లక్షణములు.

గీ॥ ఇందుఁ జేసిన పుణ్యంబులందుఁగుడుచు
మీఁదిజన్మంబునకునది మేలుసేయుఁ
గానదనశక్తితోఁగూడదానధర్మ
చిరపరోపకారములు చేయవలయు"

అనియిట్లుపదేశించిన ధర్మపుత్రుఁడు "మునీంద్రా! దానతపంబులు రెండును మేలని యొఱింగించితిరి. వీనిలో మనుష్యులకెద్ది చేయ దుష్కరమైయుండును? ఏదియెక్కువఫలమునిచ్చు" ననియడిగెను. మునిపుంగవుఁడిట్లనియె "అయ్యా! దానతపంబులు రెండును శ్రేష్ఠంబులైనవి, వీనిలో దాన మూర్జితమైన ఫలము నిచ్చును. అదయే విశేషము. ఏలనఁగా నదిధనసాధ్యమైనది. ధనముసంపాదించుట కష్టమైన కార్యము. నరులకుఁ బ్రాణములకంటెను ధనము తీపైనది. శత్రురాజులతోఁబోరాడుటయు, నాయుధముల దెబ్బకోర్చుటయు, సముద్రములను గడచి పరదేశములకుబోయి యిడుమలనుభవించుటయు, కృషిపశుపాలనాదికష్టములకులోనగుటయు, పరుల కధీనులైనవయుటయును ధనమును సంపాదించుటకేకదా? ఈప్రకారమనేక విధములుగా దుఃఖములనుభవించి యార్జించినధనమును విడుచుట కష్టమైనది కావున, దానమేమేలైనది. అన్యాయార్జిత ధనమునిచ్చుటచే ఫలమేమియుఁగలుగదు. ధర్మమార్గముగా లభించినయట్టి ధనము పాతికయైనను దానమిచ్చుటచే ఫలముగల్గును. "దేశేకాలేచ పాత్రేచ తద్దానంసాత్వికంస్మృతం" అని భగవద్గీతలోఁ జెప్పినవిధముగా, పుణ్యదేశములయందు, పుణ్యకాలముల మహాత్ము

లును, సద్ధర్మనిరతులును నైన పెద్దలకు దానమిచ్చుట సాత్త్విక దానమందురు. పూర్వము ముద్గలుండను పుణ్యాత్ముఁడై నబ్రాహ్మణ శ్రేష్ఠుఁడు, సత్పాత్రమునందు ధర్మార్జితమైన ధనము నిచ్చి పుణ్యలోకంబునకుఁ బోయెను. అమ్ముద్గలుని చరిత్రము నువినుము"

" పూర్వము కురుక్షేత్రమున సత్యవ్రతుండును జితేంద్రియుండును, శిష్టాచారనియతుండును, అతిథిప్రియుండును నైన ముద్గలుండను బ్రాహ్మణోత్తముఁడు తనభార్యాపుత్రులతో వసియించుచుండి, యుంఛవృత్తియే తనకు జీవనోపాయముగాఁ గలవాఁడై యుండెను. అతఁడు పాడ్యమి మొదలుకొని పదునాల్గు దినములొక్కొక్కగింజ యకాఁదూమెడునడ్లు నమకూర్చి, పదునేనవదివమైనపర్వంబునాఁడు దానినిపాకముచేయించి, దేవపితృపూజలు చేసి, యతిథులకుఁబెట్టి, మిగిలినయన్నంబును దానుభార్యాపుత్రసహితుఁడై భుజించును. ఇట్లుండగా నొక్క నాఁడు పర్వదినంబున దుర్వాసుఁడను మునివర్యుఁడు వెంట్రుకలు విరియఁబోసుకొని, వస్త్రముధరియింపక పిచ్చివానివలె దుర్భాషలాడుచు, నాతనియింటికతిథియై వచ్చెను. వచ్చిన మునివర్యుని జూచి యేవగింపక, ముద్గలుఁడాతనికిఁ బూజలుసల్పి యన్నము బెట్టెను. అతఁడు కడుపునిండఁగుడిచి మిగిలినయన్నమును దనమేనుపై నలఁదికొని మరలి పోయెను, మునిపతియిట్లేపర్వము పర్వంబునువచ్చి చేయుచుండినను ముద్గలునకుఁగోపమును వగయును గలుగలేదు. ఇట్లాఱుపర్వములైన దుర్వాసుడు ముద్గలుంజూచి " అయ్యా! నీచిత్తమున నొక్కకొఱఁతయుఁగానలేను. నీయట్టిదానశీలుని నేనెందును జూడలేదు. మనుష్యుల కాఁకలియును

నదిపిశాచమువంటిది. అది కోపంబును రేపును, అధర్మకార్యము లుచేయ ప్రోత్సాహపఱచును. వివేకము చెఱుచును.

నీవు మనమున సేవగింపవు. నన్నవమానపఱచవు. నా వైఁగినియవు. ఆకలికిదూలిపోవు మనస్సులో నేవిధమైన వికారమును జెందవు. మనమునునింద్రియములనునీయధీనముగాఁ జేసుకొనుటచే నీవేతపశ్శాలివైతివి. నీయొక్క ధర్మమునకుఁ బ్రీతులై దేవతలు దివ్యరథారూఢులై వచ్చి నిన్నుభార్యాపుత్రసహితంబుగాఁగొని పోవనిదిగో వచ్చియున్నారు. నీవీయొడలితోడనే స్వర్గమునకుఁబొమ్ము" అనిసంతోషముతో దుర్వాసుఁడు వెడలిపోయెను.

కావున నోధర్మనందనా నీవును దానాది సత్కార్యనిరతుఁడవై తపస్సుసల్పుము. నీకుసర్వశుభములుదానఁగలుగును. పదుమూఁడవయేటికడపటఁ బిత్రుపైతామహంబైన రాజ్యమును బొందిసుఖించెదవు" అనియిట్లుపాండవులనాశ్వాసించి వ్యాసమహర్షి తనయాశ్రమమునకుఁబోయెను.

(2) దానపాత్రవిషయమైభీష్ముఁడు ధర్మరాజున కెఱింగించినవిషయములు.

ముందొకప్పుడు ధర్మరాజు యెట్టివారికి దానమియ్యవలయునని భీష్మాచార్యులవారినడుగనమ్మహానీయధర్మజ్ఞుఁడిట్లనియె. "అయ్యా! దానమనునది యెల్లవారికిని సామాన్యముగానుండవలసినగుణము. నిరుపేదయైనవాఁడు తనకుఁగల భంగియొరులకియ్యవచ్చును. అతఁడుకుంచెడు ధాన్యమిచ్చుటయు, ధనకోటిని

ధనవంతుఁడిచ్చుటయును నొకేవిధమైన ఫలమునే యిచ్చును. ముఖ్యముగా నిచ్చుచోటఁ బాత్రమెఱుఁగవలయును. సత్పాత్రములకిచ్చినదానము పెక్కుమడుఁగులై ఫలమిచ్చును. దూరముగానుండివచ్చువారలును, అపూర్వులై వచ్చియాచించువారును, సదాచార సంపన్నులును, విద్యగలవారును, వేదశాస్త్రములు జదివినవారును, దానముఁగొనుటకుఁదగినవారు. దారిద్ర్యముచేఁ గుందుచు నెవ్వరినడుగనేరక యార్తుఁడై యున్న బ్రాహ్మణునకు దానమిచ్చుట మిక్కిలి శ్రేష్ఠమయినది.

చ॥ అడిగిననిచ్చుకంటెనునయాచకుఁగాఁగనెఱింగియిచ్చుటె
క్కుడుఫలమిచ్చుదానవిధికోవిద, వేఁడుటచావు, వేఁడగాఁ
బడుటదిపెద్దచావు, తగుప్రార్థనపూర్ణము చేయునాతఁడా
యడిగినవానిఁదన్నునుదయారతిఁగావఁగఁజాలువాఁడగున్॥

పూర్వము యయాతి మహారాజు దేవేంద్రునియెడకుఁబోయిన నతఁడురాజుంజూచి నీవుపూరునిరాజ్యాభిషిక్తుఁజేసి వానికేమి యుపదేశించితివనియడుగ, నమ్మహీపతి చెప్పినవాక్యములు వినుము.

కం॥ ఇచ్చునదిధనముపాత్రున
కిచ్చుగనొరువేఁడకుండునదియభిముఖులై
వచ్చినయాశార్థులవ్యథ
పుచ్చుకచేయునదిసర్వభూతప్రీతిన్॥

అపాత్రునకు దానమిచ్చుట శిలను దేపప్రమానుగాఁగొని సముద్రమునులంఘింపదలఁచినట్లును, షండునకుఁబుత్రినిచ్చినట్లును, దూదిలో నేయివేల్చినట్లును నిష్ప్రయోజనమగును. పునుకలోను, కుక్కతిత్తిలోనుబోసిననీళ్లు మిక్కిలి నింద్యమైదుష్టమగునట్లు, అయోగ్యులైనవారికి దానము చేయుట వృథయగును.

పాడియు నాడియుంబ్రతుకువారు, పరిహాసకులు, దుర్జనులు, అంగహీనులు, ఉన్మత్తులు, మాంత్రిచ్చులు, మూర్ఖులు, కులము చాలనివారు, వేదము చదువనివారు, దురాచారులు మొదలగు హీనులెల్లను దానమునకుందగిన పాత్రములుగారు. అట్టివారి కిచ్చుట చేదోషమువచ్చును. ధర్మలబ్ధమైనధనమును పాత్రములకుం బెట్టకుండుటయును పాపము.

గీ॥ పాడిదప్పకుండం బడసినయర్థము
పాత్రములకునీగి, పాత్రములకు
బెట్టకునికియునంగనెట్టన రెండు వి
ధములంగీడుదొడరుధరణినాథ॥

దానములలో నన్నదానమును, భూదానమును, గోదానమును, శ్లాఘ్యములైనవని చెప్పుదురు. వీని చేమనుష్యులకుంబాపములుతొలంగును. మీందిజన్మమునకు మేలుకలుగును, అయితే నింద్యమైనపాత్రములకిచ్చుటవలన లాభము లేదు. ఓటికుండలో నీరుపోసినట్లేయగును. కావున ధర్మనందనా! దానమిచ్చునోటంబాత్రమెఱుగవలయు. అన్ని దానములకంటె సర్వభూతములకభయమిచ్చుటయును, శత్రువునకైనను బ్రాణదానము చేయుటయు మిక్కిలి విశిష్టములు.

8 సంతుష్టి; లేకతృష్ణ.

వామనుండు బలిచక్రవర్తితోసంభాషించుట.

పూర్వము విష్ణుదేవుండు బలిచక్రవర్తిని భంగపఱచుటకై కశ్యపమహాముని భార్యయైనయదితియను పుణ్యాంగన గర్భము

వారాశిప్రవృతమేదినీవలయసామ్రాజ్యంబు గల్గియుండియును తృప్తినిజెందరైరి ఉన్నదానితోఁదృప్తిఁజెందువానికిఁగల్గుసుఖము వారు బొందరైరి. ఆశవంటిదుఃఖమును నిరాశవంటి సుఖమును లేదు. "సంతుష్టుఁడీమూఁడు జగములఁబూజ్యుండు, సంతోషికెప్పుడు జరుగుసుఖము, సంతోషిగాకుంట సంసారహేతువు, సంతసంబున ముక్తిసతియు దొరకుఁ, బూఁటపూఁటకు జగంబులయదృచ్ఛాలాభతుష్టిని దేజంబుదోఁన పెరుగుఁ, బరితోషహీనత ప్రభ చెడిపోవును జలధారననలంబు సమయునట్లు" కావుననో రాజా నీవుప్రభువనినిఖలంబునడుగుట నాకుఁదగవుకాదు. నాకుఁదగిన కొలదియేను వేఁడుకొంటిని. ఈపదత్రయమునుజాలదనకయిమ్ము. చాలునాకదియే"

అనియిట్లువామనుఁడు బలిచక్రవర్తికి సంతుష్టియొక్క విశేషమును, తనకుఁగలదానితో సంతోషపడనివాని దుఃఖమును విస్తరించిచెప్పగా, నప్పుడాఖర్వుని యఖర్వతేజోబుద్ధులకు బలిచక్రవర్తిమెచ్చి భూదానముచేయఁదలంచెను.

ఆశయయెల్ల చేటులకుమూలము. నిరాశయపరమసుఖము.

9 కీర్తిప్రియత్వము.

ఇంద్రద్యుమ్నమహారాజ చరిత్రము.

ధర్మరాజ వనవాసము చేయుచుండిన కాలముననాతని కొద్దకు మార్కండేయమహామునివచ్చి వివిధములైన ధర్మము లెఱింగింపగా, నమ్మహీపతి యమ్మహర్షింజూచి "మునీంద్రా! మీకంటె వృద్ధులైనవారు జగతిలోనున్నారా?" యనియడిగెను. దానికిఋషిపుంగవుఁడిటుని చెప్పెను.

పూర్వ మింద్రద్యుమ్నుఁడను జనపతి ధర్మమార్గము తప్పక రాజ్యపరిపాలనముచేసి యింద్రలోకమునకుఁ బోఁగా బహుకాలమున కాతనికీర్తి భూలోకములో నాసిపోయెను. అంత దేవతలు నీవింక స్వర్గలోకములో నుండ లేవని వానినుర్వి పైఁద్రోచిన నతఁడు నేనుండు కడకు వచ్చి నన్నెఱుఁగుదువా యని యడిగెను. అప్పుడు "నేను అయ్యా! నేను నిజముగా నిన్నెఱుఁగను. హిమశైలశృంగమునందుఁ బ్రవాళకుండను పేరుగల ఘూకమున్నది. దాని నడుగు" మంటిని. రాజు నన్నుం గోడ్పాని యులూకముపాలికింజని నన్నడిగి నట్లడుగ నదియుఁ గొంతసేపు చింతించి "రాజా! నిన్ను నే నెఱుఁగజాలకున్నాను. ఇంద్రద్యుమ్నంబను కొలనియందు నాకంటె వయస్సునఁ బెద్దయైన నాళీకజంఘుఁడను బకవల్లభుఁడున్నాఁడు. ఆతనింగని యడుగునది" యని వాక్రుచ్చెను.

అప్పుడు రాజు నన్నును ఘూకమును మోచికొని నాళీకజంఘునొద్దకుం జని తనపేరు చెప్పి "నన్నెఱుగుదువా" యని యడుగ నాబకశ్రేష్ఠము "అయ్యా! నేను నిన్నెఱుఁగను. నాకంటెను జిరకాలజీవియైన యుగంధరుఁడను పేరుగల కచ్ఛపమీ కొలనిలోనే యున్నది. దానినడిగిన నీవిషయమై చెప్పనోపు"నని యెను, అప్పుడందఱు సరస్సులోనున్న కమఠమును బిల్వఁగా నది బయటికి వచ్చెను. అప్పుడు బకరాజు ముసలితాఁబేలుం జూచి "అయ్యా! ఒకసందేహము తీర్చుకొనుటకై వీరిందు వచ్చియున్నారు. నీవీయింద్రద్యుమ్నమహారాజు నెఱుఁగుదువా" యని యడిగెను. కొంతసేపు తనలోఁ దలపోసి కన్నుల నీరు తెచ్చుకొని కమఠ మిట్లనియెను. "అయ్యా! ఈమహాగుణభూష

ణుఁడైన యింద్రద్యుమ్న మహారాజని మఱువ వచ్చునా? నా కెన్నియో మాఱు లిందువచ్చి నన్నాదరించి ప్రాణభయంబు లేక చేసెనే. ఆదయామయుని నాకెన్నఁడైన మఱువంగరాదు అతఁడు యజ్ఞదక్షిణార్థముగ విప్రవరుల కిచ్చిన గోగణంబులు గొరిజలచేఁ ద్రవ్వఁబడుటచేతనే కదా యీసరోవర మేర్పడెను.

అనియిట్లు చెప్పఁగా దేవదూతలు విమానంబులుగొని వచ్చి రాజుంజూచి "మహీవల్లభా! నీకీర్తి జగంబులో శాశ్వతమై నిల్చెను. నీవుమఱలస్వర్గమునకు రమ్ము" అనివానిందోడ్కొనిచనిరి.

క॥ తనకీర్తియెంతకాలము
వినఁబడునిజ్జగమునందు వెలయఁగనందా
కను బుణ్యలోకసౌఖ్యం
బున నెంతయునుల్లసిల్లుపురుషుండనఘా॥

"ఓ ధర్మనందనా! నాకంటె వృద్ధులైనవారి నెఱింగించితిని, కీర్తియే పుణ్యలోకములనిచ్చును. కీర్తియే ధనము. కీర్తి లేనివాఁడు కేవలము శవమువంటి వాఁడు."

ఉ॥ కీర్తియయిచ్చుఁ బుణ్యగతి కీర్తియు తల్లియుఁబోలెఁ బ్రోచున
త్కీర్తియయాయువున్ సిరియుఁ గీర్తివిహీనుఁడసూనవేశవంబుదు
ష్కీర్తికి నెల్లచేటులును గిట్టహరించు ననండె తొల్లి భ
ర్తార్తిహరుండు నాబఱఁగునంబుజసూతి జగద్ధితంబుగన్॥

10. ఆశ్రితపోషణము.

శిబియను రాజర్షి చరిత్రము.

తొల్లి భృగుతుంగమను పర్వతమునశిబియను రాజు యజ్ఞము చేయుచుండగా,నతని మహాగుణంబు లెఱుంగ వేఁడి

యింద్రాగ్ను లిరువురు శ్యేనకపోతరూపములు దాల్చిరి. అప్పు డు శ్యేన భయంబుచేఁ గపోతంబు పఱతెంచి శిబి మఱువు సొచ్చిన, దానిని విడువక తఱుముకొని వచ్చి శ్యేనము శిబి కిట్లనియెను. అయ్యా! నిన్ను సత్యసంధుఁడనియు, నిర్మలుఁడని యు, ధర్మజ్ఞుఁడనియు, లోకంబు కొనియాడును. నే నాఁకలి గొనియున్నపుడు నేను భ్రమింగదలచిన కపోతమును డాచి, నా కాహారవిఘ్నము చేయుట నీకుఁ దగునా? సర్వభూతము లాహా రముచేతనే జీవించి వర్ధిల్లును. ఈపావురంబు నాకియ్యనినాఁడు నాకు బుభుక్షావేదనచేఁ బ్రాణవియోగమగును. నన్నుఁగాన లేక నాపుత్రులును భార్యయు జీవింపనేరరు. ఒక్కకపోతంబు రక్షించి, పెక్కుజంతువులకు హింసగావించుట ధర్మవిరోధ మగును. ఒకధర్మమునకు బాధసేయు ధర్మమును ధర్మముగా ధర్మజ్ఞులు గైకొనరు. నీ నెఱుఁగనిది కలదే? పావురంబు విడువుము."

శిబి యిట్లనియె "పక్షివరా! నీవు ధర్మమెఱిఁగినట్లు ప ల్కుచున్నావు. నామఱువు సొచ్చిన పావురమును నే నెట్లు విడు తును? ఆశ్రితులను పరిత్యజించుటకంటె లోకములోఁ బాతక మొక్కటి లేదు. ఈకపోతమాంసంబునం గాక నీ యాఁకలి యన్యమాంసాదులచేఁ దీరదా? నీకుఁ గావలసినంత మృగపు షిపవరాహ ఖగమాంసంబులు దీనికంటె మిక్కిలిగాఁ బెట్టె ద. ఈకపోతంబుపై నాగ్రహము విడువుము. ప్రాణభయం బుచేఁ వచ్చి నన్నభయమడిగిన దానిని విడువను."

డేగయప్పల్కులు విని "అయ్యా! నాకిప్పక్షి వేదవిహి తమైన మాంసము. శ్యేనాః కపోతాన్ ఖాదయంతి." యను

వేదవచనంబులు వినలేదా? ఇది యే నాకాహారము గావలయును. దానిని దయకిమ్మని" యెంత యడిగినను దానిని విడువనని పట్టుపట్టిన రాజుం జూచి మఱియు డేగ యిట్లనియె "భూపతి వర్యా! ఈపావురము నాకు విహితభక్షణము, దీని నీకుఁ గావఁబుద్ధిగలదేని నీదేహములోనుండి కోసి దీనియంత మాంసమును దూఁచి నాకుఁ బెట్టుము. అప్పుడు నేను సంతోషమును బొందఁగలను."

అనిన రాజు సంతోషించి పక్షిం జూచి "ఓ విహగోత్తమా! మేలు చేసితివి. ఇదిగో నాయొడలి మాంస మిచ్చెద"నని తక్షణంబ తులలో నొక్కవైపు పావురము నుంచి, రెండవ తక్కెడలోఁ దనదేహమునుండి మాంసమునుగోసి వైచెను. తన యంగములోని మాంసమునంతయు బెట్టినను కపోతశరీరమాంసమే వ్రేగై యుండెను. దానిం గని శిబి యాశ్చర్యపడి దేహ మల్ల నెత్తురు దొరుఁగ నత్తులయెక్కి తాను గూర్చుండెను.

అప్పుడు వాని గుణోన్నతికి వాసవదహనులు మెచ్చి, శ్యేనకపోతరూపంబులు విడిచి తమ తమ నిజరూపంబులతోఁ బొడసూపి రాజుంజూచి యిట్లనిరి. "ఓమహాత్మా! నీశౌర్యధైర్యాదిగుణము లనన్యసాధారణంబులు. నీ కాశ్రితులయందుఁగల వాత్సల్యము కొనియాడఁ దగినది. భూలోకములో నీకీర్తి శాశ్వతమై నిల్చెను." అని వానిం బలువిధంబుల స్తుతించి వాఁడు కోరిన వరంబులిచ్చి యింద్రాగ్నులు చనిరి.

ఆశ్రితులను గరుణతోఁ బ్రోచుటయే యుత్తములయొక్క గుణము.

2 ధర్మరాజు గంధర్వులచేఁ జెఱఁగొనబడిన దుర్యోధ నాదుల విడిపించుట.

పాండవులు ద్వైతవనంబులో వన్యమూలఫలంబు లాహారంబుగాఁ గడుదీనవృత్తి నున్నారనియు, వారికి మనస్తాపమతిశయిల్లునట్లుగాఁదాను మహావైభవంబుమెఱయ వారికిం బొడసూపుట లెస్సయనియు, దుర్బుద్ధియైన దుర్యోధనుఁడు తనకాప్తులైన కర్ణ, శకుని, దుశ్శాసనులతో దుర్మంత్రంబు జేసి, ఘోషయాత్రనెపంబున ద్వైతవనంబునకుఁబోవ నిశ్చయించెను. తండ్రియగు ధృతరాష్ట్రుఁడు పాండవులు ద్వైతవనంబులో నున్నారని నెఱిఁగికొడుకుంబల్చి, "అయ్యా! పాండవులు నీచేమూఁదుబన్నము పడియున్నారు. వారుకోపించిరేని నిన్నును నీవారినినిర్మూలముచేయుదురు. అమ్మహాత్ములకు మీరుకీడు చేయఁజూతురు. దానన్గిగును. మిమ్ముల్ంజూడఁగనే భీమసేనునకుఁ గోపంబతిశయిల్లును, వాఁడు మీకుమిత్రియనిసేను భయపడు చుందును. మీరందుఁబో నేల? పలయునేని గోవులరక్షింపనొరులంబంపుదము" అనియుతని వారించెను. అవినీతుఁడైన కొడుకుతండ్రిపలుకులు వినక, పాండవులు మునివేషులై యున్నారనియు,వారుసమయమతిక్రమించి తమపై యుద్ధమునకు రారనియు, ధర్మరాజునకుఁదమ్ములెల్లలోఁబడినవారు గనుక వారాతనియాజ్ఞను మీఱినడుచుకొనరనియునుడివి,సోదరపరివారామాత్యభృత్యస్త్రీ జనంబులతోడను, రథగజతురగపదాతి వర్గంబులతోడను మిక్కిలి వైభవంబుమెఱయఁ బురంబువెలువడి ద్వైతవనంబునకుఁ బ్రయాణమయ్యెను.

దుర్యోధనుఁడుమహావిభూతితో వనంబుజొచ్చి ఘోష

మధ్యంబునందొక్క రమణీయప్రదేశంబున శిబిరంబుగావించు
కొనియుండ, గోపాలకులెల్ల నతనింజూడవచ్చిరి. గోసమృద్ధికి
సంతసిల్లి యతఁడు వారలకు బహుమతులొసంగెను. అంతగోర
సస్వాదనకుతూహలుఁడై తనయిష్టులైన కర్ణాదులతో నతడుకొం
తసేపువిహరించెను. తర్వాత గాయకనర్తకాదులునువందిమా
గధజనంబులును రాజుంగని యభితంబులునడసిచనిరి. అటమీఁ
ద మృగయావినోదంబునందగిలి జింకలం దఱుముచు, నేనుంగు
లంబట్టి బంధించుచు, సింహంబుల హింసింపుచు, మహిషశా
ర్దూలాదులమర్దించుచు, రాజమృగయులతోఁగాననంబంతయుఁ
దిరిగెను. ఇట్లు బహుప్రకారంబుల విహరించి దుర్యోధనుఁడు
జలక్రీడఁగావింపనెంచి ద్వైతవనసరోవరంబుదాయుంజని, తనభృ
త్యులంబిల్చి కొలనిగట్టున క్రీడాగృహంబులు నిర్మింపనాజ్ఞయి
చ్చెను. అచ్చటనే ధర్మరాజు మునిజనసహాయుఁడై సద్యస్కాంధ
మను యజ్ఞమును జేయుచుండెను.

సేవకులు చెరువునకు సమీపముగాఁ గ్రీడాగృహంబు
లుగట్టుటకుఁబూనఁగా, నప్పుడు గంధర్వులుకొందఱు పఱతెంచి
వచ్చి " ఓభృత్యులారా! ఇదిగంధర్వరాజగు చిత్రసేనునికొల
ను. అతఁడిందుఁదనభార్యలతోనిప్పుడు విహరింపవచ్చును. మీ
రిందుండరాదు. తొలఁగిపోవుడని వారలందఱుముగా, వారుమగు
డంజని దుర్యోధనునకంతయు నెఱింగించిరి. అతఁడు దుర్మదాం
ధుఁడై, యెదిరినిదన్నును నెఱుఁగక సేనలంగూర్చుకొని తమ్ముల
తోను, తక్కిన దొరలతోను, గంధర్వులపైఁజనెను. కురుసేనల
కును గంధర్వులకును బెద్దపోరయ్యెను. చిత్రసేనుఁడు దుర్యోధను
నెదిర్చి యతని సేనలపై బాణవర్షము కురియఁగానతండు నిలువ

లేకపోయెను. కర్ణుడు విరథుఁడై భంగపడి రణరంగమునుండితొ
లఁగెను. దుశ్శాసనాదితక్కిన దొరలును రణసంరంభముడిగిరి. కు
రుసేనలువాతాహతిందూలుమేఘములవలెఁ జెల్లాచెదరయ్యెను.
అప్పుడు చిత్రసేనుని యాజ్ఞాప్రకారముగా దుర్యోధనాదులను
గంధర్వులు బంధించి చెఱఁగొనిపోయిరి. అమాత్యులుకొందఱు
పఱతెంచివచ్చి ధర్మరాజుశరణంబుజొచ్చి "ఓధర్మనందనా! నీతి
ష్ఠులంగావుము. దుర్యోధనుఁడు సోదరస్త్రీసమేతముగా నిందు
వచ్చి గంధర్వులనెదిర్చి, వారిచేఁబరాజితుఁడై పట్టువడియెను.
నీవువారిచెఱఁదలంగఁజేయు" మనిమొఱపెట్టుకొని, జరిగిన వృ
త్తాంతమంతయు సవిస్తరంబుగా నెఱిఁగించిరి.

భీమసేనుఁడంతయువిని పరమసంతోషభరితుఁడై య
న్నఁజూచి "అన్నా! మనము చేయఁదలఁచినపనిని గంధర్వులు
చేసిమనకార్యమును లఘువుగాఁ జేసిరి. ఊరకుండఁగనే మనలను
జయమునొందెను. ఈనీచుఁడైన దుర్యోధనుఁడు మనలనపహా
సింపఁదలచి యిందులకేతెంచి దానికిఁదగిన ఫలమునుగుడిచెను.
అప్పాపాత్మునెడఁగృపసేయవల"దనియెను. ధర్మరాజు కరుణాప
రతంత్రుఁడై తమ్మునింగనుంగొని "భీమసేనా! ఇది పరుషవాక్య
ములకు సమయమా? గంధర్వులచేఁజిక్కిన కౌరవులనువిడిపింప
కుండుట నీకుధర్మమగునా? జ్ఞాతులైనవారితోఁ గలహించినను
సహజమైనబంధుస్నేహమును జూపకుండనుపేక్షింపరాదు. శర
ణాగతరక్షణంబు నీవంటి బలసంపన్నులకు గర్తవ్యమగును. కా
వుననీవును దమ్ములును రథంబులెక్కి సర్వాయుధసన్నద్ధులరై చని
దుర్యోధనుని బంధుసహితముగా విడిపింపు"డనియెను.

అప్పుడు మఱియు భీముఁడుపూర్వవైరమెల్లఁదలఁచుకొని

యన్నతో నిట్లనియెను " అక్కటా! ఈదురాత్ముఁడు మనలను లక్కయింటిలోఁ గాల్పనెంచెను. నాకువిషముపెట్టెను. నన్ను గంగలోఁద్రోపించెను. మాయాజూదంబునమనసిరియెల్లనుగొనియెను. సాధ్వియుఁబరమపతివ్రతయునైన ద్రౌపదిందలపట్టియీడ్పించి,సభలో నవమానపరచెను. వీఁడు మనకెగ్గుచేయనిదినము కలదా?నీవిదంతయుఁ దలఁపక కేవలముకరుణయవూనియుంచుదువు. ఇట్టులైన మనకుఁగార్యహానిగలుగదా?"

అనికోపించి పల్కినభీమసేనునిశాంతవచనంబులననునయించి ధర్మరాజిట్లనెను."తమ్ముఁడా! ఇదికోపమునకవసరము కాదు. దుర్యోధనుని మంత్రులుమనబలపరాక్రమంబు లెఱిఁగి కదామనయెడకు వచ్చిప్రార్థించిరి. దుర్యోధనుఁడునునీబలవిక్రమంబులెఱుఁగును మనమువిడిపింతుమనియాసఁగొనియుండును. కావుకావుమనిదీనజనులఱవఁగా, వారియెడబల హీనులైననుదమయోపినంతచేయుదురనిన, నీవంటియుత్తమశూరునకూరకుండఁదగునా?దుర్యోధనుఁడు పగవాఁడైనను దుర్నీతిపరుఁడైనను,వానిమనమునిగ్రహించుట మేలుగాని,వాఁడుపరులచేఁజిక్కినపుడువానియెడనుపేక్షించుట ధర్మముకాదు. తమ్ముఁడా! యిదిమనకుఁ బుణ్యంబును గీర్తియును సంపాదించుకొనుసమయము. లెమ్ము, తమ్ములంబిల్చుకొని వేగముగాఁగదలి గంధర్వులనోర్చి, దుర్యోధనాదుల విడిపింపుము"

అనియిట్లు ధర్మరాజు పలువిధంబుల నాశ్రితుల విడువరాదని చెప్పఁగా, నెట్టకేలకు భీమసేనుఁడు సమ్మతించి, యాయుధసన్నద్ధంబైన తేరెక్కి, తమ్ములతో గంధర్వులపైఁజని వారినశ్రమముననోడించి, దుర్యోధనాదులను విడిపించి ధర్మరాజు

ముందట దెచ్చి నిల్పెను. ధర్మరాజు ధార్తరాష్ట్రునిం గనుం గొని "అయ్యా! ఇట్టిసాహసంబు లెన్నఁడు నొనర్పకుండుము. దుర్జనులంగూడినవాఁడు సాహసక్రియలందుఁ గడంగి నశించును. తమ్ములను స్త్రీలను గైకొని పురంబునకుఁ బోయి సౌఖ్యముగా నుండుము. నీవు మనస్సులో దీనిం దలఁచుకొని దుఃఖపడకుండు" మని బుద్ధిసెప్పియతని వీడ్కొలిపెను. దుర్యోధనుఁడు యవమానంబు బొంది దీనవదనుండై చనియెను. ఆశ్రమవాసులెల్లరు ధర్మరాజుయొక్క ధార్మికత్వంబును బొగడుచుండిరి.

గీ॥ శరణుజొచ్చినరక్షింపఁజాలియుండి
కడపఁబుచ్చినమూర్ఖుఁ లోకములు దప్పి
బుణ్యకర్మంబుల ఫలతఁ బొందునసుండీ
కమలగర్భుకుండు తొల్లిజగద్ధితముగ॥

11 ఆశ్రితుల ధర్మము.

భీష్ముఁడు ధర్మరాజునకు నాశ్రయంబు విడువ రాదని చెప్పుట.

"ఓజ్ఞానవిధీ! ఒక పురుషుఁడు తనజీవనమున కాస్పదమైన పురుషునెడ నెట్టివిధంబుగా నడుచుకొనవలయు," నని యొకప్పుడు భీష్మాచార్యుని ధర్మరాజడుగ, నభ్యాపతికి భీష్ముఁ డిట్లనియెను.

"అయ్యా! కాశీశ్వరుని దేశమున నొక బోయవాఁడు వేటకై పోయి విషలిప్తమైన శరంబుచే నొక్క మృగంబు నేయ, నదిగుఱితప్పి యొక మహావృక్షముం దాకెను. పువ్వులను గాయ

లను గలిగి యొప్పుచుండిన యాభూరుహంబప్పుడే విషంబు తగిలి యెండిపోయెను. ఆవృక్షము తొఱ్ఱలో నసించుచుండిన చిలుక యొక్కటి బహుదినంబులుగాఁ దానందు వసించుటను దలఁచి, చెట్టుపైఁ ధిక భక్తియు విశ్వాసమును గలది కావున, దానివిడిచి పోవక యెండ వానల కోర్చి యందేయుండెను.

దానియుదాత్తవృత్తి కచ్చెరువంది దేవేంద్రుఁడుమను ష్యరూపము ధరించి దానియొద్దకు వచ్చి "ఓకీరమా! ఈయర ణ్యములో ఫలభార వినమ్ర శాఖలుగల తరువులనేకములున్నను నీవువానిపై నిల్వక, శుష్కించియున్న నీచెట్టును వదలకుండుట కుఁగారణంబేమి?" యనియడిగెను. అనిన చిలుక యిట్లనియె. "అయ్యా! బహుదినంబులుగా నీచెట్టునాకు ఫలములిచ్చుచు, రమ్యమైన నివాసముగాఁ బంచుచుండినది. ఇప్పుడిది యెండిపోయె నని నేను దానివిడిచిపోవుట తగవగునా? ఓదేవేంద్రా! యది చేసిన మేలును మఱచుటట్లుకాదా?".

దేవేంద్రుఁడ ప్పక్షితన్నుఁ బలుకుట కాశ్చర్యపడి, యిది పూర్వజన్మమునందుఁ జేసినపుణ్యముచేఁ గలిగిన జ్ఞానమనితలఁ చి, యక్కీరమునకు మేలుగావింప నుద్దేశించిదానితో "ఓవిహం గోత్తమా! నీదుపలుకులువిని మెచ్చితిని. నీకాశ్రయంబైన వృక్షముపైఁ గల భక్తి యెంతయు విశేషమైనది. నీకునరమిచ్చెద వేఁడుకొను" మనఁగా, నది తాను వసించియుండిన చెట్టునకుఁ బే రెలమి వేఁడెను. అమరపతి యప్పుడమృతవర్షంబు కురిపించి చె ట్టును మఱల జీవింపఁజేసి, దానికిమును పటికంటెనతిశయ మెక్కు వగునట్లు చేసి పోయెను.

అయ్యా! కౌరవోత్తమా! మేలైన యాశ్రితు లిట్లతమ ప్రభువులకుఁ బెరెలమి సేయుదురు."

12 మానుషప్రయత్న మవశ్యమైనది.

(1) ద్రౌపదీ ధర్మరాజుల సంవాదము.

పుడమియును రాజ్యమును బంధువులను విడిచి, దివ్యభోగముల కెల్ల వెలియై యడవులలో నిడుమలు గుడుచుచున్నతి సభర్తలం జూచి పరితపించి, ద్రౌపది యొకప్పుడు ధర్మరాజున కిట్లనియెను. " ఓమనుజేంద్రా! అవినీతులైన ధార్తరాష్ట్రులచేత నపహృతరాజ్యుండవై తమ్ములతో వనంబునకు వచ్చి, ధర్మమే పెద్దయని తలచి, శత్రువుల నుక్కడఁగింప యత్నము చేయకుండుట నీకుఁదగునా? ధర్మదూరులైన దుర్యోధనాదులందు ధర్మబుద్ధి గల్గి వర్తింపనేల? నికృతి పరులందు నికృతి సేయనివారు వంచితులగుదురు. పాపాత్ములయెడ క్షమగల్గి యుండనేల? బలవిక్రమాతిశయములుగల నీతమ్ములు నీయాజ్ఞకు లోఁబడి, చెఱలోఁ బడిన సింహశిశువులవలెఁ బరాక్రమంబువిడిచి, యుత్సాహరహితులై యున్నారు. వారికనుజ్ఞయిమ్ము, దుర్మతులైతున దుర్యోధనాదుల నెల్ల నొక్క పెట్టున సంహరించి వారు నీరాజ్యలక్ష్మి నీకొప్పగింతురు."

అప్పలుకులువిని ధర్మరాజు " యాజ్ఞసేనీ! ఇదికోపమునకు సమయముకాదు. కోపము ధర్మకామార్థ హానిగావించును. కోపమును వదలినవాఁడు దేశకాలతత్వమెఱిఁగి తేజంబు జూపి శత్రువుల నోడించును. ఓర్పుగలవానికి జయముసిద్ధించును. మ

నము పద్మూఁడేడులు వనంబులోనుండి తర్వాత శత్రువులపైదం డెత్తుట లెస్స" యని చెప్పెను.

ద్రౌపది మఱియు నిట్లనియె "ఓ అజాతశత్రూ! శత్రువులయెడ క్షమయు దయయు, ధర్మమును జూపువారుగలరా? ధర్మాత్ములును సత్యసంధులునుఁ బరాక్రమ సంపన్నులునైన మీకు విహీనతయును, అన్యాయపరులైన ధార్తరాష్ట్రుల కున్నతియుఁ గావించిన విధికి నేనేమందును? విధిబలవంతమైనదని యూరకుండుట పురుషులకుఁ దగునా? తొల్లి నీతిమంతులైన బ్రాహ్మణులు నాజనకు నెఱకువచ్చి చెప్పిన వాక్యముల వినుము. బుద్ధిమంతులగువారుత్సాహించి కర్మములు చేయుచుండవలయును స్థావరములట్లు జనులు జీవింపనేరరు. దైవమును మనుష్యునియత్నమును ఫలసిద్ధికిఁగారణములైనను, నరుడు ప్రయత్నపరుఁడు గావలయును. అర్థసిద్ధినిశ్చయించి కర్మములకుఁ జొరనివానికి దైవానుకూల్యమెట్లగును? పురుషప్రయత్నము లేక తిలలోనుండి తైలమును, గాష్టములోనుండి నిప్పును బడయ వచ్చునా? కర్మమునందు గృతోత్సాహుఁడైనవానికి దైవము తోడై ఫలసిద్ధియొనరించును. దైవము సహాయమొనరింపనియెడలఁ గర్తకృతప్రయత్నుఁడై నిల్చుఁగాక. దైవంబుతోడున్నను లేకపోయినను, మనుష్యుఁడుత్సాహవంతుఁడై కార్యములందాసక్తిగల్గియుండవలయునుగాని, కేవలము దైవపరుండై యూరకుండరాదు"

అనియిట్లు ద్రౌపది దైవమానుషముల విధములు చెప్పి కౌరవులతో యుద్ధమునకు బూనుమనియెంత చెప్పినను, ధర్మరాజు బుద్ధిమంతుఁడును ధీరుఁడును గనుక, సమయ మతిక్రమించుట

ధర్మమూ కాదనియు ధర్మవిరోధము లేకుండునట్లు పురుషార్థములం బడయునరుఁడు యత్నము చేయుట లెస్సయనియు చెప్పి ద్రౌపదీదేవి కోపంబును పశమింపఁ జేసెను.

(2) భీష్ముడు ధర్మరాజునకు దైవమానుషంబుల తెల్లఁగెఱుంగించుట.

ఒకప్పుడు భీష్మునింజూచి ధర్మనందనుఁడు దైవమానుషంబులలో పెద్దదియేదియనియడుగ నప్పురుషవరుండు కురువర్యునకిట్లనెను. “అయ్యా! తొల్లి బ్రహ్మదేవుని, నీవునన్నడిగినట్లు వసిష్ఠ మహామునియడుగ, నద్దేవుఁడు చెప్పిన వాక్యములను వినుము. పురుషప్రయత్నము పొలము వంటిది (క్షేత్రము) దైవమనునది విత్తువంటిది (బీజము) ఈ రెండును గూడినేనియుఁ గృషిచేయువానికి ఫలసిద్ధియగును. పురుషుఁడు పూనుకొనని కార్యములయందు దైవమట్లు ఫలమొనరించును. జనులు తమతమపనులను నడుపఁగా దైవముతోడై యనుకూలపడుటకు సందర్భము కలుగును.

గీ॥ పౌరుషంబు దైవంబుతోఁ బాటు లేక
ఫలముఁ బొందంగ నేరదు పార్థివేంద్ర
విత్తుసహకారిగాకున్న రిత్త నేల
సంధ్యమగుఁగాక తాఫలవంతమగునె॥

అయ్యా! వినుము. అనలమించుకయైనను వాయువుసహాయముచే వృద్ధిఁబొందునట్లు సత్కార్యములం జేయుచున్నచో, నవి దైవానుకూల్యమహిమచే వృద్ధినిగనును. చమురులెగ్గనేని దీపము

లంబంపి, యుగ్మలయందు వేల్చుట శ్రుతి సమ్మతమైనది. పూర్వ
ము రంతిదేవుఁడనురాజు దినమునకు రెండువేలు గోవుల చొప్పున
చంపి, వేయిసంవత్సరములు యాగము చేసెను. వానికిఁ బుణ్య
లోకములు లేకపోయెనా? డేగకాహారముగా శిబితనదేహము
నుండి మాంసమును గోసియిచ్చినది హింసయగునా? అట్లేమను
ష్యులు దీపము పెట్టినపుడు దానిలోఁ బురుగులుపడి చచ్చును.
నేల దున్నునపుడు నాగంటిమొనలో ననేకములైన ప్రాణులు
చచ్చును, ఆపాపంబులు మనుష్యులను బొందునా? తమతమ
కర్మవశమున నాయువు దెగినట్టిజంతువులు చచ్చుచుండును.
చంపువాఁడునిమిత్తమాత్రమేయని బుధులు చెప్పుదురు.

అదియట్లుండనిమ్ము. రాజులకు వేఁటాడుట ధర్మమైనది.
సస్యాదులకు మృగములు హానిచేయుచుండును. లోకబాధకరము
లైన క్రూరమృగములనుజంపుట హింసకాదు. మఱియు విషము
పెట్టువారిని, గృహంబులం గాల్చువారిని, చోరులను పరస్త్రీల
నపహరించువారిని మొదలగు క్రూరకర్ములను దండింపకుండుట
రాజులకు ధర్మముకాదు. అట్లు దండించుటచే రాజులకు హింస
తొడరదు. వధ్యులైనవారిని వధింపవలయును. ఇదిరాజనీతి
ప్రకారము.

మఱియు రాజులు యుద్ధములో జయముగొనుటకై పర
బలంబులపై నడరి, నత్తురుపట్టులువాఱ శత్రుసేనలంజంపుదురు.
అదిహింసయగునా? న్యాయయుద్ధమున శస్త్రాగ్నిచే మృతినొంది
నవాఁడు మోక్షసామ్రాజ్యమునకు యుక్తుఁడగును. యుద్ధము
లోను హింసవదలుచోట్లుకొన్నికలవు. శత్రువుపడినను, బాఱినను,
నాయుధము పడవైచినను, వాహనమునుండి పడినను, వానింజం

పుటచే హింసకలుగును.

కావున నెల్లభూతములను తనయట్లుతలఁచుచు న్యాయ
పరుఁడై బుద్ధిపూర్వకముగా హింసచేయక, సాధ్యమైనంతవఱకు
హింసకెడగల్గి వర్తించువాఁడే పుణ్యాత్ముఁడు. అతఁడే హింసచే
యనివాఁడగును.

14 సాహసము కూడదు.

(1) భీమసేనునకు హనుమంతుఁడుపదేశమిచ్చినవిషయము.

గంధమాదన పర్వతంబున పాండవులు వసించుచుండిన
కాలమున, భీమసేనుఁడును ద్రౌపదియు నప్పర్వత సానువుల
యందు విహరించుచుండఁగా నపూర్వమైన వాసనయు రమణీయ
తయునుగల సహస్రపత్రకమల మొక్కటి వాయువశంబున
వారికిముందుగా బడియెను. దానింజూచి ద్రుపదరాజపుత్రి సం
తోషించి యవ్విరితావికినిసొగసునకును మెచ్చి, యిట్టిపువ్వులు
నాకనేకములు తెచ్చిపెట్టుమని భీమసేనునడిగి, ధర్మరాజాదు
లున్నయెడకుఁబోయెను.

భీముఁడు ద్రౌపదికి మనఃప్రియంబు సేయునెంచి బాణ
బాణాసనంబులుధరించి, పువ్వుందెచ్చిన గాడ్పునకభిముఖుఁ
డై యొకదట్టమగు నరణ్యమార్గముగాఁ బోవుచుండెను. దారి
లోనతఁడు మదించిన యేనుగు చందమున నించుకేనియు భయ
ములేక, క్రూరమృగంబుల జంపుచు, మ్రాకుల విఱుచుచు,
పర్వతశృంగంబు లెక్కుచు, నానాప్రకారంబుల విహరించి
యొక్కయెడ శంఖనాదము గావించెను. అప్పుడవ్వనంబునసుఖము

గాశయనించి యుండిన హనుమంతుఁడను కపివర్యుండా నాదంబు విని, యది వాయుపుత్త్రుఁడును దనకుఁ దమ్ముఁడు నైన భీముని శంఖారావంబగుట యెఱిఁగి, యాతనికి హితంబు సేయఁదలచి, యతఁడు వచ్చుమార్గమున కడ్డముగాఁ దోఁకను జాచెను. భీమ సేనుఁడు తన కెదుటనున్న కోఁతిఁజూచి సింగని, దానికి నిద్రాభంగము నొనరింపఁదలఁచి సింహనాదము చేసి దానికి సమీపముగా వచ్చెను. హనుమంతుఁ డాతనింగనుంగొని మెల్లన లేచి యనాదరంబుతో "అయ్యా! నేనిందు జరారోగపీడితుఁడనై యలసి నిద్రించుచుం టిని, సుఖనిద్రలో నుండిన నన్నేల బోధించితివి? తిర్యగ్జాతులకు ధర్మము తెలియదు. సర్వభూతములందు దయతో వర్తించు నట్టి ధర్మవిశేష మెఱిఁగినవారు మనుష్యులే కదా? నీవు వృద్ధుల సే వింపవు. ధర్మ మెఱుఁగక మాబోటి పెద్దమృగములకు భయము గలుగ జేసితివి. మనుష్యులకు రాఁగూడనట్టి యివ్వనంబున కేల వచ్చితివి? నీవెవ్వఁడవు? అమృతకల్పంబులైన ఫలములు కొన్ని యిచ్చెద. వానిందిని వెడలిపొమ్ము, నాబుద్ధివిను"మనియెను.

భీముఁడిట్లనియె "నేను పాండురాజసుతుఁడను. కుంతీ గర్భమున వాయువరమునఁ బుట్టినాఁడను. నా పేరు భీముఁడు. నీవు పొమ్మన్నమాత్రాన నేను వెడలిపోవువాఁడనుగాను. నాకు నీవు త్రోవనియ్యనినాఁడు పూర్వము రామకార్యార్థమై హనుమంతుఁడను వానరవీరుఁడు, సముద్రము లంఘించి పోయి నట్లు, నేను నిన్ను గడచి పోవుదును. నాబల పరాక్రమములు చూ చెదవా?

ఆపోటు పల్కులువిని హనుమంతుఁడిట్లనియె "అయ్యా! కోపింపకుము. నేను ముసలివాఁడను, లేవలేను. నీకిష్టమైనచో

నాతోఁకను బాయఁద్రోచి పొమ్ము" అనిన భీముఁడు మెచ్చక తనయెడమచేతితోఁ దోఁకనెత్తఁబోయి విలుగానందున, రెండు చేతులతోనుబట్టి యెత్తసమకట్టెను. అప్పుడునువాఁడు తోఁకను గదల్పలేక దేహమెల్ల చెమర్చి, సిగ్గుచేఁ దలవంచుకొని వానరేంద్రునింజూచి "అయ్యా! నేనెఱుఁగక పలికిన గర్వపుం బలుకులకు సహింపవలయును. నీవు వానరరూపమైవచ్చిన దేవతవో లేక సిద్ధుఁడవో, నాకుఁ జెప్పు" మనివేఁడుకొనెను. అంత హనుమంతుఁడుతనవిధంబంతయు భీమసేనునకెఱింగింపనాతఁడతి భక్తితోనన్నకు మ్రొక్కెను. తమ్మునింగౌఁగిలించుకొని హనుమంతుఁడిట్లనిహితోపదేశము చేసెను. "అయ్యా! నీవు సౌగంధికవనములోనుండి కమలంబులు దేఁబోవుచున్నావు. అందేమియు సాహసక్రియలు సేయకుండుము, అవ్వనము దేవతోపయోగ్యమైనది. దేవతలుబలిహోమనమస్కారాది భక్తిక్రియా సాధ్యులుగాని, సాహసంబుచే వశ్యులుగారు. నీవుక్షత్రియ ధర్మనిరతుండవై యెల్లచోట్ల బలవిక్రమములుచూపుదువు. పరధర్మమెఱుఁగవు. పెద్దలను సేవించి ధర్మంబు లెఱుఁగుము. ఆలోచించి సర్వకార్యములు చేయవలయును. విద్వాంసులతోను ప్రబుద్ధులైన మంత్రులతోను గార్యాలోచనము చేయవలయునుగాని, బాలకులతోను, నధిక శ్రీ దర్పితులైన మూర్ఖులతోను, లఘుజనులతోను, మంత్రము సేయరాదు. ముందు లెస్సగా విచారించి కార్యములు చేయువారికిఁ గార్య సిద్ధియగును.

గీ॥ కార్యసిద్ధిఁ బొందఁ గాలంబు దేశంబు
నెఱిఁగి బుద్ధిమంతు లెల్లప్రొద్దు

సాహసంబువిడిచిసామాద్యుపాయప్ర
యోక్తిచేయుదురుయధోచితముగ॥

(2) చిరకారియను మునికుమారునికథ,

పూర్వము మేధానిధియను మునివర్యుఁడు తన భార్యా పుత్రులతో వనంబునందుఁ దపస్సుచేయుచుండెను. వానికొడుకు నకుఁజిరకారియనుపేరు. వాఁడెల్లపనులను ధీర్ఘాలోచనపరుఁడై చేయుచుండుటచే వానికాపేరుకలిగెను. ఒకప్పుడు భార్యచేసిన చిన్నతప్పునకుఁ గోపించి మునివర్యుడు కొడుకుంబిల్చి, తల్లింజంపుమనియాజ్ఞాపించి యాశ్రమంబువెడలి పోయెను. అతఁడు పనులెల్ల చిరవిచారముతోఁ జేయువాఁడు గనుక తనలో నిట్లని యాలోచించెను.

"అయ్యో! నాతండ్రి యిట్లు చేయునా! అతనియాజ్ఞను నిరివేర్పకుండుట ధర్మముకాదు. జనకుఁడే దైవమనియు, నతనికింబ్రియంబైన కార్యమును జేయుటచే దేవతలెల్లఁబ్రీతిఁజెందుదురనియు, ధర్మజ్ఞులైన పెద్దలు చెప్పుదురు. జనకునికార్యము చేయక యతనిందిరస్కరించుటకింతకంటె వేఱుపాపములేదు" అని యిట్లు తండ్రివిషయమై తలపోసిచూచి, తల్లిందలఁచుకొని, కన్నులనీరునించుచు "ఆహా! తల్లివంటివారు లోకములోకలరా? అరణిలోనుండి వహ్నిపుట్టువిధముగా, నేను తల్లిగర్భములో నుండి కరచరణాద్యవయవములతోడ జనించితిని. అక్కటా! గర్భవేదనకోర్చి పుత్రునిపైఁగల ప్రేమాతిశయంబుచేఁ దనదేహసౌఖ్యలను పాటింపక, తల్లిపడుపాటులుచూడనెంతదుర్మార్గులకైనను

జాలిపుట్టకుండునా?

సీ॥ వచ్చిపోయెడువారు చుట్టాలు నాకిడుసుతులఁ
గనునెతల్లి ప్రేమఁబెట్టితోఁ దఁ
దంచి చెప్పినట్లు సర్వశాస్త్రంబులు
వంబగానవమున ననఘయగుట.

తల్లిగలవాఁడనుభవించు సౌఖ్యము, గృహధనధాన్యాదివస్తువులచేఁ గల్గదు. ఆకసంబునకంటెఁ దండ్రి పొడవైనయెడల, ధరణికంటె బరువైనది తల్లియే గదా!

కం॥ జనకుండధికుండుపాధ్యా
యునకు బదమడుంగు నక్కజుఁడగు నా
జనకునకు దశగుణంబులు
జనని గురుత్వమున నిది ప్రశస్తము శ్రుతులన్॥

కావున నట్టితల్లిని వధించుట ధర్మమగునా? ఈ ఘోరకృత్యము జేయ నాచేతు లెట్లాడును?

అనియిట్లు బహువిధంబుల చింతింపుచు చిరకారి యాలోచనచే వేగిరపడక యచ్చోటి కుమారుఁడు ప్రొద్దుపుచ్చుచుండఁగా, నక్కడతండ్రి "అయ్యో! స్వల్పదోషమునకు భార్యం జంపుమని కొడుకునకుననుమతిచ్చితినే! ఆహా! కోపమెంత దుర్గుణము, కడుక్రోధి కర్జము గానఁడు గదా. నాపుత్రుఁడు వేగిరపడి తల్లిం జంపియుండునో? అతఁడు చిరకారియని ప్రసిద్ధముగాఁ బేరు వడసియున్నాఁడు. అయ్యో! పుత్రకా! నాకును నాతపంబునకును నింద రాకుండ, నీకు మాతృవధదోషము బొరయకుండ, నీ చిరకారిత్వమునకు జనులు పొగడునట్లుగా నీతల్లిం జంపకుందువు గదా?" యని యనేకవిధములుగాఁ దలపోయుచు నతిత్వరితముగా నాశ్ర

మంబునకు మరలివచ్చెను.

పుత్రుఁడప్పుడు చేతిలోనున్న వధసాధనంబుఁబడవైచి, తండ్రి చరణంబులపైబడియేడ్చిన, నమ్మహాత్ముఁడు తనయుని గాఢాలింగనమును మూర్ధాఘ్రాణంబునుం జేసి, యభినందించి "అయ్యా! కుమారకా! నీవు కార్యవిచారము చిరముగా ధైర్యముతో నడుపుట చేనన్నును వాకులంబును రక్షింపఁబాలితివి, నిగుణంబులు పేర్కొనన నావశముకాదు. నీకీర్తిలోకములో నాచంద్రతారార్కముగా నెగడుగాక" యనిదీవనలిచ్చెను.

క॥ వినుమచిరవృత్తి జేసిన
పనికర్తకునావహించుఁబశ్చాత్తాపం
బనఘా, చిరభావితము
ధ్సిరూపణకృతముశుభముదేజముఁదెచ్చున్॥

16 అసూయ చెడ్డది.; వ్యాఘ్రముగోమాయువుల సంవాదము.

ఇతరుల విద్యాబలంబునకును ధనతేజోరూపములకును జూపోపకుండుటకసూయయందురు. ఇదిమనుష్యులు విడువఁదగిన దుర్గుణములలోఁ బ్రధానమైనది. దుర్యోధనుఁడు పాండవులలక్ష్మికిని బలమునకును దేజంబునకును దనమనంబెరియ నసహ్యాపడి, వారికిఁగీడు సేయఁబూనెను. అసూయాగ్రస్తుఁడైనవాఁడు తెప్పలులేకయే మనోవేదనచేఁగుంది, యెండవేడిమికి నింకితఱుగు నల్పజలాశయంబునుంబోలె, దహింపఁబడిన వాఁడైతఱిగి పోవుచుండును. పాపవ్యవసాయమునందు బుద్ధిని జొనుపును. దుర్జనుల

కసూయయే వైరకారణమగును.

పూర్వము పురికయను పట్టణములో పౌరకుండను రాజు క్రూరకర్ముఁడై చచ్చి, పుట్టుటఁగు బుద్ధిశీలనొక్క గోమాయువై పుట్టెను. "తనచేసినదానంబడకఁ బోవశివునకువశమే? కీడు చేసినఁ దప్పదుకీడెయగును." అన్నట్లుగా, బుద్ధిగల యానక్క పుణ్యము సంపాదింపఁదలఁచి, తొల్లింటిదుర్గుణంబులెల్ల వదలి సద్వ్రతంబులు చేయుచు, మాంసముదినక, చెట్లనుండి క్రింద రాలిన ఫలపత్రములు భక్షింపుచు వర్తించుచుండెను. వనంబులోని తోడినక్కలెల్లనవ్వి "ఇది యేమివ్రతము? మానుము, మేముమాంసము తెచ్చియిచ్చెదము, భుజింపు" మన్నను వినక పూర్వజాతిస్మరణంబుగల యానక్క దృఢమగు నిశ్చయముతోనుండెను.

ఒక్కనాఁడు వనంబులోని మృగములకెల్ల రాజై యుండిన, శార్దూల మొక్కటి, యానక్కంజూచి "అనఘా! నిన్ను సామ్యుఁడవని మెచ్చఁగితిని నీవు నాకుమంత్రిముఖ్యుఁడవై నాకార్యములెల్ల నరయుచుండు" మని ప్రార్థించెను. అప్పుడు నక్క పులింజూచి "రాజా! నిన్నుఁగొల్చుటకంటెనాకు వేఱుపనియున్నదా? నీవు నామాటచొప్పున వర్తిల్లునట్లును, నీమూలభృత్యులు నాపై నసూయపడినీకు దుర్బుద్ధులుచెప్పినను, దానివినక నన్నే మన్నించి నాబుద్ధివినునట్లును, సమయంబు చేయుము. అట్లైన నీకు నేనుమంత్రిగా నుండుదు" ననియె. దానికి శార్దూల మొప్పుకొని నక్కచెప్పినట్లు వినుచు న్యాయముతప్పక వర్తిల్లుచుండెను.

ఇట్లుండఁ గొంతకాలమునకు, గోమాయువును రాజు మన్నించు విధమును, తమమాటలు చేకొనక నక్కపల్కులే

పాటిగాఁగైకొని రాజు వర్తించు విధమునుజూచి, చూపోపక మూలభృత్యులందఱు గుంపుగూడి,నక్కను భంగపఱచవలయు ననితలఁచి, పులిభుజించుమాంసము నపహరించి,నక్కబొక్కలో దాఁచి,పులియొద్దకువచ్చి, "అయ్యా! ఈనక్క కేటివ్రతము.నీవు తినుమాంసమునపహరించి తనబొక్కలో దాఁచినది. దీనికపటము నెఱుఁగకయున్నాళ్లమేము మోసపోతిమి. ఇదియే నీకార్యము లెల్లనడప మేమునీయెడకువచ్చిచెప్పభయపడుచుందుము." అని పలువిధములుగాదానికినక్కపై గోపముగల్గునట్లుచేసిరి. అప్పుడు శార్దూలము నక్కంబట్టిజంపుటకాజ్ఞయిచ్చెను.

పులితల్లియప్పుడు పఱతెంచి వచ్చి "అయ్యో కొడుకా! మోసపోయితివిగదా? ఈనక్క మనయెడకువచ్చియున్నాళ్లయ్యనే ఎప్పుడైననిట్టికార్యముచేసెఁదా? నేఁడిట్టిదిచేయునా? నీవిదియె ల్లఁదలంపకయసూయచే మూలభృత్యులాడినపల్కులు నిజము గానమ్మితివి.

"బుద్ధిమంతునివలన దుర్బుద్ధులధికు
వలనహీనులు రూపసివలనఁజెనటి
వారసూయలుసేయుదురీరసమున
నింతయెఱుఁగంగవలవదె యీవుకొడుక."

మనకీనక్క చేసినమేళ్లుకనుఁగొనవలదా? హితులైనమంత్రు లను గుటిలస్వభావముగలవారు కపటోపాయంబులఁజెఱుపఁజూ తురు. చక్కఁగానంతయువిచారింపకనక్కంజంపఁబంచుటనీకుధ ర్మమగునా?" యనిహితోపదేశముచేసెను.

శార్దూలమప్పుడు తనచేసినదానికివగచి, నక్కరాఁబనిచి గాఢాలింగనముచేసికొని కనుఁగవనశ్రువులురాల బహువిధంబు

లైనపల్లకులదానింగొనివించియొప్పటియట్లతనయెడ ననుత్రియై
యుండునట్లువేఁడుకొనగా,నది “ నీవునన్ను మొదటమన్నించితి వ్రా
తిభంగపరచితివి నీసేవకులకఅపులఁబడకుండునట్లు నాకువాగ్దాన
ము చేసి మాటనుమీఱితి నేమునడచితివి నేనునీయొద్దనిలువనేర
ను. ఒకనిభంగపెట్టి పిదపసంగతునిగాఁజేసుకొనుట మేలగునా”
యని చెప్పియచ్చోటువాసిపోయెను

16 మిత్రద్రోహము మహాపాతకము.

1. కర్ణుఁడు శ్రీకృష్ణమూర్తితో సంభాషించుట.

శ్రీ కృష్ణమూర్తి పాండవుల దూతయై కౌరవసభకువచ్చి
రెండుపక్షములవారికిసంధిగావింప బ్రయత్నించెను. అయితే దు
రాత్ముండగు దుర్యోధనుఁడుసంధిమాటల కియ్యకొనకుండుటయే
గాక శ్రీకృష్ణమూర్తి నిపట్టిబంధింపనుద్యోగించెను.కృష్ణుడుతన వి
శ్వరూపమునుజూపి కౌరవులకుభీతిగలుగఁజేసె, ధృతరాష్ట్ర భీష్మ
ద్రోణవిదురులనీడ్కొని మఱలివచ్చునపుడు కర్ణునింబిలచి సతని
చేయిపట్టుకొని “ కర్ణా! నీవునాతోఁగొంతదూరమురమ్మని చెప్పి
యతనితోరథంబెక్కి వెడలిపోయెను.

కృష్ణుఁడురహాస్యముగాఁ గర్ణునకిట్లనియెను “అయ్యా! నీవు
రాధకొడుకు కాదు కుంతీమహాదేవి కన్యయైయుండినపుడు దు
ర్వాసమహామునినారాధింప,నమ్మహామునిదానికొక మంత్రముప
దేశించెను. అమ్మంత్రశక్తి యెఱుగవేఁడి కుంతిసూర్యుని దలఁచిన
నప్పుడతడేతెంచి దానికిగర్భదానము చేసిపోయెను. దానికడుపు
లోనీవప్పుడుజన్మించితివి. కావుననీవుపాండునందనుండగుదు. యు

ధిష్ఠిర భీమార్జునసకులసహదేవులకుఁ బెద్దవాఁడవు నీవీకౌరవులను విడిచి పాండవులపాలికి వచ్చినయెడల, నేనునిన్ను సకలమహీసామ్రాజ్యమునకునభిషిక్తునిగాఁ జేయుదు. ధర్మరాజుయువరాజై నీకుధవళచామరంబులువైచును, భీముఁడుసితచ్ఛత్రంబుపట్టును,సవ్యసాచిసారథ్యంబుసేయును,కవలుమున్నగురాజకుమారులెల్ల నీకు భక్తిశోభనములుసేయును, నీవు రాజ్యాభిషేకమునకురథంబెక్కి వెడలుటయెంతమేలగునోచూడుము. కర్ణా! నాపల్కులువినుము అటులైనకౌరవపాండవులు తమలోఁగలహంబుడుగుదురు. అదిజగమునకుక్షేమకరమైనది. నిన్నుగన్నకుంతీదేవియు సంతోషించును. ఇంతేగాక ద్రౌపదియునిన్నునారవమగనిగాఁ జేకొనును. నీవు ధర్మములనెల్ల నెఱిఁగినవాఁడవు. పాండవులంగూడుకొని యీభువనక్షయంకరమైన భారతయుద్ధమును మాన్పుము"

అనియిట్లుపల్కుచున్న మాధవుంజూచి రాధేయుఁడిట్లనియె " కృష్ణా! నీపల్కులొప్పునుగాని నేనుపాండవులను జేరరాదు కుంతినన్నుఁగని యించుకయేనియుదయలేక చెడిపోవునట్లునదిలోవైచిపోయెను, నేనుసూతకులంబున నతిగౌరవంబుగా బెరిగితిని. నేఁడునాపుట్టుకయెఱిఁగి నాతల్లిదండ్రులను సోదరులను బాసిపోవుట తగవగునా? అదియునుంగాక దుర్యోధనుఁడు నన్ను సూతపుత్త్రుఁడనక. తనసూనుల తమ్ముల కంటెను నాకుసంప్రీతియొనర్చి నాయందు బద్ధస్నేహము గలిగియున్నాఁడు. నేనర్జునునకు సరియగువైరియని తలఁచి నేనాతనియుద్ధములోఁ జంపఁగా శత్రువులైన పాండవుల ననాయాసంబుగా గెల్తునని తలఁచియున్న కురుపతిని నేనీసమయమునవిడుచుట మిత్రద్రోహము కాదా. నేనిన్నాళ్లు పార్థునకుఁ బగయైయుండి, నేఁడాతనిఁగూడినచో జనులు

నన్నుఁజూచి నవ్వరా? నీవు నిష్పక్షపాతివై నాకు హితముపదేశించి
తివి, ఐనను నేనందులకు రాను. దుర్యోధనునకుఁ జెలియై యుద్ధం
బునఁదోడుసూపి యర్జునునిం జంపుదు. లేక యతనిచే మృతి
నొందుదు. ఇదియే నానిశ్చయము”

అనినఁ గృష్ణమూర్తి చేయునది లేక కర్ణుని ధైర్యమునకును
మిత్త్రుల దెసగల్గు సద్భావమునకును సంతోషించి, నిన్ను యుద్ధ
రంగములోఁ జూచెదగాక యనియతని వీడుకొలుప, నతండు రథము
డిగి హస్తినాపురంబున కరిగెను. కృష్ణుఁడు పాండవులున్న యెడకుఁ
బోయెను.

(2) నాళీజంఘుని చరిత్రము.

ధర్మరాజు భీష్మునింజూచి రాజులకువలయువారెవ్వరు.
వలవని వారెవ్వరని యడుగ నాతఁడిట్లనియె. “కౌరవేశ్వరా! తా
లిమియు శీలమునుగలవారును, ధీరులును, ధర్మజ్ఞులును, సత్య
సంధులును, వృథాకోపము లేనివారును. కార్యములందుసమర్థత
గలవారునునైన సేవకులు, రాజునకు మేలాచరింతురు. అట్టివా
రింబ్రోచుట మంచిది. అయితే.

ఉ॥ క్రూరులులోభులుఁ గాతరులుఁ గొండియులుఁ జడులుం గృతఘ్ను
లుం । నేరనివారు బొంకునకు నిందకునోర్చినదుష్టబుద్ధులుఁ
ధీరత లేనిదుర్నయులతివ్యసనత్వము గల్గువారలన్
జేరువనున్కి భూపతికిఁ జెట్టయొనర్చు నరేశ్వరోత్తమా॥

ఒప్పని గుణములుగల నిప్పురుషాధములలోఁ గృతఘ్నుఁ
డుమిక్కిలి యొప్పకుండుటను దెల్పు నితిహాసమొకటి చెప్పెదను

వినుము పూర్వమొక బ్రాహ్మణుఁడు తనకులవృత్తము లెల్ల మాని, బోయదానినొకతెనాలిగాఁ జేసుకొని కిరాతులం గూడి వేటాడుచు, మాంసముభుజించుచు, భోగపరుండై యుండిధనము సార్జింపనెంచి బేహారులుకొందరుసరకులు గొనుచు దేశాంతరమునకుఁబోవుటముజూచి, తానును వారితోఁబోయెను. వారందఱుభయంకరారణ్యమార్గముగాఁబోవునెడ, వనగజంబొక్కటి వారిపైఁబడిపలువురఁజంప, బ్రాహ్మణుఁడు మృత్యువునకుఁదప్పి, వేఱొకమార్గముగాఁబోయిపోయి, యొక్క పెద్దమఱ్ఱిచెట్టుక్రింద విశ్రమించియుండెను.

ఆవటభూరుహము బ్రహ్మదేవునకు నెచ్చెలియైననాళిజంఘుఁడను పేరుఁగల బకవల్లభునివాసస్థలము. అదివచ్చినబ్రాహ్మణునకాతిథ్యమిచ్చి "అయ్యా! నీవెవ్వఁడవు? నీవేలయిందువచ్చితివి? నీకేమికావలయు?" ననియడిగెను. బ్రాహ్మణుఁడుతన పూర్వచరిత్రమంతయుఁ జెప్పఁగావిని బకమాతఁడట్లయిననేమి,యాతనిదారిద్ర్యమునుబోఁగొట్టెదనని తలఁచి, తానుండుస్థలమునకు మూఁడుయోజనములుదూరముననుండుమధువ్రజమను పురముము పరిపాలించు విరూపాక్షుఁడను రాక్షసరాజు నొద్దకునాతనిం బంపెను.

విరూపాక్షుఁడు తనకు మిత్రుఁడైన బకవల్లభునిచే నంపబడిన బ్రాహ్మణునకు షడ్రసోపేతంబైన యన్నంబు పసిఁడిపళ్లెరంబులోఁబెట్టి, కట్టనిచ్చి, కనకమణిరాసులు దక్షిణగానిచ్చెను. ఆపాఱుఁడు మోయలేక వానినెల్లమెడమూపుపీపులు నొవ్వనెత్తుకొనియెక్కుడురయంబునఁగొక్కెరయున్నమఱ్ఱియొద్దకువచ్చెను. బకము వానింగని సంతోషించియతనిమేనంబొడమిన చెమట

బిందువులతోలఁగ తనఱెక్కలతో నల్లనవీచియంత రాత్రియగు
టయు సుఖనిద్ర చేయుచుండెను.

ఆదుర్బ్రాహ్మణుడప్పుడు తనకు రేపటి పయనంబునకు నాహా
రంబు చింతించి నిద్రించుచున్న బకంబునుజూచి "యిదిక్రొవ్వియు
న్నది, దీని దేహములో మాంస మధికమయియున్నది, ఇప్పుడే దీనిన
డిచిచంపెద"నని పాపనిశ్చయుఁడయి కఱ్ఱతో దానిమోది చంపి,
యీకలూడ్చి బొందువుప్రచ్చి మాంసమునంతయుఁ దీసిమూట
గట్టుకొని యచ్చోటువాసిపోయెను. మఱునాఁడుదయమున విరూ
పాక్షుఁడు తనయొడకుఁ బ్రతిదినముఁనుఁ బ్రొద్దుననే వచ్చు నాళీ
జంఘుఁడాదినము రామికిఁగారణంబేమియగునోయని వగచి, తన
భృత్యులఁగొందఱ నంపగా వారు బకవల్లభుడున్నయెడకువచ్చి,
దాని డొక్కనుచూచి యిట్లుచేసినవాఁడు బ్రాహ్మణుఁడేయగు
నని తలఁచి, వానిపిఱుందకడువేగముగాఁబాఱి వానింబట్టిబంధించి
రాజుముందరనివేశించిరి. "ఈకృతఘ్నుని నాముందరఁ దేవలవదు,
వీనింబొరిగొనితిను"డని రాజు చెప్పగా, రాక్షసభటులు "మహాప్ర
భూ! మేమంత దిక్కుమాలినవారమా?, యీపాపి శరీరంబును
మేము ముట్టనొల్ల"మనిరి. అంత నతఁడుమీకువీనిందిన్నసుదనకు
న్నను చంపి కుక్కలకెరయగునట్లు చేయుఁడన వారట్లే చేసిరి. కుక్క
లువచ్చి యతని యొడలుమూచూచి కబళింపనొల్లక కడుపులు
నకనక పడగా వెనుకకుఁబోయెను. ఆహా! కృతఘ్నుని దేహము
మాంసమును గుక్కలును తినుటకు సమ్మతింపవుకదా!

అంత నద్దను జేశ్వరుఁడు తనమిత్రుని మరణంబునకు వగచి యతనిక
గ్ని కార్యములు చేసెను అప్పుడు దేవేంద్రుఁడు వచ్చి "అయ్యా! నీసఖుడు
బ్రహ్మదేవుని జాడనరిగెను. ఇదిగో వచ్చుచున్నాఁడు, చూడు" మనినా

ళీజంఘుడు తనతొంటిరూపముతో రాక్షసేంద్రుని మ్రోల వచ్చి నిల్చెను. విరూపాక్షుఁడు సంతోషాశ్చర్యములు గడలుకొన బకపుం గవుం జూచెను. బకవల్లభుఁడప్పుడు తనకతమున బ్రాహ్మణున కయిన దుర్దశను విని చింతాక్రాంతుఁడయి, యతనిం బ్రతికింపుమని దేవేంద్రుని వేఁడగా నతండట్లే చేసెను. విప్రుఁడు లబ్ధజీవుఁడయి బకరాక్షసురవల్లభులున్న యెడకు వచ్చి వారి నెల్ల స్తుతించి తనధనసంచయము మోచికొని, మరలిమరలి చూచుచుఁ గడుసంభ్రమంబుతో నేగెను

ధర్మనందనా! కృతఘ్నతయు మిత్రద్రోహము ను దారుణమైన పాతకములు. బ్రహ్మఘ్నునకు నిష్కృతి కలదు కాని, కృతఘ్నునకు ప్రాయశ్చిత్తము లేదు.

కం॥ ఆరయ మిత్రద్రోహము
దారుణమగు పాతకము కృతఘ్నత కంటెన్
వైరము గొని విడువవలయు
నారెంకు తెఱఁగుల వారి నాప్తులైనన్

---

17 వాక్పారుష్యము కూడదు

(1) హంసరూపధరుఁడయిన బ్రహ్మదేవుడు సాధ్యుల కుపదేశించిన ధర్మప్రకారము.

ధర్మరాజు భీష్మునిం జూచి "అయ్యా! లోకములో జనులు శాంతమును, క్షమయును, హింసలేమియును, మిక్కిలి మేలైన గుణములని కొనియాడుదురు. వాని కేలయంత విశేషమేర్పడెను? నాకెఱింగింపుడన, భీష్ముఁడిట్లనియె. ఓ ధర్మనందనా! వినుము తొల్లి హంసరూపమును ధరించి బ్రహ్మదేవుఁడొక్కయెడ వేడుకమై తిరుగుచుండగా, సాధ్యులను దే

వతలు కొంటలకు మాకు ధర్మముపదేశింపుమనియా దేవుని ప్రార్థించి
రి. అప్పుడు పసిడి రాయంచనెక్కియున్న నలుమొగంబుల దేవుడు
వారితో నిట్లనియె.
వినుడు సాధ్యులారా! సత్యమును, ఇంద్రియనిగ్రహమును అహింస
యునే లైన ధర్మములు. వానిచే మనుష్యులకు బొందరాని మహోన్న
త పదవి లేదు. అవిసత్యాంగత్యము చేత నేకలుగుచుండును. సత్పురుషు
లయినవారు పరుల మర్మము ను వెలిపుచ్చునట్టి పలుకులును న్యాయవి
రుద్ధములగు మాటలును, నిష్ఠురోక్తులును, బలుకరు ఏలనగా వారవి
సత్యములు గాదలంపరు. జనులు తమ్ము నవమానించినను నిందించినను
మాటాడకనె గుణకలిగియుందురు. అడిచినను, దిట్టినను, మహాపరు
షంబులు వల్కియల్కతో బాడిచినను, సైరించియుందురు పుణ్యులు త
మ్మునలబరిభవించిన వారు చేసిన పుణ్యములను బొందుదురు, తను చేసి
న పాపములను వారలకియ్యజాలుదురు.

క॥ పలుకుపడిన తనిం బాపం
బులు విడుచుం బలికిన తిసి బొందును బాపం
బులు నొరు పాపము దనపై
నొలయింపగ నేలనిందయుడిగినగాదే॥

ఓ సాధ్యులారా! మనస్సును వాక్కును నెవ్వనికి వశ్యములై
యుండునో వారే సుకృతులు, వారే సర్వధర్మములు నెఱిగినవారు.
వారికి అచేతనే మోక్షమున్నది.''

అయ్యా! ధర్మపుత్రా! సాధ్యులకట్లు రాయంచరూపమున నున్న
బ్రహ్మ మఱియు ననేక విధములైన ధర్మములెఱిగించి, యంతర్ధాన
మొందెను. మనుష్యులకు మాటలచేతనే కలకయు నిందయు పాప
మును స్నేహమును విరోధమును గలుగును. కావున నొప్పునట్లు పలు

కుట,సత్యమువలుకుట,ధర్మమార్గమున బల్కుట,సర్వజనప్రియం బగువిధముగా బలుకుట,యనునీనాల్గువిధముల బలుకుట యేమం చిది.అట్లుపల్కువారికి దేవత లెల్లవశ్యులగుదురు.కాకితన్నుతిట్టుట లేదు,కోకిలతనకుధనమిచ్చునట్లు చెప్పుట లేదు,కాకిపల్కులుపరుష మైయుండుట చేతను కోకిలమాటలుమధురమైయుండుట చేతను, కాకిజనులకుఁ బగయగుచున్నది. కోకిలనందఱుమెచ్చి ప్రియుంబు గానాదరింతురు.

క॥ కాకేమితన్నుఁదిట్టెను
కోకిలతనకేమిధనము కోకొమ్మనెనే
లోకముపగయగు బరుసపు
వాకునఁజుట్టమగుమధుర వాక్యమువలనన్॥

(౨) ధర్మరాజుశిశుపాలునకుపదేశించినవిధము.

పూర్వము ధర్మరాజు సకల దిక్కులలోనిరాజులనెల్ల తనతమ్ముల సహాయముచే గెల్చి, శ్రీకృష్ణుని యనుమతిమీఁద రాజ సూయమను యాగమును జేయఁబూనెను. ఆయాగము నకు వ్యాసాదిమహర్షులును, బ్రహ్మవిదులైన బ్రాహ్మణులు ను, శిశుపాలుడు మొదలగు రాక్షసాంశమున జనించిన రాజులు ను, నానా దేశాధీశ్వరులును, భీష్మద్రోణాది యాచార్య వ ర్యులును, దుర్యోధనాదులునువచ్చిరి. ధర్మరాజు వచ్చినవారినెల్ల నాదరించియాగమునుముగించునవసరమునభీష్మాచార్యుఁడాతనిం జూచియిట్లనియె."ఓధర్మనందనా!ఈసభలోననేకులుపూజనీయులు న్నారు.వారిలోనెవ్వడుసద్గుణంబులఁబెద్దయగునోయట్టివిఖ్యాతుడై

నమహాత్మునకర్ఘ్యమిచ్చినానిం బూజింపుము. అట్టివాఁడెవ్వఁడగునో
యనియడిగెద వేనిఁ జెప్పెదవినుము. జగములనెల్లసూర్యుడు వెలిగించు
నట్లుతనదైనసదగుణలద్యుతిచేనంతయును వెలిగింపఁజేయువాఁడును
చంద్రుఁడుతనధవళచంద్రికలచే నానందముకలుగఁజేయునట్లుజను
లకునేత్రానందకర మగుసుందరదివ్యరూపమునుధరించిన వాఁడు
ను నైనపరమాత్ముఁడు శ్రీకృష్ణుఁడీసభలో నున్నవాఁడు. అతఁడేయ
ర్ఘ్యమునకు నర్హుఁడు. అతనికంటెఁ బూజ్యులైనవారీజగంబు
లోనుగలుగరు. అతనింబూజించుటయే నీవు గావించు యజ్ఞము
యొక్క ఫలము".

భీష్మునివచనంబున ధర్మరాజు వాసుదేవున కర్ఘ్యమిచ్చెను.
దానింజూచి శిశుపాలుఁడు సహింపనోపక కృష్ణు నాక్షేపించుచు,
ధర్మరాజుతో నిట్లనియె. "ఓధర్మనందనా! ఈసభలోనిందఱుపెద్ద
లుండఁగా నారినెల్ల విడిచి యచ్యుతునకు నర్ఘ్యమిచ్చుట నీకుఁ
దగునా? అతని వృద్ధని పూజించితివా? లేక యాచార్యుఁడనియ
ర్ఘ్యమిచ్చితివా? ఆతడురాజగు బుద్ధిచే నీవు మన్నించినయెడల
యాదవులు భూమిపై గొప్పరాజులగుదురా? ఈకృష్ణుఁడెవ్వఁడు?
వానికేల యర్ఘ్యమిచ్చి నీవీసభ్యులనవమతి చేసితివి? నీవుపురుషుల
లో శ్రేష్ఠుఁడవనియు, ధర్మజ్ఞుఁడవనియు, నీగుణంబులను జనులుపొగ
డఁగా విని, నీయజ్ఞమునకు రాజులెల్లవచ్చి యున్నారు. వారినెల్లనీ
విట్లుతృణీకరించుటధర్మమగునా? పేడికిసురూపయగుకన్యనిచ్చినవి
ధముగను, చెవిటికిమధురమగుపాటవినిపించిన, చందముగను, గ్రుడ్డి
వానికిఁ చక్కని ప్రతిమచూపిన భంగియును నీవుకృష్ణునకుబూజ
లిడితివి. ఈవృద్ధుఁడగుభీష్ముని పల్కులువినినీవు పేలవైతివి, నీవెఱుఁ
గకిచ్చినను సిగ్గింతలేక యీగోవిందుఁడా యర్ఘ్యము నెట్లుకొనియె?

అనియిట్లు కృష్ణ భీష్మ ధర్మజులనెగ్గులాడుచు సభలోనుండితనప రివారవర్గముతో వెడలెను

ఆశిశుపాలుపిటుండనచని ధర్మనందనుఁడు వానిం బ్రియవచనంబుల సమాధానపఱచుచునిట్లనియె "శిశుపాలా! ఏలనీవిట్లు క్రూరముగాఁ బలుక్కుచున్నావు? రాజులకునునీవంటిగుణోన్నతులకును, వాక్పారుష్యముచనునా? అదివిషమువంటిదికదా? నిప్పుకంటెను దారుణమయినదికదా?

> క॥ భూరిగుణోన్నతులనదగు
> వారికిధీరులకుధరఁణీవల్లభులకు వా
> క్పారుష్యముచను నెమహో
> దారుణమదివిషముకంటె దహనముకంటెన్.

గురుఁడనియు, సమస్తలోకోత్తరుఁడనియు, నాదిమ పురుషుఁడనియు, సర్వలోక పూజ్యుఁడనియునెఱిఁగికదా, భీష్ముడు శ్రీకృష్ణునకర్ఘ్యమిచ్చునట్లు చెప్పెను. శ్రీకృష్ణుని మహిమను నాలెఁడెఱింగినట్లు మనబోఁటివారికెఱుఁగవచ్చునా? ఊరకనిందించుటుడుగుము నీమూర్ఖత్వమును మాను" మనిహితోపదేశము జేసెను.

ఏంతబోధించినను శిశుపాలుఁడజ్ఞుఁడై శ్రీకృష్ణస్వామిని నిందించి తుదకాతని చక్రాయుధముచేఁ దెగ్గి క్రిందపడి చచ్చెను.

> క॥ మనమునకుబ్రియంబును,హిత
> మును,బథ్యముఁదథ్యమును,నమోఘముమధురం
> బును,బరిమితమునునగుపలు
> కొనరఁగఁబలుకునదిధర్మయుతముగసభలన్

18 ఆడిన మాటను దప్పరాదు.

(1) బలిచక్రవర్తి శుక్రుని వచనంబులాక్షేపించి వామనునకు భూదానమిచ్చుట.

శ్రీవిష్ణుదేవుఁడు ముందు వామన రూపధరుఁడై బలిచక్రవర్తి యొద్దకువచ్చి మూఁడడుగులుభూమి యాచించినట్లు చెప్పితిమిగదా? బలిచక్రవర్తి యెంతచెప్పినను వినక వామనుడు మూఁడడుగులు భూమికంటె నెక్కుడనగా నేమియు నొల్లనని చెప్పఁగా, నప్పుడాభూపతి భూదానమిచ్చుట కొడంబడెను.

అప్పుడుబలిచక్రవర్తి మంత్రియగుశుక్రుఁడిట్లనియెను. "ఓదనుజేంద్రా! ఈపొట్టివడుగు బ్రాహ్మణుఁడుగాఁడు. దేవకార్యముసాధించుటకై విష్ణుదేవుఁడివ్విధమున వామన రూపముతోఁ గశ్యపునకుఁబుత్రుఁడై జనించి, నేఁడు నీయొద్దకువచ్చి దానమడుగుచున్నాఁడు. ఈతనికిభూదాన మిచ్చితివో, నీలక్ష్మియు దేశమును నెలవును నైశ్వర్యమును సర్వమును హరించి దేవేంద్రునకిచ్చును. తనమూఁడుపాదములచే భూమ్యాకాశములు రెండునాక్రమించి మూఁడవ యడుగునకుఁ జోటులేదని చెప్పును. నీవీతని మోసఁబోఁగక దానమిచ్చెదనంటివి. ఇతఁడు దైత్యులకెల్ల యాపదఁగలుగఁజేయును. కావుననీబ్రహ్మచారినిం బొమ్మనుము. నీవు చెడిపోవునట్లు చేయుదానము దానమగునా? పురుషుఁడు తనకుఁగల ధనమును నైదుభాగములుగా విభజించి నాలుగుపాళ్లు తాననుభవించి యొక్కపాలుచే నాశ్రితులైనవారిని బోషింపవలయును. తన్నుమాలిన ధర్మము మొదలు చెడ్డబేరము. నీవీతనికి దానమియ్యక పోవుటచే, నీకసత్యదోషఫలము కలుగదు. ఏలనఁగా సర్వధనము నష్టమగునప్పుడును, ప్రాణహానియైనప్పుడును,

మానసష్టమగుచోటను, గోవిప్రాదుల సంరక్షణ యందును, స్త్రీలయందును, వివాహసమయములందును, బొంకవచ్చును. దానఁబాపము రాదు.

ఆ॥ వారిజాక్షులందు వైవాహికములందుఁ
బ్రాణవిత్తమాన భంగములను
జకితగోకులాగ్ర జన్మరక్షణమందు
బొంకవచ్చునఘము బొందఁడధిప॥

అని యిట్లు తనకు హితముగోరి చెప్పుచున్న శుక్రునివచనంబులాక్షేపించి బలియిట్లనియె." ఆచార్యవరా! నీవు చెప్పినది నిజమగునుగాని పలికి లేదనుట ధర్మమగునా? అర్థులు వచ్చి యడుగ వారికిచ్చెదనని మొదట నుడివి, తర్వాత ధనలోభముచే వారికియ్యక పొమ్మనిచెప్పుట గృహస్థులపద్ధతియగునా? రాజులకు యుద్ధమునుండి తిరుగక చచ్చుటకంటెను, పలికి బొంకక నిజముగా నడుచుకొనుటకంటెను, వేఱొకధర్మమున్నదా? ఈ మహానుభావుఁడు నన్నువచ్చి యడుగనే నాతనికిచ్చెదనని చెప్పి యియ్యక పొమ్మన్నచో, నన్నుజనులుతిట్టరా? అయ్యా! మానసష్టముకంటెమరణమేమేలగునని పెద్దలు చెప్పుదురు. కావున నానిశ్చయమువినుము. ఇతఁడెవ్వఁడైన నాకేమి? నాకురాజ్యమును, ధనమును, సర్వమును, నష్టమైనను, దానమియ్యకమానను.

క॥ మేరువు తలక్రిందైనను
బారావారంబులింకఁ బాఱినలోలో
ధారుణిప్రజమైపోయిన
ధారాధ్వముఖండమైన దప్పకయిత్తున్॥

ఆ॥ బ్రతుకవచ్చుఁగాక బహుబంధనములైన
వచ్చుఁగాక లేమివచ్చుఁగాక
జీవధనములైనఁ జెడుఁగాక పడుఁగాక
మాటఁదిరుగలేరు మానధనులు॥

అని యిట్లారాజు దృఢనిశ్చయుండును, దానకుతూహలపరుండును, సత్యమార్గనిరతుఁడునునై యాదిదేవుండైన వామనదేవునకు భూదానమిచ్చి శాశ్వతమైన నిర్మల కీర్తిని బొందెను.

(2) కర్ణుఁడు దేవేంద్రునకు కవచకుండలము లిచ్చుట.

పాండవులు వనములోనున్న పండ్రెండవయేఁడు కడపట, దేవేంద్రుఁడు వారికి హిత మొనరింపఁగోరి, పాండవులకు విరోధియై దుర్యోధనాదులం గూడుకొనియున్న కర్ణునియొక్క కవచకుండలములను మాయోపాయంబున హరింపఁ దలఁచెను. ఈవిషయమును సూర్యుఁడెఱిఁగి, కవచకుండలముల నిచ్చినచోఁ దనపుత్రునకు యుద్ధములో మరణముగల్గునని వగచి, కర్ణునొద్దకువచ్చి యేకాంతముగా నాతనికిట్లనియెను.

సూ:—కుమారా! నీకు హిత మొనరింపనెంచి యొక్క విషయము నీకురహస్యముగాఁ జెప్పనిందులకు వచ్చితిని. నీవు బ్రాహ్మణులందు భక్తిగలవాఁడవనియు, వారెద్ది యాచించినవంచనసేయక యిత్తువనియు నెఱిఁగి, యుర్జునుని తండ్రియైన దేవేంద్రుఁడు నీయొద్దకు బ్రాహ్మణవేషమునవచ్చి,నీకవచకుండలముల నిమ్మని యడుగును. వానినియ్యకుము. అవిఅమృతమయములు

అవినీయెడనుండునేని శత్రువులు నిన్నుగెల్వలేరు; నీవునధ్యుఁడ వుగావు. ముందుగాఁజెప్పితిని, మోసపోకుము.

కర్ణుఁడు:—తండ్రీ! నీవునాకు నత్యంత హితమొనరింపఁ గోరిచెప్పుటచే ధన్యుడనైతిని. ఐనను నావిన్నపమును జేకొనవలయును. నేను బ్రాహ్మణులు వేఁడినయెడల నాప్రాణమునైన నిత్తును. ఇదినాప్రతిజ్ఞ. కుంతీపుత్రులదెసగల పక్షపాతముచే దేవేంద్రుఁడువచ్చి నన్నడుగ నేనియ్యకున్న నాకీర్తి చెడిపోవదా? కీర్తితోనుండఁగాఁ బాపుకచ్చునేని చత్తుఁగాని యపకీర్తికిలోనై బ్రతుక నేరను. నాజన్మవ్రతముల నుమానుటతగదు. వానిం జెప్పెదవినుము.

సీ॥ విప్రుఁడుకడు వేడ్క వేఁడినఁగలిమితోఁ
బాచ్చెంబుసేయక యిచ్చుటొకటి,
ఒలితంపుఁగతిఁ బరిమార్చుటొక్కటి
సమరంబులోవెలఁజచ్చుటొకటి,
శరణాగతునిసెట్టి శత్రునినైనను గరుణఁ
గయ్యంబునఁ గాచుటొకటి,
భామినీద్విజవృద్ధ బాలాతురులకైన
యాపదఁ జెచ్చెరఁ బాపుటొకటి,

గీ॥ యనఘయివివ్రతంబులై చెల్లునాకునిం
దొకటితప్పునేని వికలకీర్తి
నగుదుఁగాననిత్తు నఖిలమ్మునెటుఁగనా
ఖండలునకుఁగవచకుండలములు॥

సూ:—కౌంతేయా! నీకుబ్రతుకుతెరువు చెప్పినను వినవు. నీయెడఁగల నెయ్యముచే నీకుమేలెఱింగించితిని. దానినివినవలదా?

లోకములో మనుష్యుఁడు కీర్తిగోరుట సహజమే; నీవును నీసుతి కళత్రములును, బంధువులును, మిత్రులును, జెడకుండునట్లుగా, కీర్తిసంపాదించుటమంచిది. అందఱును జెడునట్లు చేయుకీర్తియేల? ప్రాణములున్నచో మఱియుఁగీర్తి యార్జింపరాదా? ప్రాణముతోనున్నవాఁడు కీర్తియు లక్ష్మియుఁ దేజంబును, సర్వంబునుబడయఁజాలును. పీనుఁగునలంకారము చేసినవిధముగా నీవుచచ్చినపిదప నచ్చుకీర్తిచే లాభమేమి? అట్టికీర్తిపై నాసవిడిచి నామాటవినుము. నీవు కవచకుండలములతో నున్నయెడల నిన్నొకరుజయింపఁజాల, మూఁడుమూర్తులొక్కటైవచ్చినను నిన్నుబోరిలో గెల్వనేరరు. శస్త్రాస్త్రములవలని భయమునీకుఁ గలుగదు. కావునవానినివ్వకుము. ఇచ్చినచో నీవు యుద్ధములో శత్రువులచే భంగపడుదువు. దేవేంద్రునకుఁ గవచకుండలములేల? వేఱువస్తువు లియ్యరాదా? అదిదానముకాదా?

కర్ణుఁడు:—తండ్రీ! నీకునాపైఁగల మక్కువచే నింత చెప్పితివి. నాపల్కులు కోపింపక వినవలయును, నేను ప్రాణమునకువెఱవను. ధనపష్టమునకు వెఱవను; అనృతంబునకే మాత్రమువెఱతును. బ్రాహ్మణులెద్దియడిగినఁ గాని దానినిచ్చుటనావరమవ్రతము. దానిమాన్ప నెవ్వరితరముకాదు.

అనియిట్లు కర్ణుఁడుధీరుఁడై, తనచేసిన వ్రతమునకు విరోధముగానడుచుటకొల్లనని చెప్పఁగా, సూర్యుఁడాతనితోనట్లైన నీవా దేవేంద్రుని యొద్దనుండి శక్తియను నాయుధమును ముందుగాఁగొని, తర్వాత నీకవచకుండలములనాతనికిమ్మని హితోపదేశముచేసి యంతర్ధానుఁడయ్యెను.

(3) భీష్ముఁడు తనవ్రతంబువిడువనని తల్లితోఁజెప్పుట.

పూర్వము వసిష్ఠమహామునియొక్క శాపకారణమున నష్టవసువులు భూలోకములో మర్త్యులుగా జనింపవలసివచ్చెను. వారప్పుడు గంగాదేవినిజూచి " అమ్మా! మేము భూలోకములో మనుష్యులై పుట్టవలయును. మేము సామాన్య స్త్రీలగర్భములోనుండి జనింపలేము. నీకడుపులోఁబుట్టెదము నీవు మమ్ము భూమిపైఁబెద్దకాలముండకుండునట్లు చేయుము. ప్రస్తుతము భూమిపై శంతనుఁడనురాజు ధర్మపరుఁడై ధరణి నేలుచున్నాఁడు. నీవాతనికి భార్యవగుము. అతండును నీయెడ మోహముగలవాఁడై యున్నాఁడు. మీయిరువురకు మేము కొడుకులమై పుట్టెద" మనిరి. గంగాదేవిదానికి సమ్మతించి, యపూర్వరూపలావణ్యసంపదగల మనుష్య స్త్రీరూపముధరించి, శంతనునికి భార్యయై పుట్టిన కొడుకులనెల్ల పరుసగా నిఁచుకేనియు నాలస్యము చేయక, గంగలోఁద్రోసివేయుచుండెను. రాజభార్యయందుఁగల మోహముచే మాటాడక యూరకుండెను. ఎనిమిదవవాఁడైన భీష్ముఁడను కొడుకునుజూచి రాజపుత్రస్నేహమున వానివిడువనోపనని భార్యనడ్డగింపగా, నదియప్పుడు నిజరూపమునుజూపి "మహీపతీ! నేనుగంగను, వసువులునన్నుఁబ్రార్థింపవారినినాయందు జనింపచేసి భూమిలోఁబెద్దకాలముండకుండునట్లు గంగలోఁద్రోచితిని. వీఁడెనిమిదవవసువు. ప్రభాసుఁడనువాఁడు. మహాబుద్ధిమంతుఁడును వీర్యవంతుఁడునై యుండును. వీనితో సుఖముగానుండు" మని గంగాదేవి వసువుల జన్మప్రకారమంతయుఁజెప్పి దేవలోకమునకుఁబోయెను.

శంతనుఁడు భీష్మునకు యువరాజ్య పదవియిచ్చి రాజ్య పరిపాలనము చేయుచుండి, యొక్కనాఁడు వేటకై యమునా నదిరేవునకుఁబోయి యందు విహరించుచుండఁగా, సుకుమారి యుఁ గోమలాంగియునైన కన్యనొక్కదానింజూచి మోహించి "ఓమృగాక్షీ! నీవెవ్వరిదానవు? ఏలయిందు నోడలు నడపుచు న్నా"వని యడిగెను. అక్కన్య "మహాప్రభూ! నేను దాశరాజు కూఁతురను. తండ్రియాజ్ఞచే నీరేవున నోడలు నల్పుచున్నాను. నాపేరు యోజనగంధి" యనెను. అప్పుడే శంతనుఁడు దాశ రాజుయొద్దకుఁబోయి తనకు భార్యగా యోజనగంధినిమ్మనియ డుగ, నతఁడు సంప్రీతుఁడై "పృథ్వీపతీ! నీబోఁటి వరునకు నా కన్నియ నిచ్చుటకంటె నాకుఁగూఁతునిగన్న దానివ్రయోజన మేమి? అయినను నాకొకకోర్కెకలదు. నాకూఁతువలన నీకు జ న్మించినపుత్రుని నీపరోక్షమున రాజుగాఁజేయవలయును. అట్ల యినీవు దానీవివాహమగుము" అనెను.

రాజు భీష్మునిఁదలఁచి యట్లుచేయ నొల్లక, వ్రతిహతమ నోరథుఁడై, తనపురంబునకువచ్చి యోజనగంధిని దలంచుకొని, సర్వకార్యములు మఱచి చింతాక్రాంతుఁడై యుండెను. భీష్ముఁ డు సర్వంబును మంత్రులచే నెఱిఁగి చతురంగ బలసమేతుఁడై దాశరాజుమీఁద యుద్ధమునకుఁబోనఁగా, నతఁడు భయపడి భీష్మునితో "మహానుభావా! నీవు తండ్రి కార్యముగానిందువ చ్చితివి. నాకూఁతు నీతండ్రికిచ్చుటకు నాకభ్యంతరము లేదు. అయితే దీనిగర్భంబులోఁబుట్టినవాని రాజుగాఁ జేయవలయునని కోరితిని. దానికినీతండ్రిసమ్మతింపఁడయ్యెను. ఇదినాతప్పగునా? నీవు ధర్మాధర్మ విదుఁడవు. కార్యాకార్య సమర్థుండవు. నాయి

ష్టంబు నెరవేర్పు"మనియెను. భీష్ముఁడప్పుడు తాను రాజుగా
నుండననియు, యోజనగంధి గర్భములో జనించినవాఁడే రాజ్య
మున కర్హుఁడగుననియు రాజసభలోఁ బ్రతిజ్ఞ చేసెను. దానివిని
దాశరాజు మఱియు నిట్లనియెను. "అయ్యా! నీవు ధర్మమూర్తి
వి. నీవు ప్రతిజ్ఞను నెరవేర్పఁజాలుదువు. నీకొడుకు లట్లు చేయఁ
గలరా? వారు తర్వాత మత్సరించి నామనుమని రాజ్యము నప
హరింపఁజూడరా?" యనెను. అప్పుడు మఱియు భీష్ముడు తా
ను వివాహమాడననియు, తండ్రికార్యము నెరవేర్ప నిత్యబ్రహ్మ
చారియైయుండుదుననియు, దాశరాజు సభలోఁ బ్రతిజ్ఞ చేసెను.
అప్పుడు వాని ధైర్యమునకును, గురుకార్య ధురంధరత్వమునకును
మెచ్చి, దేవతలాతనిపైఁ బుష్పవర్షములు కురిసిరి.

శంతనుఁడంత సత్యవతియని మాఱుపేరుగల యాయో
జనగంధిని వివాహమై, దానియందు చిత్రాంగద విచిత్రవీర్యుల
ను కొడుకులంబడసి, వారికి యౌవనంబు రాకమును పే పరలో
కగతుఁడయ్యెను. భీష్ముడప్పుడు చిత్రాంగదుని రాజుగాఁ జేసి,
తాను సహాయుఁడై యుండెను. అంతఁ గొంతకాలమునకుఁ జిత్రాం
గదుఁడు దుర్మదంబుచే గంధర్వుల నెదిరించి, వారిచేఁ బోరిలో
మృతినొందెను. తర్వాత రాజైవచ్చిన విచిత్రవీర్యుఁడు స్త్రీలో
లుఁడై శోషించి చచ్చెను. అప్పుడు శోకసముద్రములో మునిఁ
గిన తల్లిని మఱదండ్రను నాశ్వాసించి, భీష్ముఁడరాజకంబైన రా
జ్యము నెప్పటియట్ల నిష్కళంకమగు బుద్ధితో నరయుచుండెను.
సత్యవతి యతనింజూచి "పుత్రా! నీతండ్రిరాజ్యము నీయందే
నిల్చెను. అప్రతిహతముగా నీకీర్తి దిక్కులందు వెలుఁగ, నీరా
జ్యమును నీవే పరిపాలింపుము. మఱియు నీవు వివాహమైపుత్రు

లంబడయుము. నీవుండఁగా నీకులము నీకు వెనుకవిచ్ఛిన్నమగు టధర్మమగునా?" యని పల్కెను.

భీష్ముఁడు సమ్మతింపక యిట్లనియెను. "అమ్మా? మీ కిట్లుపలుకఁదగునా? నేను పితృకార్యార్థమై పూనిన వ్రతములను విడువఁదగునా? నేనంత మోటుకలేఁపవాఁడనా? సూర్యుఁడు తన తేజమును విడిచినను, చంద్రుఁడు శైత్యమును దొరఁగినను, అగ్నియుష్ణత్వమును బాసినను, నేను దాల్చిన వ్రతములను మాన్పను. నాఁడుసభలో నందఱువినఁగా నట్లు ప్రతిజ్ఞచేసి, నేఁడిట్లు మాటఁదప్పినచో నాకు దుర్యశంబురాదా? దుర్యశంబుకంటె నాకు మరణమేమేలగును."

అనియిట్లు భీష్ముఁడు రాజ్యపరిపాలనము చేయననియు, బ్రహ్మచర్యవ్రతంబు విడువననియుఁ దల్లికెఱిఁగించి, శ్రీవేదవ్యాస మహాముని ప్రసాదంబున, సన్వయవిచ్ఛేదముగాకుండునట్లు, విచిత్రవీర్యుని భార్యలైన యంబికాంబాలికలయందు వరుసగా, ధృతరాష్ట్రపాండులను పుత్త్రులంబడసి, సంతతి వృద్ధియగునట్లు చెసెను. ఆహా! భీష్మునివంటి ధీరచిత్తులైన మహాత్ములు లోకములోగలరా?

---

(19) పగతురనమ్మరాదు.

(1) శ్రీకృష్ణమూర్తి దుర్యోధనునియింటఁ గుడువనొల్లననుట.

కౌరవ పాండవులకు సంధిగావించి, రెండుతెగలవారును తమతమపాళ్లుగొని సుఖముగానుండునట్లుచేయవలయుననుతలం

పున శ్రీకృష్ణుఁడుఁ పాండవుల దూతయై హస్తినాపురంబునకు వ
చ్చెను. కృష్ణుఁడు వచ్చుచున్నాఁడనువార్తనువిని ధృతరాష్ట్రుఁ
డు, భీష్మాదిపెద్దలు సెప్పఁగా నగరాలంకారముగావించి, పుష్ప
ఫలగంధాది మంగళద్రవ్యములుగొని, బహువిధ వాద్యఘోష
ములుమ్రోయఁగా సోదరపుత్రామాత్యబంధువర్గముతో వాసు
దేవునెదుర్కొనుటకుఁ బ్రయాణమయ్యెను. కృష్ణుడు వారల
నందఱిఁదగిన విధమున సంభావించి వారితోఁ గరిసగరంబు
జొచ్చెను.

దుర్యోధనుఁడు దురభిమాని గనుకశ్రీకృష్ణు నెదుర్కొన
రాలేదు. తనయిల్లు నలంకరించి కృష్ణుని రాకకువేచియుండెను.
కృష్ణుఁడు మొదటఁ గుంతీదేవి యింటికిఁబోయి యమ్మహాదేవినూ
ఱార్చి, తమ్ముఁడైన సాత్యకితో దుర్యోధనునిమందిరంబునకుఁ
బోయెను. అందలి ద్వారపాలకులు సంభ్రమముతోఁ బఱతెం
చి కృష్ణునిరాకలోపలనెఱింగించిన, దుర్యోధనుఁడు భీష్మద్రోణ
ప్రభృతులతోను దుశ్శాసనకర్ణ వికర్ణ శకునిప్రముఖులగువారి
తోను సంభ్రమంబునవచ్చి కృష్ణుని యాలింగనము చేసుకొని, త
నయెదుటనున్న కనకమయ సింహాసనముపైఁ గూర్చుండునట్లు
చేసెను.

దుర్యోధనుఁడప్పుడు కృష్ణునితోఁదగిన విధమున సంభా
షింపుచు, నతనిని దనయింట భోజనంబునకుఁ బిల్వనెంచి కూర
లవిషయమైపలుక, నయ్యాదవేంద్రుడు తానచ్చటఁ గుడువనొ
ల్లకుండుటను స్పష్టముగాఁదెల్పెను. కురురాజాశ్చర్యముతోఁ గ
ర్ణునివదనంబుజూచి యచ్యుతనకిట్లనియె "కృష్ణా! ఇదియేటిమా
టలు? మేము నీకొఱకు నన్నపానీయములు సమకూర్చియుం

డగా నీవు మాయింట భుజింప నొల్లననుట నీతికిని, బాంధవము నకును దగియుండునా? కౌరవులును పాండవులును నీకొక్కవిధమైనవారుగదా? నీవుమాయెడ దూతవై వచ్చితివి. కుడిచికూర్చుండియెల్ల పనులు చేసుకొనరాదా?''

కృష్ణుఁడప్పుడు చిఱునవ్వుతో దుర్యోధనునిచేయిపట్టుకొనియతనితోనిట్లనెను. " అయ్యా! నీకంతయుఁ జెప్పెదవినుము. వచ్చినకార్యమునుదీర్చుకొనికదా దూతలు భోజనము చేయువలయును. అదియునుఁగాక ప్రియుఁడు పిలిచి పెట్టెడు కూడు లెస్సయైయుండును. పగతుఁడనితలచి, యతనియింటఁగుడిచిన, నేమి సంభవించునోయనిసందేహముతోనుండునపుడు పెట్టునట్టికూడు నీచమైనది. నీవునాకుఁబగతుఁడవనుటకు సందేహము లేదు. నీవు నిష్కారణముగా సజ్జనులైన పాండవుల కపకారములు సేసితివి. ఆపాండవులు నాకుఁ బరమమిత్రులు, భక్తులు, ప్రాణసమానులు. తనప్రాణములకలుగు జనులు వైరులనుటకు సందేహమా? పుణ్యాత్ములును దోఁబుట్టువులునునైన పాండవులకు బాల్యమాదిగా నీవు కీడే చేసితివి. సజ్జనుల కపకారము చేయు వారు నాకు శత్రువులు. కావుననీయింటఁగుడువను.''

క॥ పగవారియింటఁగుడిచిన
నగుఁదమకవమానమమృతమైనను దారుం
బగతులకుఁగుడువఁబెట్టఁగ
దగదొడఁబులకెప్పుడెవ్విధము వాటిలునో॥

అనియిట్లు శ్రీకృష్ణుఁడు దుర్యోధనుని యన్నంబు దుష్టాన్నమని నిరూపించి, తనకు భక్తుఁడును మహాత్ముఁడునునైన విదురుండు ప్రార్థింప, నతనిగృహంబునకుఁబోయియందుభుజించి రా

త్రియగుటయు నందే సుఖనిద్రచేసెను.

(2) బ్రహ్మదత్తుఁడను రాజుతోఁబూజనియను శారికకైన సంవాదము.

పూర్వము ధర్మరాజు భీష్మునితో "అయ్యా! ఎవ్వరిని నమ్మవచ్చును? ఎవ్వరినినమ్మరాదు? రాజులకువిశ్వసించుట వి శ్వసింపకుండుటయును నీరెంటిలో నేదిమేలగును?" యనిప్ర శ్నింప నమ్మహీపతికి భీష్ముఁడిట్లనియెను.

"ఓధర్మనందనా! పూర్వము బ్రహ్మదత్తుఁడనురాజునగ రిలోఁ బూజనియను గోరువంకపిట్టయొకటి పిల్లతో వసించుచు, రసవంతములైన పండ్లుతెచ్చి, తనపిల్లకిచ్చునపుడు, వానిలోమే మేలైనవానిని నేటి రాజకుమారునకును నిచ్చుచుండును. ఆ పిల్లవాఁడును పక్షిపిల్లతో మచ్చిక గల్గి ముద్దుగా మాటలుకలు పుచు వేడుకతో నాడుచుండును. ఇట్లుండఁగా నొకప్పుడు దా ది సమీపమున లేనప్పుడు రాచకొమరుఁడు పిల్లతల నగల్చి దా నింజంపెను. అప్పుడుదానితల్లివచ్చి తెగినపిల్లంజూచి "అయ్యో! ఇక్కట్టుఁడు నాపిల్లతోఁగూడి యాడుచు నేఁడిట్లునిర్దయుఁడై దా నింజంపెనుగదా!వీఁడురాచకొడుకుగదా? వీనికి పరిచయమెక్క డిది? రాజులు వేగముగాఁ గరుణవిడుతురు. చేసినమేలు మఱతు రు. క్రూరస్వభావముగలవారును,మదముచేఁ గన్నుకప్పిన వారు నునైన రాజులను నమ్మవచ్చునా" యనికోపముతోఁ బగతీర్చు దఁగాక యనుచు, రాజకొడుకుగ్రుడ్డులు రెండునుదనవ్రేళ్లతోఁ గ్రుచ్చి పెఱికి వేగముతో నాకాశమున కెగసి, రాజుంజూచి

"నీకొడుకు పాపము చేసెను. చేసినదానికి నేను మాఱు చేసితిని. హింస చేయువారికి దుఃఖప్రాప్తి గాకుండునా" యనెను.

బ్రహ్మదత్తుఁడు కోపమును శోకమును బొరయక శారికం జూచి "పూజనీ! నీయెడఁ దప్పేమియు లేదు. నీవు పోవుటకు నా మనంబు విషాదమును బొందుచున్నది. నా కొడుకు నీకుఁ గీడాచరించెను. దానికి మాఱుగా నీ వాతని నేత్రహీనునిగాఁ జేసితివి. నీవు పోనేల? నాయెడ మున్దున్నరీతిగనే యుండుము. నీపై నాకేమియుఁ గోపము లేదు. నీకేమియుఁ గీడు చేయను. ఏల నా పల్కులు వినక పోవుచున్నా"వని యడిగెను.

పూజని యిట్లనియె "రాజోత్తమా! మనస్సులోఁ బగ జనింపఁ జేసి మఱలనిన్నుఁ గూడుట న్యాయమగునా? నీకు నాయెడ నెయ్యము చెడినది. తియ్యనిమాటలచేఁ బ్రయోజనమేమి?

క॥ నెయ్యము చెడినను మాటల
తియ్యఁదనము పుట్టి, పగ మదిన్మ్రచ్చినఁ జా
వయ్యెఁ గలఁకయ్యె మఱిచే
టయ్యె, నొకటిమూఁడుగాక యది మేలగునే?॥

పగ యొకసారి కలిగిన యెడల యది పోనేరదు. మ్రానులోనగ్ని గూఢమై యుండువిధమున నది లోపలనే రహస్యముగా నుండును. పగగలవారిని నమ్మి చేరినయెడలఁ గాలాంతరమునైనఁ జేటు గలుగక మానదు. సముద్రజలములోపలనుండి యాఱక గనగనయును బాడబాగ్నివలె జనులయొక్క చల్లనిమాటలలో నలుకయుఁ బగయు మునిగియుండి పొగయుచుండును. నాకు నీయెడ వసించుట తగదు. నీనేర్పుమాటలుడుగుము. నేను బోయెద"

అని యిట్లు శారిక రాజుమాటలకు లోఁబడక యవిస్వాస

ము మనమున నెలకొల్పి, రాజునగరి విడిచి తనకిష్టమైనయెడకుఁజని యెను. కావున, ధర్మనందనా! పగతురనమ్మరాదు. పగ మొదట కొంచెమైనను తర్వాతనధికమై యగ్నివలె బెరుగును. తుదకు గీడు వాటిల్లఁ జేయును.

క॥ "తెగఁదీర్పక తెగనార్పక
తెగటార్పక కడమకొంత దిక్కుఁగనున్నన్
జగతీశ! యప్పునగ్నియుఁ
బగయునుమఱిపెరుగుఁగీడుపాటిల్లుఁదుదిన్"॥

---

20 కామక్రోధాదులను విడువవలయును.

(1) ప్రహ్లాదుఁడు తండ్రికిఁజెప్పిన వాక్యములు.

పూర్వము ప్రహ్లాదుఁడను రాక్షసరాజ పుత్త్రుఁడు, తనతండ్రియగు హిరణ్యకశ్యపుని యాజ్ఞను మీఱి విష్ణుదేవునియందధికభక్తిగల్గి, సద్గుణంబులకెల్ల నిధియైయున్న వాఁడని జనులుపొగడునట్లు వర్తించుచుండెను. తండ్రినాస్తికుఁడు. విష్ణుదేవునియెడ విరోధముగల్గి లోకములకుపద్రవము చేయువాఁడై యుండెను. బలమును సంపదయు వీర్యమును తేజస్సునుగలవాఁడని మదించి, యొకప్పుడు భక్తశిఖామణియైన ప్రహ్లాదుంజూచి "పుత్రకా! నేనెంత చెప్పినను నీవు విష్ణుదేవునిఁగొలుచుట మానవు. అతఁడు నాకంటెగొప్పవాఁడా? నేనింద్రాదిదేవతలనెల్ల నోడించి వారి సంపదలు గొంటిని. వారెల్ల నాకుఁగింకరులై పనిచేయుచున్నారు. నాయాజ్ఞనుమీఱ వెఱతురు. నాకు వైరియు, నాకంటె హీనుఁడైన యావిష్ణునియందు భక్తినివిడువుము. విష్ణువనియు

గిష్ణువనియు, హరియనియు, గిరియనియుఁ బ్రేలకుండుమనికోపిం
చి పలికెను.

ప్రహ్లాదుఁడప్పుడు శాంతముతో నిట్లనియెను. ఓరాక్ష
సేంద్రా! ఆవిష్ణుదేవుఁడు సర్వభూతములయందు సముఁడైనవా
డు. అఖిలజగమును గల్పించును, రక్షించును, సంహరించును.
అతేఁడన్నిరూపములందునువర్తించును. అమ్మహాత్ముని స్వభావ
మెఱుఁగక నీవుపలుకుచున్నావు. నీమనన్ను నీకు వైరిగానియా
దేవుఁడువైరిగాడు. నీవు మదముగల్గి మార్గముదప్పి వర్తించు
చిత్తముగలఁవాడవు. లోకములెల్లను నిమిషములో జయించితి
నని పొగడుకొనుచున్నావుగాని, నీమనన్సులోనుండు భయంక
రులగు శత్రువులార్వురను గెలువ నేరకున్నావు. కామము, క్రో
ధము, లోభము, మోహము, మదము, మాత్సర్యము, అనునీ
యాఱును మనుష్యులకు నిత్యశత్రువులు. వీనిచేతనే మానవుల
కు సకలాపాయములు గల్గుచున్నవి. ధైర్యముకల్గివానినిసత్సహ
వాసముచే నణపవలయును. వెలిపగఱను గెలుచుట గెల్పుకాదు.
దానిచేలాభములేదు. లోపలి శత్రువులఁగూల్చువాఁడే పుణ్యా
త్ముఁడు. అతేఁడే దేవతాసముడు. వానికిసర్వమంగళములగును.
కావున నీవుదుర్మదమునువిడిచి, యరిషడ్వర్గములనునీయార్వురు
శత్రువులనులోఁబఱచి, శాంతస్వభావముకల్గి విష్ణుదేవునిగొల్వు
ము. దాననీకు మేలగును.''

ఉ॥ లోకములన్నియుంగడియ లోనజయించినవాఁడ వింద్రియా
నీకముఁజిత్తమున్ గెలువ నేరవునిన్నునిబద్ధుఁజేయునీ
భీకరశత్రులార్వురఁ బ్రభిన్నులఁజేసినఁబ్రాఁతికో
నీకువిరోధిలేఁడొకఁడు నేర్పునఁజూడుము దానవేశ్వరా॥

అనియిట్లు ప్రహ్లాదుఁడు తండ్రికి హితముచెప్పఁగా, నా దురాత్ముఁడైన హిరణ్యకశ్యపుఁడు వినక, కొడుకుపైఁగోపించి వాని హింసింపదొడంగిన, భక్తవత్సలుండైన విష్ణుదేవుఁడు నరసింహారూపమున బొడసూపి, యారాక్షసరాజుం జంపి ప్రహ్లాదునిం గాచెను.

(2) పతివ్రత కౌశికునకు హితోపదేశము చేసినవిధము.

తొల్లి కౌశికుఁడను బ్రాహ్మణుఁడు సంతతమువేదాధ్యయనముచేయుచు, సంధ్యావందనాది నిత్యకర్మానుష్ఠాన పరుఁడై యొక శ్రోత్రియ గ్రామమున వసించుచుండెను. అతండొక్క నాఁడు గ్రామ సమీపముననున్న వృక్షంబుక్రిందఁ గూర్చుండి వేదంబులు గుణించుచుండ, నాతనిపైఁజెట్టుమీఁదనున్నకొక్కెరయొకటి రెట్టవైచెను. దానింగని విప్రుఁడు కోపించి చూడఁగానది యప్పుడే చచ్చినేలపైబడియెను. బ్రాహ్మణుఁడు పరితపించుచు " ఆహా! నాహృదయములో నించుకైన దయలేక పోయెనుగదా నిర్నిమిత్తముగా నీకొక్కెరను మృతినొందించితినే" యని తన్నుఁదాన నిందించుకొని, కృతస్నానుఁడై గ్రామంబునకుఁబోయి, శుచులైన బ్రాహ్మణుల యిండ్లయందు భిక్షయడుగుచు, నొకపుణ్యగృహంబు వాకిటనిల్చి " భిక్షాందేహి" యనియెను.

ఆవచనంబువిని యాయింటిలోనున్న పుణ్యస్త్రీ బ్రాహ్మణునకు భిక్షయిడుటకై పాత్రశోధనంబు చేయుచుండెను. అప్పు

డు దానిభర్త మిక్కిలి యాఁకలిచే దూలుచు నింటికి రాగా,నత
నికిఁ భక్తితో బరిచర్యలు చేసి, షడ్రసోపేతమైన యన్నముపెట్టి
తాంబూలమిడి, చరణంబులొత్తుచు శయనంబుపై నిద్రింపఁజే
సెను. అప్పుడు దానికి వీధిలో భిక్షుకై నిల్చిన బ్రాహ్మణుని జ్ఞా
పకము రాగా భిక్షఁగొని వీధిలోనికి వచ్చెను.

ఆపుణ్యాంగనను కౌశికుఁడు కోపించిచూచి "ఓసీదుష్ట
రాలా! నీకింతగర్వమా? భిక్షకొఱకు నేనువచ్చి యెంతకాలమయ్యె
ను? కడుఁగ్రొవ్వుననన్నింతసేపు నిలువఁబెట్టి నన్నవమదించితివి."
యనియెను. దానికాయిల్లాలు వినయంబుతోనిట్లనియె "విప్రో
త్తమా! నేనుగర్వముచే నిట్లుచేసినదానను గాను. నీకు భిక్షయిడు
టకై యత్నము చేయుచుండఁగా, నామగఁడు వచ్చెను. అమ్మహా
త్మునకుఁ బరిచర్యలు సేయుచుండి నిన్ను మఱచితిని. కోపింప
కుము."

బ్రాహ్మణుఁడు దానివచనంబులకు సమ్మతింపక మఱియు
నిట్లనియె "మగువా! నీమగఁడంత యెక్కుడవనా? నేనంత తక్కు
వనైతినా? ఏల క్రొవ్వునఁ గన్నుగానరాక బ్రాహ్మణులకవమాన
ము చేసెదవు? ఇంద్రాది దేవతలెల్ల బ్రాహ్మణులయెడభక్తిగల్గి
వర్తింపుచుండగా నీవేల వారిమహిమ యెఱుఁగక యిట్లు చేసితి
వి?" యనియిట్లు పలువిధముల నా బ్రాహ్మణుఁడు పతివ్రతను దిర
స్కరించి పలుక, నదినవ్వుచు వానికిట్లనియె. "అయ్యా! బ్రాహ్మ
ణులు దేవతాసమూలగుటను నెఱుగుదు. వారిమహిమయు నెఱు
గుదును. ఒకబ్రాహ్మణుఁడు తొల్లికోపించి సముద్రజలమును
పానము చేయుటయును, మఱియొకఁడు దేవేంద్రుని భంగపఱచి
నదియును నేనెఱుఁగుదును. బ్రహ్మవిదులైన బ్రాహ్మణులప్రభా

వమును నేనెఱిఁగియెఱిఁగి కొఅవితోఁ దలగోకికొనుసంత వైక్లి దానముగాను. నావిధము చెప్పెదను వినుము. నాకుఁబతియే దైవము. భర్తకు భక్తితోఁ బనులు సేయుటయు, నతనికి హితమాచరించుటయు, త్రికరణశుద్ధిగల్గి యతనిం గొల్చుటయు, నాకు బరమైనధర్మములు. నీవు ధర్మసూక్ష్మ మెఱుఁగవు. కేవలము వేదములను మాత్రము చదివినవాఁడవు. నీవు కోపనుండవగుట నే నెఱుఁగుదు. నీక్రోధము చే నొక్క కొక్కెరమ్రాను క్రిందఁబడి చచ్చినది యెఱుఁగుదు. దీని నేను నాపాతివ్రత్యమహిమచే నెఱిఁగితి. నీకు హితోపదేశము చేసెదను వినుము. అయ్యా! మనుష్యులయం తఃకరణములో ఘోరమైన శత్రువులిరువురున్నారు. వారికి క్రోధమనియు, మోహమనియు పేర్లు. ఎఱియుచున్న నీశత్రుద్వయ౦బును నణపలేనివాఁడు బ్రాహ్మణుఁడుగాఁడు.

గీ॥ క్రోధమోహనామకులైన ఘోరశత్రు
లిరువు రెరియించుచుండుదు రెవ్వఁడు నరుని
నంతరంగములోపల నడఁపకున్నఁ
గలదె యూరక బ్రాహ్మణ గౌరవంబు॥

భూసురోత్తమా! వినుము. సత్యంబు పలుకుటయును, హింసావిదూరుఁడగుటయును, గురుజనంబుల సేవించుటయును, కామక్రోధాదుల నణచుటయును, సకలభూతములను దనవలెఁజూచుటయును, యజనయాజనాధ్యయనాధ్యాపనదాన ప్రతిగ్రహములనెడు షట్కర్మలు చేయుటయును, బ్రాహ్మణులయొక్క ముఖ్యధర్మములు. పై గుణములే బ్రాహ్మణులయొక్క ధనమగును. నీకు ధర్మవిశేషంబు తెలియదు. దాని నెఱుఁగుటకై మిథిలానగరమునకుఁబొమ్ము. అందు ధర్మవ్యాధుఁడను కిరాతుఁ డున్నవాఁడు.

అతఁడు నీకు సర్వంబు నెఱిఁగించు" నని యిట్లు పతివ్రత బోధిం
ప, నావిప్రుఁడు పతివ్రతయొక్క బుద్ధికిని, గుణంబులకును మెచ్చి,
దానిం దీవించి చనియెను.

3 కోపము చెడ్డదని శమీకమహాముని తనకొడుకునకు బోధించుట.

పూర్వము జనమేజయుని తండ్రియైన పరీక్షన్మహారాజు వేఁటయందాసక్తి కలిగి యొక మృగంబువెంటఁ దగిలి వనములోఁ బోవుచుండగా, శమీకమహాముని తపస్సు చేయుచున్న యాశ్రమమును జేరెను. అమ్మహాముని కన్నులు మూసుకొని ప్రపంచ మెఱుఁగక, యేకాగ్రచిత్తుఁడై తపస్సు సలుపుచుండెను. రాజాతనిం జూచి "మునివర్యా! నేను తఱుముకొని వచ్చిన మృగమిందు వచ్చెను. అది యెందు డాగెనో నాకుఁ జెప్పవలయు" ననియడుగ, నతండు మౌనియై ప్రతివచనంబియ్యకుండెను. రాజు కోపించి వేటచే నలసినవాఁడు గనుక కార్యాకార్య మెఱుఁగక, యతని మెడపై చచ్చినపాము నొకదానిఁ దగిల్చి తనపురంబునకుఁ బోయెను.

అమ్ముని కుమారుఁడు శృంగియనువాఁడు, మహాక్రోధనుఁడు, తండ్రి మెడపైఁ జుట్టిన సర్పశవమును జూచి కోపించి, యిట్లు నా తండ్రి నవమానపఱచినవాఁడు నేటికే డవనాఁడు పాముచే కఱవఁబడి మృతినొందుగాక, యని ఘోరముగ శాపమిచ్చెను. పిమ్మటఁ గొంతసేపటికి మునివర్యుఁడు తపము చాలించి మెడయందు వ్రేలుచున్న సర్పమును జూచి, యిది యేమి యని కొ

దుకొనడుగ నతఁడు జరిగిన వృత్తాంతమంతయు సవిస్తరముగాఁ జెప్పెను.

అప్పుడు శమీకుఁడిట్లనియెను. "పుత్రకా! నీవు రాజును శపించుటధర్మము కాదు. అతఁడు వేఁటతమకముననిట్లు చేసెను. జనులు స్వచారిత్రములు తప్పకుండునట్లు పరిక్షిన్మహారాజు రాజ్యమేలినట్లుగా నితరరాజులు రాజ్యపరిపాలనము చేసియున్నారా? నీవు కోపపరుఁడవై ధార్మికోత్తముఁడైన రాజునకు శాపమిచ్చితివి కోపము చే మనుష్యులు చేయరాని కార్యములు చేయుదురు. తపస్వులకు ముఖ్యముగాఁ గ్రోధమును విడువవలయును. అది తపస్సును జెఱుచును, అణిమాదులైన యెనిమిది గుణములను బాపును. ధర్మమునకు బాధకలిగించును. నీవు ముందువెనుకవిచారింపక ధర్మవిరుద్ధమైన కోపంబు జేకొని, యన్యాయముగా రాజునకు హాని చేసితివి. క్షమలేని నీతపస్సెల? ఎఱుకగలవాఁడు క్రోధమను మహానలమును నెఱుకయను జలము చే నార్చి శాంతచిత్తుఁడై ప్రవర్తించును.

గీ॥ పాపములకెల్లనెక్కుడు పాతకములు
సువ్వె క్రోధలోభంబులు సువ్రతాత్మ
వానిరెంటిజయించినవాఁడుగాని
యెందుఁబరమధార్మికుఁడనియెన్నఁబడఁడు॥

క॥ అనుపమనియమాన్వితులై
యనూనదక్షిణలఁగ్రతుసహస్రంబులు చే
సినవారికంటెనక్రో
ధనుఁడుకరంబధికుఁడంద్రుతత్త్వవిధిజ్ఞుల్॥

అనియిట్లు కొడుకునకు హితోపదేశము చేసి శాపమును

గ్రిమ్మరింపుమని శమీకుఁడు చెప్పఁగా, నతఁడట్లు చేయకుండెను. రాజు న పమ దివసంబునఁ దక్షకుఁడను పాముచేఁ గఱవఁబడి మృతినొందెను.

4 దుర్మదంబుచే నహుషుఁడు చెడినవిధము.

అజగరోపాఖ్యానము.

వనవాసవ్రతమును బూనిన పాండవులు హిమవత్పర్వతారణ్యభూములయందు వసించుచుండఁగా, నొక్కనాఁడు పదివేల గజముల బలముగలవాఁడైన భీమసేనుఁడు వేటకై చని, వనంబులో నొక్కయెడ నొక్కబలిష్ఠమైన పన్నగముచేఁ బట్టువడియెను. అప్పాము తన్నాహారార్థముగాఁ బట్టుటకును, దానిపట్టును వదలించుకొనుటకుఁ దనకు సామర్థ్యము లేకపోవుటకును, విషాదమును విస్మయమును జెందినవాఁడై, భీముఁడప్పాముతో నిట్లనియె. "అయ్యా! నీవొక సామాన్యమైన పామువుగాదు, సర్పరూపము దాల్చిన దేవతవో, లేక సిద్ధుఁడవో కావలయును; లేనియెడల నావంటి యనంత బలసంపన్నునిఁ బట్టుటకు సామాన్యమైన సర్పములకు బలమెక్కడిది? నీకింత బలమును వీర్యమును గలుగుటకుఁ గారణమేమి? నీవిధంబంతయు నాకుఁ జెప్పుము."

అనియిట్లు భీమసేనుఁడు తన్నడిగించి పాముయొక్క చరిత్రవిషయమైయడుగ, నదితిర్యగ్జాతియయ్యును దనపూర్వజన్మప్రకారమెల్ల నెఱిఁగినది కావున, భీమునితో మనుష్యవాక్యముల నిట్లనియె. "ఓ పాండుతనయా! నేనుపూర్వమునహుషుఁడను పేరుగల రాజైయుండి దేవతలునన్నుఁ బ్రార్థింప నింద్రపదవినిబొంది,

మహావైభవముతో స్వర్గలోకమును బరిపాలించితిని, ఐశ్వ ర్యమదముచే సప్తమహర్షులైన యగస్త్యాదుల నవమదించి యి ట్లు పెనుఁబామునై సంచరించుచు, వరలాభఁబుచే బలముగల్గి యెదురైన శార్దూలశరభసామజాది మృగములఁబట్టి తినుచుం డఁగా, నేఁడునాకు భక్ష్యమై నీవు చిక్కితివి"

అనియిట్లు భీముఁడును సర్పమును, దమతమ వృత్తాంత ములను జెప్పుకొని దుఃఖించుచుండగా, ధర్మరాజు భీమునిగాన క దుఃఖించి, యతనిరోయుచు వనములో ముందుగా పన్నగగృ హీతుఁడై కదలనేరకున్న తమ్మునింజూచి విస్మయమంది య య్యజగరంబుతో నిట్లనియె. "అయ్యా! నీవు సర్పరూపమునను న్న దైత్యుఁడవో, దానవుఁడవో నాకుఁజెప్పుము. నాతమ్ముని మాంసార్థముగాఁ బట్టనేల? నీకుఁగావలసినంత మృగమాంసా దులు తెచ్చిపెట్టెదను. వానివిడువుము."

సర్పమప్పుడు తనవిధమంతయు భీమునకుఁ జెప్పినవిధము గా ధర్మరాజునకును జెప్పి మఱియునిట్లనియె.

చ॥ చదివితినెల్లవేదములు సత్క్రియఁ జేసితినూఱుయజ్ఞముల్
విదితముగాసురేంద్రపద వీస్థితిఁబొందితిదుర్మదంబునన్
దుదిబెనుఁబామునైయధికదుఃఖుఁడనై తిసుఖంబుదుఃఖమున్
వదలక చేయుచోటబల వద్విధి కేమిభరంబు సెప్పుమా॥

ఓధర్మనందనా! ఆయగస్త్యమహాముని నాకుశాపమిచ్చి నప్పుడు నేనతని శాపమోక్షము ప్రసాదింపవలయునని వేడుకొం టిని. అతఁడుకరుణించి నీయడిగినప్రశ్నలకు త్తరమిచ్చు మహాత్ము ని సందర్శనముననీవు శాపవిముక్తుఁడవగుదువనియెను. కావున నేనడుగు ప్రశ్నలకు త్తరమిచ్చి, నీతమ్ముని విడిపించుకొనిపొమ్ము.

నాకును శాపము తొలఁగును.

అనిన ధర్మరాజు నహుషుఁడడిగినప్రశ్నలకెల్ల సదుత్తరములిచ్చి భీమసేనుని విడిపించుకొని, శాపవిముక్తుఁడై దివ్యరూపమున వెలుఁగుచున్న నహుషుంగని నమస్కరించి, యతనిచే వేదాంతవిషయములెల్లనెఱిఁగి, తమ్మునిందోడ్కొనితనయాశ్రమము నకరిగెను.

క॥ "మదమలినమనస్కుండై
తుదిలేకవినయముసేయుదుర్జనునకుసం
పదపెద్దయయ్యునాతని
మొదలిటి సంపదయుఁజెడుసమూలముదీనన్"॥

క॥ "కోపమునుబ్బునుగర్వము
నాపోవనియునికియునుదురభిమానము ని
ర్వ్యాపారత్వముననునివి
కాపురుషగుణంబులండ్రుకౌరవనాథా"॥

3 స్త్రీలధర్మములు.

(1) స్త్రీలకు భర్తలయందుగల స్నేహము బలవంతమైనది. హిడింబ భీమసేనునింగూడుట.

పూర్వము పంచపాండవులును గుంతియు లక్కయింటిలోఁ జావునకుఁదప్పి, విదురునిచే నియోగింపఁబడిన ఖనకుఁడు చేసిన భూవివరముద్వారా హిడింబవనమునకు నెవ్వరెఱుఁగకుండవచ్చి చేరిరి. మహాబలశాలియైన భీమసేనుఁడుండుటంబట్టియే వారట్లు రాఁగల్గిరి. తల్లియు నన్నదమ్ములును నాకలిబాధ కోర్వలేక

మీఁదివస్త్రంబులుక్రిందఁబఱచికొని యవ్వనంబులోనొక వృక్షముక్రిందనిద్రించిరి. భీముఁడవ్వనంబులో రాత్రియంతయు నిద్రింపక వారికిఁ గావలివాఁడై సమీపముననేయుండెను.

అప్పుడా యరణ్యమున హిడింబుఁడను రాక్షసుఁడు సంచరించుచునావృక్షముక్రిందసుఖనిద్ర చెందియున్న కుంతీ ధర్మరాజాదులంజూచి, తన చెల్లెలగు హిడింబతోనిట్లనియె. “ఓచెలియలా! నేడు మనయదృష్టమేమందును? అల్లవటవృక్షముక్రింద మనుష్యులు కొందఱు భయమింపుక లేక నిద్రించుచున్నారు. వంటయిల్లుకుందేలు వచ్చినవిధముగా వారు మనకాహారముగానిందు వచ్చియున్నట్లున్నది. నీవు వేగముగాఁబోయి వారింజంపి,రసోత్కటమైన మానవమాంసఖండములు నాకు వండిపెట్టుము. మనుష్యమాంసమునుదిని పెద్దకాలమయ్యెను.”

హిడింబ యప్పుడేకదలి, యిట్లు మూఢులై వచ్చి నిద్రించువారెవ్వరగుదురో చూచెదనని, యొక్కప్రక్కగానిల్చి వారలంగనుఁగొనుచుండెను. అంతనది పద్మపత్రములవంటి నేత్రములును, వెడలుపుటురమును, నిడుదలగు చేతులునుగలవాఁడునై యధిక సౌందర్యసంపదచే నొప్పుచున్న భీమసేనుంజూచి మదనపరవశురాలై మనుష్యస్త్రీరూపమునుధరించి, యన్నమాటలు మఱచి భర్తృస్నేహంబుతోనతని యెదుటవచ్చినిల్చెను. ఆహా! లోకంబున స్త్రీలు బంధువులను వదలి మగనియందాశగలవారగుదురనుట సత్యమేకదా?

భీముఁడాశ్చర్యముతో దానింగని “ఓతరుణీ! నీవెవ్వరు? ఏలయిచ్చోటకు వచ్చితివి? నీపేరేమి?” యనియడుగ, నతనికిహిడింబ వినయముతో నిట్లనియె. “అయ్యా! నేనీ వనమునుబా

సించు హిడింబుఁడను రాక్షసుని చెలియలను. నాపేరు హిడింబ. మిమ్మందఱను జంపుటకై నాయన్న నన్ను పంపెను. నేను నిన్నుఁ గన్నతోడనే కామమోహితనై నిన్ను భర్తగాఁ జేసుకొనఁ దలఁచితిని. ఈనిద్రించు వారితో నీకేమిపని? నన్ను వివాహమైన యెడల నాయన్న నిన్నుఁ గాపాడును. లేనియెడల మిమ్మందఱినొక్కపెట్టునఁ జంపును. వీరినివిడిచి నాతోఁగలిసి సుఖముగానుండుము.”

అనినభీముఁడప్పుడు కలుషించి యిట్లనియె. “ఓసీమూర్ఖురాలా! ఇట్టిదుర్భాషలింకను జెప్పకుము. ఎట్టిపురుషుఁడైనను దల్లిని తోడఁబుట్టినవారినివిడిచి చపలమైన స్త్రీసుఖములుబొందనాసపడునా?

క॥ వినుపేలయెట్టికష్టుఁడుఁ
దనపురుషగుణంబుసెడఁగఁ దల్లినిఁదోఁబు
ట్టినవారివిడిచిరాగం
బునఁజపల స్త్రీసుఖంబువొందునె? చెపుమా”॥

అదియునుఁగాక నీయన్నయంతబలిష్ఠుఁడా? నాబలమును శక్తియు నీవెఱుఁగవు. సురాసురులెల్లవచ్చినను వారితోఁబోరాడి జయింపఁగలను. ఇటనుండక పొమ్ము, నీయన్ననిందురమ్మనుము. వానినేమిచేసెదనో చూడుము.”

వారిరువురిట్లు సంభాషింపుచుండగా హిడింబాసురుఁడు చెల్లెలట్లుపోయి తడయుటకు మండిపడిపాండవులున్నయెడకు భయంకరరూపముతో వేగముగా వచ్చెను. హిడింబ యప్పుడు భయపడి భీమసేనుని మఱుఁగుసొచ్చెను. దానినోడకుండుమని యాశ్వాసించి, భీమసేనుడా రాక్షసునితో మల్లయుద్ధముచేసి

వానింజంపి, సింహనాదముగావించెను. కుంతీదేవియు, ధర్మరాజు మొదలగువారును మేల్కాని జరిగినవృత్తాంతమంతయును హిడింబచేవినిరి. భీముండట్లు రక్కసునుకృడఁగించివచ్చి, మఱియు నకోక్కమలింబొమ్మనితిరస్కరించిపలుక నదిభయపడి కుంతీదేవి కాళ్లపైఁబడి, "అమ్మా! నేను భీమునిజూచి మన్మధపరవశురాలై భర్తృస్నేహంబున నాతనింగూడితిని. నాబంధువులనెల్ల విడిచితిని. నాకుమీరానుగ్రహింపనినాఁడు నేనుమృతినొందుదును. నేనింక నొరుల వరింపను, నాయిష్టమును సంపూర్తిచేయు పలయు"నని మొఱలిడెను.

అంతఁగుంతియు ధర్మరాజును సమ్మతించిపలుక, భీముఁడు హిడింబనుపెండ్లియై దానియందు ఘటోత్కచుఁడను సుతునింబడసెను.

2 స్త్రీలకు భర్తలపలుకులు మీఱకుండుటయే పరమధర్మము.

ఓఘవతి చరిత్రము.

పూర్వము సుదర్శనుఁడనురాజు, ఓఘవతుఁడనురాజుకూఁతుగు ఓఘవతియనుదాని వివాహమై, గృహస్థాశ్రమమునందుండి యతిథిజనులను భక్తితోఁగొల్చి, మృత్యువును గెలుతుననిప్రతిజ్ఞచేసి, కురుక్షేత్రమునగొక రమణీయమైన పర్ణశాలను నిర్మించియందు భార్యతోవసించుచుండెను. ఒక్కనాఁడతఁడుభార్యను జూచి "మగువా! నాకునతిథులను బూజింపవలయునని కోరిక యగ్గలమైయున్నది. నీవును దానికనుకూలముగా నడుచుకొనవలయును. ఏనింటనున్నను లేకున్నను నీవొక్క విధముగా మన

యింటికి వచ్చినవారిని నాదరించి, కార్యములందేమఱుపాటు
లేక యతిథిజనులయొక్క కోరికలను దీర్చుచుండుము. అతిథిదే
వోభవ"యని చెప్పుదురుగావున, నభ్యాగతులకు మనస్సంతు
ష్టిగలుగఁజేయుటయే గృహస్థుల ధర్మమగును. అతిథియైవచ్చిన
వాఁడు నిన్నుఁగోరినేనియు, నీవేమియు మాటాడకయతనికిఁబ్రి
యంబైనదానిని జేయుము ఇదినాయాజ్ఞనుమ్ము. భార్యకుభ
ర్త జెప్పినట్లు చేయుటయేధర్మము" అనిదానికి గృహస్థధర్మమహి
మ నెఱిగించి, తాను జెప్పిన చందమున ప్రవర్తింప వలయునని
యూఁదిచెప్పెను.

ఇట్లాదంపతులు చలిపందిరివిధముగను, ఫలభరితమైన
వృక్షమువలెను, ప్రజలయొక్క దప్పులుతీర్పఁగానమరియున్నయా
శ్రమోత్తమమైన గృహస్థాశ్రమమును సలిపి, యతిథిసపర్యలందు
నిష్కల్మషవర్తింపుచుండఁగా, నొకప్పుడా గృహస్థుఁడు వనంబులో
నుండి కట్టెలు దేరనరిగెను. అతనిభార్య యోఘవతియింటిలో నొం
టరిగానుండెను. అప్పుడు దానివ్రతనిష్ఠయును ధర్మనిత్యతయు
నుపరీక్షింపఁదలఁచి, ధర్మదేవత విప్రవేషంబున దానియింటికతి
థియైవచ్చెను. ఆయిల్లాలు సంభ్రమమునలేచి, యభ్యాగతుం
డైన ధరణీసురోత్తమునకర్ఘ్యపాద్యాచమనంబులిచ్చి, ప్రియం
బుగ నాసనంబువెట్టి, భక్తివినయంబులు మెఱయ నిల్చియుండఁ
గా, నాకపటబ్రాహ్మణుఁడాతలోదరింజూచి "తరుణీమణీ! నీవిచ్చి
నపూజలచే సంతుష్టుఁడనైతిని. నేను నీమీఁదఁగామాతురుఁడనై
యున్నవాఁడ, నాకుంబ్రియంబుసేయుము. నీవెఱుఁగని గృహస్థ
ధర్మమున్నదా?" యనెను. అప్పుడా పతివ్రత విప్రవర్యునిజూచి
"అయ్యా! మీకు వేఱొండు వస్తువులయందుఁ బ్రీతి లేదా?" యని

యడిగెను. దానికాతఁడు "మానినీ! యేల తామసించెదవు? మన్మథాగ్నిచేఁ దపింపఁబడుచున్న నాకు బ్రియంబొనర్చి నన్ను సన్మానింపుము. ఇదియే నాకభ్యర్థనీయమైన"దని తనపట్టు విడువకుండెను.

ఓఘవతికి ధర్మసంకటమైన తరుణముగల్గెను. పరపురుషునితోఁ గూడుట పాపముకదా యని తెలచును. భర్తయొక్క మాటలు తలంచును. భర్త చెప్పినవిధముగా నాచరించుటయే మేలైనదని తనలోనూహించును. అతిథియిట్లు తన్నుఁ గోరునా యని తనలోనుడుకును. అతనికిష్టమైనవిధమున నడచుటయే ధర్మమనియాలోచించును. ఇట్లుఁ బరియాడుచిత్తము నెట్టకేని దిట్టపఱచుకొని, భర్తయాజ్ఞాప్రకారముగా వర్తించుటయే ధర్మమనినిశ్చయించి, లజ్జతో మోమువాంచి, బ్రాహ్మణునిఁ గన్నుసన్న చేసియతనితో రహస్యమగు చోటునకుఁ బోయెను.

తే॥ పతియ చుట్టంబుఁ బక్కంబుఁ బతియ చెలియు
బతియ తల్లియుఁ దండ్రియుఁ, బతియ గురువుఁ
బతియ దైవంబుఁ గావున నతని పనియె
నర్చ్చుటయె చూవె ధర్మంబు నాతికగయు॥

గీ॥ "భర్త చేత నియోగింపఁబడక సతికి
నేయును జేయఁగాఁ దగదెద్దియైన
భర్త చేత నియోగింపఁబడిన దానిఁ
జేయకునికి దోషంబని చెప్పె మనువు"॥

అని యిట్లు పతిపంపు చేయుటయే ధర్మమని తలఁచి యాసాధ్వీమణి బ్రాహ్మణుని గన్నులకుఁ గైనయెడకుఁ గొని పోవఁగా, నప్పుడే దాసిభర్త సుదర్శనుఁడు పర్ణశాల వాకిటవచ్చి నిల్చి భార్యం

బిల్చెను. అతిథియప్పలుకులువిని యూరకుండుమని యోఘవతి
కిఁజెప్పెను. ఎంతపేరెత్తిపిల్చినను మఱుమాటవినఁబడమిచేఁతన
వల్లభయెట్లయ్యెనో, యెందుఁబోయెనోయని సుదర్శనుఁడు ప్రే
ముడిపలుకులుపలుక, నతనికి లోపలనుండి బ్రాహ్మణుఁడిట్లనె
ను. "అయ్యా! నీభార్యనా కాతిథ్య మొనరింపుచున్నది. నీవుగృ
హధర్మమెఱిఁగినవాఁడవు ఏలకోపించెద?" వనెను. దానికతఁడు
"ఓమహానుభావా! నీవువచ్చుటచే నేనుకృతార్థుఁడనైతివి, అతి
థిపూజలుగావింపఁబను గృహములు, విమలమైన ప్రదేశములు.
నీవు మాయింటఁ బూజింపబడినదానికి సంతుష్టుఁడనైతిని. నాప
లుకులునిజము. దీనికిసాక్షులు పంచమహాభూతము"లనిన,నప్పు
డాకాశములోనుండి యశరీవాణి యుఁడఉువినగా "నీరాజుధర్మా
త్ముఁడు, వానిపల్కులునిజము" అనివినిపించెను.

అప్పుడతిథి పరమప్రీతితోనాతని సన్నిధికేగుదెంచిదుర్ని
రీక్ష్యమైనతినదివ్యరూపమునుజూపి, "ఓగృహస్థోత్తమా! నేనుధర్మ
దేవతను. నీమనస్సునరయఁగానిందువచ్చితిని. నీవుమహానుభావు
డవు. అతిథులందకృత్రిమ భక్తిగలవాఁడవు, కామరోషాదిచిత్త
వికారములెల్లవిడుచుటచేనీవు మోహమూర్ఖుఁడవైతివి. మనుష్య
లుపుట్టిననాఁడుమొదలుకొనివెనువెంటనేతిగిలివచ్చుమృత్యువును
నీవు జయింపఁగల్గితివి. ఈదేహముతోడనే నీకునూర్ధ్వలోకము
నకుబోవచ్చును. నీభార్యయు మహాసాధ్వి, నిందింపరానిచరిత్ర
ముకలది" యని యారాజవర్యునిభార్యా సహితముగాఁ గొని
యాడి,ధర్మదేవతధవళహయసహస్రంబుపూనినటినదివ్యవిమాన
మెక్కి పోయెను.

అతిథిపూజగడచినట్టి ధర్మవుగృహస్థులకు వేఱొండులేదు. నాథునియిష్టప్రకారము నడుచుటయే నాతికిధర్మమైనది.

3 భార్యాభర్తల స్వరూపము.

ఋతుమతిగాక పరిశుద్ధమైన వర్తనలుగలయింతికన్యయనబడును. దానివివాహమునకుఁదగిన ప్రయత్నములు చేయదగినట్టివారు దానితల్లిదండ్రులు, తండ్రితోడఁబుట్టులు మాతులుఁడు,సోదరులు మొదలగుముఖ్యబంధువులుఁ. కులమును,శీలమును, విద్యయునుగల వరునింబిలిచి వానికిఁబ్రీతితోఁగన్నియ నీయవలయు. తగనివరునకుగన్యనిచ్చుట బ్రహ్మహత్యమహాపాతకమునకుసరియైనది.

గీ॥ రూపగుణశీలములకనురూపుఁడైన
వరునకీక కన్నియఁదవవలచినట్ల
తగనివానికినిచ్చుటధర్మదేవ
తానుమాభవబ్రహ్మహత్యాసమంబు॥

పతిభరించువాఁడుగావున భర్తయగును. స్త్రీభరింపఁబడునదికావునభార్యయయ్యెను. పెండ్లియైనతర్వాత సతికి పతియేప్రభువగుటచే, నాతఁడే దైవమనుచు నతనిమనన్ననకు సంతోషమగునట్లు దేవపితృతిథిపూజాదిగృహకార్యములందదితోడుపడుచుండవలయును. అట్టిసతియే పతివ్రతయగును. అది పతికిని దనకును రెండులోకముల మేలు తెచ్చును.

అనుగుణ భార్యావంతుఁడగువాఁడు గృహస్థధర్మఫలమును సమగ్రముగాఁబొందును. భార్యయనునది సామాన్యమై

నదికాదు. పూర్వము నలమహారాజు, తన భార్యయగు దమయంతిని పురంబులోనుండమని చెప్పి, తానేకతంబుగా నడవికి బోవనుద్యోగించిన నప్పుడాపతివ్రత యిట్లనియెను.

గీ॥ అఖిలదుఃఖరోగార్తున కౌషధంబు
సుచిరంబుగ భార్యయ చూవెయెందు
నొనర భార్యాసమేతుఁడై యున్నవాని
కెంతలాపదలయ్యును నెఱుకపడవు.

క॥ అలయునెడ దయ్యు నెడ నాఁ
కలియుఁ దృషయునైన యెడలఁగడుకొనిధరణీ
తలనాథ ! పురుషునకు ని
మ్నులభార్యయుపాచుఁ జిత్తమున దుఃఖంబుల్॥

ధర్మార్థకామసాధనములకు నుపకరణమువంటిదియు, గృహనీతివిద్య కాకరమైనదియు, గౌరవంబునకుఁ గారణమైనదియు, నన్వయవృద్ధికి మూలమైనదియు, నాపదలకెల్ల మందునంటిదియు, హృదయసంతోషమునకు హేతువైనదియునైన, భార్యయొక్క మహిమనుబొగడ నెవ్వరితరమగును ? అట్టి భార్యఋణమును బురుషుఁడు వేయిజన్మములకైనఁ దీర్పఁజాలునా ? భార్యను దిరస్కరించు దుర్జనునకు నిహపరంబులు రెండును జెడును. నిజభార్యయందాసక్తి కల్గి దానికిసంతోషము గల్గించువిధముగానడుచుకొనువాడు సర్వశుభములనుబొందును.

(4) స్త్రీలకు బతిభక్తియే పరమభూషణము.

తొల్లినిషధదేశాధీశ్వరుండైన నలుడనుధరణీపతిపుష్క

రునితో జూదమాడి తనరాజ్యమంతయు నతనిచే నోటువడి భార్యయగు దమయంతి తోనడవికి బోయెను. భార్యపడు కష్టములనుజూడఁజాలక నలుడు దానినొంటరిగా నడవిలోవిడచి పోవఁగా, నప్పతివ్రత చేదిదేశ రాజైన సుబాహుపురంబునకుఁబోయి, యంతఃపురంబులోవ్రతములుసల్పుచు సైరంధ్రి యనుపేరుతో వర్తిల్లుచుండెను.

ఇట్లుండగా దమయంతీదేవితండ్రి భీముఁడనురాజు, నలునకైన కష్టమునువిని, కూతురు నల్లుఁడు నెక్కడకుఁ బోయిరో, యెచ్చటనున్నవారోయని, శోకమును బొంది వారింగనుఁగొనుటకై కొందఱుబ్రాహ్మణులంబనిచెను. వారు జగమెల్ల సంచరించి నగరగ్రామములెల్ల వెదకిచూచిరి. అందు సుదేవుఁడను బ్రాహ్మణుడుఁ సుబాహుపురంబునకుఁజని, పుణ్యాహంబు సేయింపబోవు బ్రాహ్మణులతో రాజగృహంబు సొచ్చి,యంతఃపురంబులోనున్న సైరంధ్రిఁ జూచి, యీడయే దమయంతియగునని కొన్నికారణములచే నిశ్చయించి తనలోనిట్లనుకొనియెను. "ఆహా! ఈదమయంతిపొగగప్పిననిప్పుపోల్కియు, నీలమేఘముచే మాటువడిన చంద్రరేఖవలెను, బురదలోమునిఁగిన తామర పువ్వురీతియు ప్రకాశింపకున్నది ఇది పురుషునిబాసి యుండుట చేతను, ఉపవాసములుండుటచేతనుమిక్కిలి కుంది డస్సి, కమలములులేని కమలాకరమువలెను, శుష్కప్రవాహమైన నది చాడ్పునను జూచుట కొప్పకున్నను, దనపతివ్రతాత్వంబున మిక్కిలి యొప్పుచున్నది గదా? స్త్రీలకుఁ బాతివ్రత్యమే శ్రేష్ఠమైనభూషణము. అదిమిక్కిలి కాంతిగల సొమ్ము. దానినెవ్వరపహరింపలేరు

తే॥ అనపహార్యంబు తేజోమయంబుసర్వ
గుణములకు నలంకారంబు గురుతరంబు
భామలకుఁ బతిభక్తియ పరమమైన
భూషణంబిట్టివే పెరభూషణములు"

అనియిట్లు బ్రాహ్మణుఁడు దమయంతియొక్క పాతి
వ్రత్యనిష్ఠకుసంతోషించి, దానితో సంభాషించి చనియెను.
పతినిదైవముగా భావించి యతనినిష్కపటతఁ గొల్చుటయే
స్త్రీలకు ముఖ్యమైన ధర్మము. పాతివ్రత్యముగల స్త్రీదైవము
వంటిది. దానికిఁ బడయరాని సుఖములేజగంబులోను లేదు.
భర్తదుర్మార్గుఁడైనను భార్యవానిని దనపాతివ్రత్య మహిమచే
బుణ్యాత్మునిజేసి మనుపవలయును.

— ... —

ద్రౌపదిసత్యభామకుఁజెప్పిన
పతివ్రతా ధర్మములు.

పాండవులు వనంబులోనున్నపుడు వారిం జూచుటకై
శ్రీకృష్ణమూర్తి ద్వారకానగరములోనుండి సత్యభామాసహితు
డైవచ్చెను. కృష్ణుఁడునుధర్మరాజాదులును మునులగోష్ఠి దగిలి
పుణ్యకథాశ్రవణంబు చేయుచుండగా, నొక్కదినము పాంచా
లియు గృష్ణుని భార్యమైనసత్యభామయు, నేకాంతముననరసల్లా
పము లాడుచుండిరి. అప్పుడు సత్యభామ ద్రౌపదిం జూచి
యిట్లనియె "ఓపుణ్యాంగనా తిలకమా! ప్రకటతేజులైన
నీభర్తలేవురును నీకువశ్యులై సంచరించుచున్నారు. ఒకరికంటె
మఱియొకఁడు నీయెడ స్నేహమును బ్రేమయును జూపగడంగు
చుందురు. ఇది నీపూర్వజన్మాంతరములోఁజేసిన వ్రతములయొక్క

మహిమనా, లేక మంత్రతంత్రౌషధ వైభవమా? అట్లుగాదేని నీరూప లావణ్యాతిశయములును, నీవు వారికిఁ గావించుపనుల నేర్పును దీనికిఁ గారణమగునా? నీకీప్రభావ మెట్లు య్యెను? నాకె ఱింగించినయెడల నేను నట్లుచేసి, యాకృష్ణుని నాకు వశ్యునిగా జేసుకొందును''

సత్యభామయట్లు తన్ను సామాన్యదుష్ట వనితలవలె నెంచి యవివేకమునఁ బ్రశ్నించినందులకు మనస్సులోఁ గోపమును జెంది నను, ద్రౌపది దాని బయటికి చూపక యుంచుక యసహ్య మును దెలుపువల్కులతో నిట్లనియె. "సత్యభామా ! నీవుమా కృష్ణుని భార్యయగుటచే నిన్ను నిందింపరాదు. ఎఱుగక నన్నట్లు ప్రశ్నించితివి. నానాథులు నాకెట్లువశ్యులైరో చెప్పెద వినుమా. మంత్రతంత్రములచేత భర్తస్వాధీనమగునని తలఁచుట కంటె నవివేకము లేదు. దానిచే భర్తకుచుండుండిన ప్రేమయు నశిం చును. పురుషుఁడెఱింగిన యట్టిభార్యతో జేరియుండుట, సర్ప సహవాసము చేసిన విధమున భావించును.

చ॥ అలయక మంత్రతంత్రవివిధౌషధభంగులఁ జేసియెంతయున్
వలతురునాథులంటమగువా! కడుపేలతనంబుదానమున్
గలిగినప్రేమయున్ బొలియుఁగాని, యొకంచునుసిద్ధిఁబొందద
ప్పొలతులతోడిమన్కియహిపొత్తుగఁజూచువిభుండెఱింగినన్

చ॥ మగునయొనర్చువశ్యవిధిమందులుమాయలునొందుచ౦దమై
మగనికిఁ దెచ్చురోగములుమానక మూకజడాదిభావముల్
మొగినొనరించు,నద్దురితముల్ తనచేసినచేఁత లైతుదిన్
జగమునకెక్కు నిందయునుసద్గతి హానియువచ్చునింతికిన్॥

కావునఁబతులకు నెప్పుడును కపటకర్మములు చేయ

రాదు. పతియొక్క భావము నెఱింగి దానికిఁ దగినవిధముగా
నడచుకొనిన యెడల నతఁడు తనకు దానపైఁబడి మరగును.'
అని యిట్లు ద్రౌపదీమందులు మాయలు తంత్రములు మొద
లైనవి పనికిరావనియు, సత్కృతిమభక్తితోఁ బురుషులకుబరి
చర్యలు చేయుటవలననే వారుస్త్రీలకు లోనగుదురనియు నెఱిఁ
గించి, మఱియు సత్యభామతో నిట్లనియెను.

" ఓనారీమణీ! నేను పాండవులయెడ నెట్టి దాననై
ప్రవర్తించి యిట్టిసౌభాగ్యమును బొందితినో, దానినీకు దెలియు
నట్లు చెప్పెదను వినుము. నాభర్తలేనాకు దైవములని భావించి
వారికి నేకచిత్తంబునఁ బూజలు చేయుచుందును. వారునాయెడఁ
గృపగలవారని మర్యాదతప్పి పలుకను. అహంకరింపను. భర్తల
కంటెనన్యులైన వారెట్టివారైనను, వారిని దృణముతో సమా
నముగాఁ జూతును. భర్తలన్య స్త్రీలఁగూడినను, నేనాగ్రహ
మునుబొంది వారితో గలహింపను. వారికిఁ జేయవలసినట్టి
యుపచారకృత్యము లెల్లను నేనేగావింతును. పలుమారులు తల
వాకిటనిలుచుటయు, దుష్టస్త్రీలతో గూడికలహించుటయు, పెలు
చగానవ్వుటయు, మొదలగునసత్ప్రవర్తనలు నాయెడగలుగవు.
భర్తలు దేశాంతరమునకు బోయియున్నప్పుడుపుష్పవస్త్రసుగం
ధభూషణాద్యలంకారములెల్లమాని యుండుదును. నాయత్త
కుంతీ మహాదేవియెడ భక్తికల్గి నాయమచెప్పినవిధముగాఁ జేటి
కావృత్తములాచరించుచుందును. దేవపూజలు అతిథిపూజలు
మొదలైనవానిని శ్రద్ధయు భక్తియుగల్గి నేనేనడపుదును. ధర్మ
రాజునింటననేకపరిచారకులు, సేవకులునున్నను, వారికార్యము
లెల్లనేనేయరయుచు వారికివేతనములిచ్చుచుందును. చతురంగ

సైన్యముల సంరక్షణ నేనే చేయుచుందును. ఇంతమాట లేల? అన్ని కార్యములును, నేనప్రమాదమును బొందక చేయుచుందును. మహాత్ములైన పాండవులు తమగృహకార్యభారమెల్లను నాయందు నిల్పి, తాము నిర్భరులై స్వేచ్ఛగా బ్రవర్తించుచుందురు. అమ్మా! జాముప్రొద్దుగలిగి యుండగనే మేల్కాంచి గృహకృత్యము లందు బ్రవర్తింతును. నేనుచేయు కార్యములవలన నాకాహార నిద్రలకుం గూడ నవకాశముకలుగదు. ఇట్టిప్రవర్తనల చేనేను పాండవులదయకుం బాత్రమైతినిగాని, నీవు చెప్పినట్టిమందులు మాయలు, మంత్రము లింద్రజాలములు, మొదలైనవియే నెఱుంగను.”

అనిన సత్యభామకు లజ్జయును దుఃఖమును గలిగెను. ద్రౌపదింజూచి “అమ్మా! నేను తెలియక యడిగినదానికిసహింపు”మని వేడుకొనెను. ద్రౌపదిన వ్వుచు దానిఁడగినట్లుగా సంభావించియిట్లనియె. “ఓకృష్ణప్రియా! నీకుకృష్ణుని ప్రేమను సంపాదించుటకు మార్గముజెప్పెదవినుము. స్త్రీలకుం బతికంటె నన్యమైన దైవములేదు. ఆపతికి దయగల్గువిధముగా నతనిమనసెఱిగిసంచరింప వలయును. పతికిదయగల్గెనేని భార్యకు భూషణాద్యలంకార ద్రవ్యములును, ధనధాన్య కీర్తిగౌరవంబులును, సంతానమును సద్గతియును గలుగును. వేఱువిధమున వీనినెల్ల పడయుటకుసాధ్యముకాదు. లోకములో మిక్కిలి కష్టముపడిన గాని జనులకు సుఖములుగలుగవు. పుణ్యలోకములు గలుగవు. భర్తృశుశ్రూషను జేయుపుణ్యసతికి ననాయాసంబుగఁ బుణ్యలోకంబులు కలుగును. కావున నిత్యమును నీవుభర్తృశుశ్రూషలు సల్పుము. కృష్ణుఁడంతిపురమునకువచ్చినతోడనే యాసనా

ద్యుపచారములు గావింప నన్యులనియమింపక, నీవేవానినెల్ల చేయుము. కృష్ణుడేదేని రహస్యముగా నీతోఁజెప్పినయెడలదాని వెలిఁబుచ్చకుము. అట్లుచెప్పినచో నీసవతులు నీమీఁదవిరసమైన బుద్ధిగలవారగుదురు. నీభర్తకుప్రియులైనబంధుమిత్రుల నాద రింపుము. ఆతనికి విరోధులైనవారు నీకాప్తజనులైనను, వారిని జేరనివ్వకుము. కులవతులును, నిర్మలమతులును, పతివ్రతలును నైన స్త్రీలంగూడుము. దుష్టస్త్రీసహవాసంబు విడువుము. ఇది యేనీకుఁ బరమసౌభాగ్యమునకు మూలము. ”

అనియిట్లు ద్రౌపదిహితోపదేశముజేయఁగా సత్యభామ విని సంతుష్టహృదయయై, ద్రౌపదింబొగడిదానితో “అమ్మా! నీవుప్రకటపుణ్యశీలవు. నీభర్తలు దేవతాసములు. సకలగుణసంపన్నులు నీవెప్పటియట్ల భర్తలతో రాజ్యములోసుఖముగా నుండుదువు. దుఃఖింపకుండు” మనిపల్కి దానినాశ్వాసించెను. అంతలో శ్రీకృష్ణమూర్తి పాండవులవీడ్కొని ప్రయాణ మగుటనుజూచి, ద్రౌపదీదేవినిసత్యభామగౌఁగలించుకొని, సగౌరవముగావీడ్కొని కృష్ణునితోరథంబెక్కి ద్వారకాపురంబునకు జనియెను,

ఉ॥ ఉత్తమభక్తిఁగల్గితగనాయమ చెప్పినమాడ్కిఁజేటికా
వృత్తములాచరింతు గురువిప్రసురాతిథిపూజనంబుల
త్యుత్తమభక్తి నేనతగనోపియొనర్తుప్రియంబుఁదాల్మియున్
మెత్తదనంబు సంతతముమేలుగఁ దాల్తుసమస్తభంగులన్॥

6 పార్వతిశివునకుఁబతివ్రతాధర్మము లెఱింగించుట.

పూర్వము శివుఁడును పార్వతీదేవియు లోకహితార్థమై ధర్మార్థకలితముగా సంవాదముచేసిరి. దానికే యుమామహేశ్వరసంవాదమని పేరు. అది యితిహాసరూపమున జగములో నారదమహర్షిచే వ్యాప్తమయ్యెను. శివుఁడు తన భార్యకుఁ బలుతెఱఁగులైనధర్మములెఱింగించి "మగువా! నీవు దేవతాస్త్రీలమొక్క-నకుఁ బాత్రమైనట్టి మహిమనుగలదానవు. చతురవివేకవైభవముగలదానవు. నీచే స్త్రీధర్మములు వినవలయునని తలంపు నాకుఁ గలదు. వానినాకెఱింగింపు'' మని యడిగెను. పార్వతియప్పుడు సింధుయమునాగంగాకావేరిగోదావరికృష్ణవేణినర్మదమొదలైన నదులు స్త్రీరూపులై పరివేష్టించి యుండినందున, వారింగనుంగొని "ఈశ్వరుఁడు నన్నడుగుచున్నాఁడు. ఏమని చెప్పుదును? మీలో నెవ్వరైన జెప్పెదరా?" యనియడుగ, వారెల్ల "నీకంటె మేమెఱుఁగుదుమే? నీకుబోలినవిధముగా స్త్రీధర్మము లెఱింగింపు" మనిరి. పార్వతియట్లు నాథునిచేతను, చెలియలచేతను వేడుకొనఁబడినదై శివునకంగనాధర్మములు చెప్పనారంభించెను. దేవతలును మునులును వానినెల్ల వినుటకై పార్వతీదేవి వెనుకవచ్చి నిల్చియుండిరి.

పార్వతిసిగ్గుతోఁ దలవంచియెత్తి, ప్రసన్నచిత్తయై యందఱు వినగాఁ మహాదేవునితో మృదూక్తుల నిట్లనియె. దేవా! నీవెఱుగని ధర్మము కలదా? నీప్రసాదముచే నా కుదయించిన యెఱుకచే నాకుదోఁచుడు స్త్రీధర్మములు చెప్పెదను. ముఖ్యముగా బతికిననుకూలవ్రతయగుట యే గృహిణికి ధర్మమగును. పతిమతమునకు విరోధముగానడచుటయును, పతియాజ్ఞ లేక ధర్మములు

చేయుటయును నిష్ప్రయోజనమైన కార్యములగును. నాథుఁడు సంతోషపడునట్లాతనికి వలసిన వంటకములు వండి పెట్టుటయు, బరిచర్యలు చేయుటయు, నాతనికిష్టమైనవిధమున నడచుటయు, నాతికి ధర్మములైనవి. పనులయెడ మాఱుపలుక కూడదు. పతియేదైనకార్యములు చేయమఱచిన,వానిని దలపించవలయును, సవతులుగల్గినను వారితోఁ బోరాడక పతియిచ్ఛ కనురూపముగాఁ బ్రవర్తింపవలయును.

క॥ సవతాలికిఁబతివలచిన
నవుగాకని యతినియిచ్ఛ కనురూపముగాఁ
దవిరి నడుచు సతిదైవము
శివయువతిగునెల్లజనము చేమ్రొక్కఁగొనన్॥

పురుషుఁడే దేనివస్తువ్రలిచ్చిన యెడల దానింబుచ్చుకొని యడిగినప్పుడు మఱల దానినకపటస్ఫూర్తితోఁ దెచ్చియిచ్చుట మంచిది. స్త్రీలకుఁ గొడుకులతోనైనను నేకాంతస్థలమునందుండుటయు,నేకాసనముపైనుండుటయును తగదు. పతియెట్టివాఁడైనను వానియందేభక్తివిశ్వాసములుగల్గి యుండవలయును.కలవాఁడు, లేనివాడు, రూపముగలవాడు రూపహీనుఁడని యిట్లు వ్యత్యాసముగా నెంచక పతియెట్టివాఁడైనను వానినే దైవముగాఁ గొనియాడునట్టిభార్య పరమపతివ్రత యగును.

క॥ గతిపతియ చువ్వభార్యకు
నతనిఁగడచినట్టి సత్పరాయణముకృపా
యుత!కలదే? కావునఁదా
నతనికిభక్తయగుటిచ్చు నఖిలశుభంబుల్॥

పరమేశా! వినుము. ఆసురియనియు, పైశాచియనియు, రా

క్షసియనియు, సధర్మాంగనలకు బేర్లుగలవు. వారెల్ల దుష్టస్వభావముగలవారు. భర్తయందు స్నేహము లేకుందురు. తమకిచ్చకువచ్చినట్లు చరింతురు. గృహకార్యములందు నేర్పరులుగారు. కలహప్రియులై దుష్టస్త్రీలంగూడుదురు. రాక్షసియను నడికూరముగాఁ బ్రవర్తించును. పైశాచియనునట్టిది కోపము గలదై భర్తృపుత్రులయందు స్నేహము లేకుండును. పైజాతిస్త్రీలకు లజ్జలేక తిరుగుటయు, బొంకులు పలుకుటయు, నెప్పుడు నిద్రపోవుటయు, సహజమైన గుణములు. ఈదుర్వృత్తులుగల స్త్రీలు, తమనాధు కులంబువారిని దురితములపాలుచేసి, నరకమునకుఁ బోవుదురు. మొదట దుశ్చరితలై యుండినను తర్వాత బుద్ధిమంతులై పతిభక్తిగల్గి ప్రవర్తించినయెడల, వారుముందు చేసిన పాపములనుండి విడువఁబడినవారై తమపురుషులతో స్వర్గలోక సుఖములనుభవింతురు."

అనియిట్లు శైలతనయ శూలికి స్త్రీనడవడిక లెఱింగించి « నాధా! నాకుఁదెలిసినవానింగొన్ని చెప్పితిని. నాతప్పుసైరింపవలయు"నని వేఁడుకొనగా, నప్పుడు శివుడును మునులును దేవతా స్త్రీజనంబులును సంతోషించి పార్వతిని బొగడి, తమతమ నివాసస్థలములకుఁబోయిరి.

సీ॥ "నిలయంబు వాటించి నిర్మలదేహియై
శృంగారమేర్పాటుఁ జేయవలయు,
సత్యప్రియాలాప చతురయైప్రాణేశు
చిత్తంబు ప్రేమ రంజింపవలయు,
దాక్షిణ్యసంతోష ధర్మమేధాదుల
దైవతమనిప్రియుఁ దలఁపవలయు,

నాథుఁడేపద్ధతి నడచునాపద్ధతి
నడచి సద్బంధుల నడపవలయు,
ఆ॥ మార్దవమునఁబతికి మజ్జనభోజన
శయనపానరతులు జరపవలయు
విభుఁడుపతితుఁడైన వెలదిపాతివ్రత్య
మహిమఁబుణ్యుఁజేసి మనుపవలయు"॥

IV నివృత్తి ధర్మములు.

జ్ఞాన భక్తి వైరాగ్యములు.

1 మేధావియను బ్రాహ్మణ కుమారుఁడు తండ్రితో సంవాదము చేసిన విధము.

పూర్వము ధర్మరాజు భీష్మాచార్యుంజూచి "ఓమహాను భావా! మనుష్యులకెన్ని కొనుచుండగా నాయువు తీరుచున్నది. వారేమి చేయుటనుంచిది? నాకెఱిఁగింపవే" యనియడిగిన, నద్ధర ణీపతికి సురనదీతనయుం డిట్లనియె. "ఓమహీపతీ! నీవుపితాపుత్ర సంవాదమను నితిహాసమును వినుము. దాన నీయడిగిన విషయ ము తేటపడును. పూర్వము వేదవిదుండైన యొక బ్రాహ్మణుని కుమారుఁడు మేధావియనువాఁడు, నీవునన్నడిగినట్లు తనతండ్రి నడుగఁగా, నవ్విప్రుఁడు కొడుకునకిట్లనియెను. "కుమారా! మొ దట బ్రహ్మచారియైయుండి గురుకులవాసము చేసి, పలుచదువు లుచదివి, తర్వాతనరుఁడు వివాహమై పుత్త్రులంబడసి గృహస్థా శ్రమనిరతుఁడై యతిథి పూజాది సత్కార్యములు చేయవల యును. తర్వాత వనంబులోనికిఁజని సర్వసంగపరిత్యాగము చేసి

తపస్సునల్పి సద్గతిని జెందవలయు."

అనిన తండ్రికప్పుడు పుత్రుఁడిట్లనియె "తండ్రీ! నీకుఁ గొంతకాలంబు కలట్లు పలుకుచున్నావు. మనుష్యులు స్త్రీగర్భములోఁ బ్రవేశించినది మొదలుగా వారిని గొనిపోవ మృత్యుదేవత యత్నించుచుండును. మృత్యువు దుర్నివారమైనది. ఎట్టివారినైననుహరించును. మనుష్యుఁడుచేయుపనికై యోర్చియుండునా?

గీ॥ జరయుమరణంబుమర్త్యునిజన్మమాది
గాగ వెను వెంటఁదగులునంగంబు వేచి
యెల్లి చేసెదననక మేలిపుడు చేయు
మనఘ యోర్చునె మృత్యువు మనుజపనులు॥

కావుననో తండ్రీ! యడవిలో నిద్రించుచున్నవానిఁ బులికొనిపోవునట్లును, మీనువలతిన్నఁ బోదువుట యెఱుఁగక వలలో సంచరించు విధముగాను, మనుష్యుడుసంసారములోఁ జిక్కి వెలువడనుపాయముగానక తుదకు నశించును. సంసారమనునది మృత్యువునకుఁ బట్టైనది. సర్వసంగములు విడుచుట మోక్షమునకు హేతువగును. ప్రజలు బడయుటచేతనే సద్గతులు కలుగునని తలఁపవలదు. ఏలనఁగా నొకదీపము నుండి వేఱొకదీపము వెలుఁగఁజేయబడు విధముగా, తండ్రియే నిజకాంతిచేఁ బుత్రుఁడై జనించుచున్నాఁడని శాస్త్రములు చెప్పుచున్నవి. కావున నన్ను నేన కనుఁగొనుచుండిన యెడల నది బంధమోక్షము గావించును. మనస్సు, వాక్కును, గాయమును వశ్యములు గావించుకొని, యేకాంతస్థలములోనుండి నిన్ను నీవ కనుఁగొనుచుండుము. కామమును, గ్రోధమును వదలి చిత్తమేక ముఖంబుగా జేసి

యాత్మారాముండవగుదు. అదియే నీకు మేలైన మార్గము. అట్లుగాక సంసార సక్తుఁడైనచో నింకిపోవుచున్న మడుగులోని చేఁపవలె నీవు చెడుదువు"

అనియిట్లు కొడుకుపదేశింపఁగా జనకుఁడట్లుచేసి సౌఖ్యమును బొందెను. కావున ధర్మనందనా! మనుష్యులకెందఱు వేగముగాఁ జనుచుండుటచేఁ గర్తవ్యాకర్తవ్యము లెఱిఁగి సంసారములోఁ దగులువడక సర్వసంగ పరిత్యాగరూపమైన తపస్సును సలిపి దానఁ బరమాత్మను దర్శింపవలయును. అదియేయుత్తమమైన మార్గము."

2 మోక్షమనగా నేమి? అదియెట్లు లభించును?

పూర్వమర్జునుఁడు శ్రీకృష్ణపరమాత్మునిజూచి "ఓమహాపురుషా! జనులు సకల ధర్మములలో మోక్షధర్మము మేలని చెప్పుదురు. మోక్షమనఁగా నేమి? అదియెట్లు చొప్పడును? నాకు విశదముగాఁ జెప్పవే"యని ప్రార్థించిన నయ్యాదిదేవుఁ డిట్లనియెను.

పార్థా! వినుము, బ్రహ్మాది తృణపర్యంతము వఱకు గల సకల భూతములును పూర్వకర్మములకు దగిన విధముగా జనించి, కర్మములయందు వర్తించుచు, దుదకు నశించును. జననమరణములకు హేతువై యుండునది కర్మయనఁబడును. అది పుణ్యపాపరూపమై శుభాశుభములైన ఫలములొసంగును. వానిననుభవించుటకై జన్మలు కలుగు చుండును.

అ॥ "కర్మవశతఁజూవె కలుగు దేహము దేహ

వర్తనంబుకర్మవశగతింబు
దేహపాతమైన దేహస్థుఁడగుజీవుఁ
డరుగుఁగర్మవిహితమైనయెడకు॥"

ఈప్రకారము జీవుఁడు దేహబంధము వదలలేక దేవమనుష్య పశ్వాది యోనులందు పుట్టుచుఁ జచ్చుచు, సంసారమను సముద్రములో మునుగుచుఁ దేలుచు, దానినుండి వెలువడి తీరము చేరుటకుపాయ మెఱుగక భ్రమించుచుండును.

చ॥ స్థిరనుగుపుణ్యకర్మమున దేవభవంబగుఁబుణ్యపాపసం
కరమున మానుషత్వమగుఁ గల్మషముల్ పశుకీటభావముం
బొరయఁగఁ జేయునిప్పగిదిఁబుట్టుచుఁజచ్చుచు మోహవార్ధిలోఁ
దిరుగుచునుండుగానియొక తీరము సేరఁడు జీవుఁడెన్నఁడున్॥

ఓకౌంతేయా! భూతములిట్లు సంతతము జననమరణాదులందుఁ గర్మవశంబునం జిక్కి కట్టువడియుండుటకే సంసారబంధమని చెప్పుదురు. దానినుండితప్పించుకొనుటయే మోక్షము.

ఈసంసారమను సముద్రమునకేగాక యొక పెద్దయశ్వత్థవృక్షమునకు [రావిచెట్టు] సరిపోల్చవచ్చును. ఆవృక్షమునకు సకలభూతాదియైన బ్రహ్మదేవుఁడు మూలము. వేదములందుఁ జెప్పబడినట్టి కామ్యకర్మములచే సంసారవృక్షము పెరుగుచుండునుగావున వేదంబులే దానిలోని యాకులగును. చెట్టుకొమ్మలు క్రింద మనుష్యపశ్వాదిభూతములుగాను, మీదుగా దేవాదిభూతములుగాను వ్యాపించి, మఱియు కర్మను గుణముగాఁగ్రిందనుండి శాఖలనేకవై పులకు వ్యాపించి యున్నవి. ఈప్రకారము చతుర్ముఖాదియు, నజ్ఞానప్రతిష్ఠితయును, దేవమనుష్యతిర్యక్స్థావరాది భూతశాఖోపశాఖయునై తనరుచున్న సంసారవృక్షము

యొక్క స్వరూపమును దెలుసుకొనుటకు జనులకు శక్యముగా కుండును. ఈసంసారవృక్షమును ఛేదించుటకు శస్త్రము కావలయును, ఆశస్త్రమే యసంగమని చెప్పుదురు. అసంగమనఁగా దేనిని నంటుకొనకుండుట, కలియకుండుట, కర్మఫలాదులందు వాంఛలేక కేవలకార్యభావముచే సర్వకర్మము లీశ్వరార్పణముగాఁ జేయుట. ఈప్రకారము మనస్సును దేనిపైనైనను బోనీయక సర్వసంగ పరిత్యాగము చేయువారు సంసారవృక్షమును ఛేదింపఁ గలరు. వారు జననమరణ రూపమైన సంసార బంధమునుండి ముక్తులగుదురు. సర్వసంగములు విడుచుటకు ముందుగానన్ను భక్తితో శరణంబువేడవలయును. నేనేప్రాప్యుఁడనియు, నాచేతనే జనులకు మోక్షము చొప్పుదుననియు, దృఢంబుగానమ్మి, నన్ను నిశ్చలభక్తితోఁగొల్చు పుణ్యాత్ములు ఫలసంగాదులు లేక కర్మపరులై మోక్షమును గాంతురు. వారుమఱల జనింపరు. వారికిఁ గర్మబంధములుగలుగవు. వారేమృత్యువును జయించినవారై నిత్యానందమునఁ దేలుచుందురు. మోక్షము బడయునంతవఱకు జనులెల్లరు జననమరణాదులందుఁ బొల్పడి సంసారచక్రభ్రమణంబు చేయుచుందురు.

క॥ "నరుఁడెంతకాలమేనిన్
బరఁగంగాముక్తపదము బడయకయుండుం
బురుషవర!యంతకాలము
పొరిఁబొరినీభంగిఁజావుఁబుట్టువునొందున్॥

కావుననో ధనంజయా! నీవునాయందు భక్తికల్గి నన్నే యాశ్రయించి నాకుఁ బ్రియంబగు విధముగా నీకులోచితములగు కృత్యములను దప్పక చేయుచుండుము. అట్లుచేసితివేని నీకు

నాప్రసాదమున నచిరకాలముననే మోక్షముకలుగును. మోక్షము సంపాదించుటకు భక్తియే సులభమైన మార్గము. నాభక్తుడు నన్నే పొందును, నన్నుఁబొందినవానికి మఱల జన్మములు గలుగవు."

3 భగవద్భక్తియే మోక్షోపాయములలో శ్రేష్ఠమైనదని ప్రహ్లాదుఁడు రాక్షసకుమారులకుఁ జెప్పుట.

పూర్వము హిరణ్యకశ్యపుఁడను రాక్షసరాజు తనపుత్త్రుఁడగు ప్రహ్లాదుఁడు హరియందు భక్తిగలవాఁడై చెడిపోవుచున్నాడని మూఢుఁడై తలఁచి, యతనినితక్కిన రాక్షసకుమారులతోఁగూడ ధర్మార్థకామములను త్రివర్గసంబంధమైన పాఠములను నేర్చుకొనునట్లును, వారితోనాడుకొని సామాన్యబాలురవలె లోకవిషయములందు ప్రవర్తిల్లునట్లును నియమించెను. అయితే ప్రహ్లాదుఁడు బుద్ధిమంతుఁడు గనుక త్రివర్గసంబంధమైన పాఠములు త్తమపురుషార్థమైన మోక్షమును గావింపనేరవని తగచి, తోడిబాలురనెల్లరప్పించి, వారితో నేకాంతమున నిట్లనియెను.

"అయ్యో! బాలకులారా! మనగురువులు మనకు మోక్షమార్గమును దెలుపక సంసార బంధహేతువైనట్టి త్రివర్గ పాఠములునేర్పి మనలను మోసపుచ్చుచున్నారు. మనకు రాక్షసులతోడి సహవాసము కూడదు. వారు రజస్తమోగుణ దూషితులు. విషయాదులందు దగిలిన మనస్సుగలవారు. వారికి హరిభజనంబు పట్టువడదు. హరిసర్వాంతరాత్ముఁడు, సర్వభూతప్రియుడు, సర్వసముండు, అతఁడుభక్తవత్సలుఁడగుటచే నతనిం బొంది

భక్తిచేయువారికి సర్వశుభంబులు గలుగుననుటకు సందేహము
లేదు. మనము మోక్షార్థులమై యతనిం భజియింపుదము.

ఆ॥ విషయసక్తులైన విబుధాహితులఁ గూడి
మనికినలరుచు ముక్తిమార్గవాంఛ
నాదిదేవు విష్ణు నాశ్రయింపుడుము
సంగజనులఁగూడి శైశవమున॥

భగవద్భక్తిమార్గమెఱిగించు గురువుల సేవించుటయు, హరికి
సర్వలాభసమర్పణంబు చేయుటయు, సాధుభక్తజనసంగతియు,
నీశ్వరారాధనంబును, హరితత్పరతయు, వాసుదేవచరణారవింద
యుగళస్మరణంబును మొదలగు ముఖ్యములైన భాగవత ధర్మ
ములందు రతిగలిగి ప్రవర్తించినయెడల మనకు విష్ణుదేవుని
యందు స్థిరమగు భక్తిసిద్ధించును. దాననతని సులభముగాఁ బొం
దవచ్చును. మనుష్యులకు వ్రతదానతపశ్శౌచశీలాదులకంటెను
భక్తిచేతనే విష్ణుదేవుని సులభముగా సందర్శించవచ్చును.

క॥ చిక్కఁడు వ్రతములఁ గ్రతువులఁ
జిక్కఁడు దానముల శౌచశీలతపముల్
జిక్కఁడు వ్యుత్పత్తిని భక్తినిఁ
జిక్కినక్రియ నచ్యుతుండు సిద్ధము సుండీ॥

క॥ విత్తము సంసృతిపటలము
వృత్తము కామాదివైరివర్గంబుల నే
డిత్తము చిత్తము హరికినిఁ
జొత్తము నిర్వాణపదము శుభమగు మనకున్॥

అనియిట్లు రహస్యంబుగా రక్షోబాలురకెల్ల భగవద్భక్తిమా
ర్గముయొక్క మేలిమిని, పరమభాగవతోత్తముఁడగు ప్రహ్లాదుఁ

పెటిరంగింప, వారట్లు మోక్షాసక్తులై హరిభజనపరులై వెలసిరి.

(4) వేదవ్యాసుఁడు శుకునకుపదేశించిన విరక్తిమార్గము.

పూర్వమొకప్పుడు ధర్మరాజు భీష్మాచార్యులనుజూచి "ఆచార్యోత్తమా! శుకునకు వైరాగ్యమెట్లుకలిగెను. అతఁడెట్లుముక్తినిబొందెఁ"నని యడుగ, నయ్యవనీపతికి గాంగేయుఁడిట్లనియె. "ఓధర్మనందనా! తనపుత్త్రుఁడు శుకుఁడు లోకసామాన్యబాలురవలె, జననమరణాదుల వలని బాధయెఱుఁగ నేరక కామ్యవర్తనలందుఁ దగిలియుండుటనుజూచి, యొక్కనాఁడు వేదవ్యాసమహర్షి యాతనితోనిట్లనియెను.

"తండ్రీ! లోకవృత్తములలోఁదగిలి మృత్యువువలనిభయమెఱుఁగకున్ననిన్ను నేమనగలను? నరుఁడు కామాసక్తుఁడై యుండఁగా, నడవిలో నేమఱియున్న మృగమును బులికొనిపోవునట్లుగా మృత్యుదేవుఁడువాని నపహరించును. నీవామూఢునివలె గాకుము. పంజరములోఁబెట్టియుండు పక్షిచందముగా నీదేహమందు జీవుఁడు బంధింపఁబడియున్నాఁడు. దినములను లెక్కపెట్టుకొనుచుండగా సంవత్సరములు గడచిపోవును, ఆయువు తగ్గును. దేహములో జిక్కినజీవునకు మోక్షమును సంపాదింపనుపాయమెఱుఁగక నిద్రామోహముల దగిలి యేమఱియుండరాదు. సంసారసుఖములు శాశ్వతములుగావు. కలలోననుభవించిన మాడ్కియగును. బుద్ధిమంతులగువారు నాస్తికులను దుర్మార్గులనుబొందక సజ్జనసాంగత్యముచేయుచు, తమతమవర్ణాశ్రమ ధర్మముల

ము నడపుచు, శాంతులగు పెద్దలను సేవింపుచు, వారు చెప్పెడు ధర్మములనువిని యవ్విధము ప్రవర్తించి మంచిగతి బొందుచుందురు. కుమారా!- ఈసంసారమనునది సముద్రమువంటిది. ఇంద్రియములే నీళ్లు, కామక్రోధాది దుర్గుణములే దానిలోని మొసళ్లవంటివి. అట్టిసంసారసాగరమునునీవుధైర్యమనునోడను నాధారముగాఁజేసుకొని దాటవలయును. అట్లుగాక కామాదిసక్తుఁడవైతేని నీకుఁజేటువాటిల్లును.

వత్సా! నీకుబంధువులపై మమతయు నభిమానరూపంబగు మోహంబునువలదు. మృత్యువును బంధువులెల్లరు వారింపగలరా? నీకునీవేచుట్టము. నీవాచరించు పుణ్యపాపము లేనిన్నువెంబడించును. కావుననీవు బంధువులపై మోహంబువదలి, కామాదిశత్రువులచే వంచింపబడక, ముక్తిమార్గమెద్దియోదాని నెఱిఁగి యవ్విధంబాచరింపుము ఈమనుష్యజన్మము ముక్తిని బొందుటకు సోపానమువంటిది. అదిపశ్వాదిజన్మములకంటె శ్రేష్ఠమైనది. దానింగన్నవాడు మరల నీచపుపుట్టువులు రాకుండ సద్గతిని బొందయత్నింపవలయును''

క॥ మానుషముదుర్లభముసో
  పానంబగునదివిముక్తిపథముగనుటకున్
  దానిగనితొంటిచందము
  రానీకసముద్యమమునఁబ్రోకఁగవలదే?॥

అనియిట్లు శుకునకు బంధువులపై విరక్తియు సంసారముపై దగులమియుగల్గునట్టివల్కులు పల్కగా, నతడప్పుడు డే కదలి జనక మహారాజునాశ్రయించి, యతనిచే జ్ఞానోపదేశము గావించుకొని, యాత్మసిద్ధికై పూని సిద్ధుడయ్యెను. ఓధర్మనందనా!

ఆశుకునియొక్క చరిత్రమత్యద్భుతమైనది. అతనివైరాగ్యమును, తపశ్శక్తియు, నిశ్చలమనోధైర్యమును వర్ణింప నెవ్వరికిని దరముకాదు.

(5) పరాశరముని జనకమహారాజునకు జ్ఞానోపదేశము చేసినవిధము.

జనకమహారాజునొద్దకుఁ బరాశరమునివర్యుఁడొకప్పుడు రాఁగా, నమ్మహీపతి మునిపతిచరణంబులకు మ్రొక్కి "ఓసంయమివర్యా! నాకుధర్మమార్గమెఱింగింపవలయు"నని ప్రార్థించెను. అప్పుడత్తపోనిధియిట్లనియె.

"భూపతీ! విత్తులోనుండి ఫలముగల్గువిధముగా మనుష్యులాచరించునట్టి కర్మలే సుఖదుఃఖములను బొందించును. నరుఁడు సుకృతియైనయెడలవానికి మేలుపై మేలుకలుగును; పాపకర్ముఁడైనయెడలదుఃఖముమీఁదదుఃఖమును, భయమునకు వెనుకభయమునుగలుగును. కావున నన్యాయమైనమార్గములు దొరిగినరులుపుణ్యవర్తనలందాసక్తులైయుండవలయును,సత్యమును శాంతియు, నింద్రియజయమునుగలవారు మహాపుణ్యులు, ఈగుణంబులు పడయరానియట్టి యాయువునుబడసిన యొడలికిఁ దొడవులువంటివి.

ఆ॥ పడయరానియాయువొడలికిఁగలిగినఁ
బాపకృతులదానిఁబడటఁగలుప
నగునె?పుణ్యవిధిసమాచరణములఁగై
సేయవలయుగాక చెలువుమిగుల॥"

"రాజేంద్రా! వినుము. మనుష్యుల జీవితమనిత్యమనియును, ధనాదులెల్లను శాశ్వతములు గావనియును మదిలోఁ దలఁచువాఁడు, పాపకృత్యములుచేసి పరులవంచించి ధనార్జనాది కృత్యములు చేయఁడు. కావున నీవుకొంతపాపమునుగలిగించునది యైనను, దానిచే ఫలమెక్కువ గల్గునుగదాయని తలఁచి చేయవలదు. స్వల్పఫలమునిచ్చునట్టిదైనను పుణ్యకార్యమునే చేయవలయును. ఆపదయైనను ధర్మమును విడువరాదు.

మనుష్యుని జన్మము తక్కినజన్మములకంటెను మేలైనది. ఏలనఁగా హీనజాతిలోజనించినవాఁడైనను దానధర్మాది సత్కార్యములాచరించి, పశుకీటాదులకంటె సద్గతిని బొందవచ్చును.

క॥ మానుషజన్మము మేలది
హీనపుజాతినిజనించె నేనియనన్యం
బైనజననంబుకంటెను
దానను గతివడయనగుటఁ దత్త్వప్రవణా॥

కం॥ దానములపుణ్యతీర్థ
స్నానంబులనతిథిపూజనంబులనుఫలా
దాననిరతుండుగాకీ
మానుష్యముగారవించుమతినిందు్యఁడగున్॥

అనియిట్లు పరాశరమునివరేణ్యుఁడు జనకభూపతికి మానుషజన్మముయొక్క మేలిమియు, మనుష్యులకు ధర్మముపై ప్రీతి వదలరాదనియు, దానాది పరోపకారపరతయే మేలనియు వచింప నద్ధరణీపతిముని చరణంబులకుఁ మ్రొక్కి మఱియు నిట్లనియె, "ఓ తాపసోత్తమా! మనుష్యులకు శత్రువులలో మేటియైనదేది?

వారికి దేనిచే మేలుగల్గును? వారుపొందఁదగినగొప్ప పదవి యేది?" అనినమునియిట్లనియెను.

"జనకమహీపతీ! మనుష్యులకు నజ్ఞానమనునది గొప్పశత్రువగును. అజ్ఞానముచేతనే నరులు కామాదిసక్తులై సంసారములోమునిగి యాత్మవిధమెఱుఁగలేక చెడుదురు. వారికన్ని యాపదలును గలుగుటకజ్ఞానమే కారణమగును. కావున నజ్ఞానమును తొలగించుటకై జ్ఞానార్జనము చేయవలయును. అదియే ముఖ్యమైనకార్యము. జ్ఞానమునరులకుఁ గన్నువంటిది. జ్ఞానము లేనివాఁడు తనగృహంబులో నభ్యాసవశమున, తడవుకొని తిరుగుగ్రుడ్డివానివగిది సంసారములోఁ దిరుగుచు జన్మములనేకములుపొందుచు సుఖదుఃఖములను గుడుచుచుండును. జ్ఞానియైనవాఁడు సంసారసక్తుఁడుగాఁడు. వానిమనస్సును విషయాదులంటవు. వాఁడు లోకప్రవర్తనలందుఁ దగిలినను తామరాకుపైనుండు నీటిబొట్టువలెనుండును. నీటిపులుగు నీరుతోనుండియు నార్ద్రముగాదు. అవ్విధమే జ్ఞానిమెలగును. వానికేబంధములు లేవు. వాఁడు ప్రజ్ఞయనుగొప్ప మేడపైనెక్కి, క్రిందుగాచరించుచున్న సంసారసక్తులగు నరులవర్తనలను జూచుచుండును. ప్రకృతితోఁ దనకునేవిధమైనసంగము లేకుండుటయెఱిఁగి తన్నుఁదాన కనుచుండునట్టి జ్ఞానికిగల్గు సంతోషమును, శాంతియు, సామాన్యజనులకు గలుగనేరదు. వాఁడేముక్తుఁడు వాఁడే బ్రహ్మవిదుఁడు, వానికిఁగల్గు దశయే మేలైనది.

మనుష్యుల కట్టిదశ యెట్లుకలుగునని యడిగెదవేనిఁ జెప్పెదవినుము. ఇంద్రియ నిగ్రహము చేయలేనివారికి సిద్ధిగలుగదు. కన్ను, ముక్కు, చెవిమొదలగు జ్ఞానకర్మేంద్రియములు

"మనుష్యుని నానావిధములైన క్రియలందు వర్తింపఁజేసి చిక్కులఁబెట్టును. వానిప్రవృత్తుల నెఱిఁగి క్రమంబుగా మనస్సు నిలుకడ చేసి వానిలాగవలయు. ఈమనస్సు యింద్రియమహిమలకుమూలమైనది. మనస్సుకంటెను పెద్దయైనదిబుద్ధి, కావున బుద్ధిగల్గిమనంబును బోనీక వశ్యము చేయువలయును. బుద్ధికంటెను శ్రేష్ఠమైనది కామము. లేక కోరిక. కోరికలుఁగలవాని బుద్ధిచెడును. వానిమనస్సును నింద్రియములును వశ్యములుగావు. కామమును శత్రువును జంపినవారు జితేంద్రియులై యాత్మజ్ఞానముచే భాసిల్లుదురు. కావున నాత్మజ్ఞానలాభమునకు విరోధమైనయింద్రియమనోబుద్ధులకంటెను గామమే గొప్పశత్రువుగా నెఱిఁగి దానింజేనీయక, నిష్కాములై నిర్విషయస్పృహులై యున్న మహాత్మలకు బ్రహ్మజ్ఞానముకలుగును. వారేసుఖులు, వారే ముక్తులు వారేయాత్మవిదులు."

అనియిట్లు పరాశరసంయమివర్యుఁడు జనకమహారాజునకు జ్ఞానవైరాగ్యజనకంబులైన వాక్యంబులుపన్యసింప, నప్పుడమిఱేఁడుజ్ఞానమార్గావలంబియై నిత్యసుఖమును బొందెను.

గీ॥ "భూతములపుట్టుచేష్టయుఁబోలియుంటయును
జూచునేరుపుగలవాఁడుచూడనేర్చు
మోక్షమార్గంబు చిత్తంబుమూఢమైన
సక్తుఁడగులోలగతినెట్లుముక్తిగలుగు?

సీ॥ కావునముక్తికిఁ గారణంబగుదాని
నేర్పడజెప్పెద నెఱిఁగికొనుము,
దానంబుశమమును దమమునుబ్రహ్మ
చర్యవ్రతంబును వ్రతరక్షణంబు,

దయయునుబరధన దారవర్జనమును
నియమంబునింద్రియ నిగ్రహంబు,
జననీజనకగురు జనపూజలును దేవ
తాతిథిపిత దేవతార్చనములు,
గీ॥ సత్యమును శౌచమును శుభసంవిధాన
నిరతియును ధైర్యమును గాంభీర్యనిరసరమ్ము
కలిమిపుణ్యవృత్తంబిదిగలుగునతఁడు
మొనయుపీనిమాతఁగఁ గానిమోక్షమునకు''

సమాప్తము.

ధర్మప్రకాశిక.

అభిప్రాయములు.

మీచే రచింపఁబడిన "ధర్మప్రకాశికను" సాంతముగాఁ జూచితిని. ఆర్యవిజ్ఞానపుఁ బ్రస్థానత్రయమనఁదగిన భారత భాగవత రామాయణములందలి ముఖ్యధర్మముల రాశీకరణ మొనర్చిన మీరాంధ్రలోకమునకువందనీయులు. తిక్కనాది మహాకవుల సుప్రసిద్ధ పద్యముల నందందుఁ బొందుపఱచుపద్ధతి యాంధ్రకవిత్వమునందు యువకులకు నభిరుచి గూర్పఁగలదు. మీయాంధ్రభాషాభిమానము ప్రశంసనీయము. ఆర్యమతము, ఆర్యధర్మముల మఱవుగాంచిన ప్రస్తుత ఆంగ్లో, ఆంధ్రవిద్యార్థులకిట్టి గ్రంథము మిగుల బఠనీయముగా నొనర్చి మఃపూర్వుల ధర్మాభిరతిని పునఃప్రతిష్ఠించుట విద్యాశాఖాధికారులకేమి పాఠశాలాధ్యక్షులకేమి విధ్యుక్తధర్మమని నాయభిప్రాయము. ఈచిన్నిపొత్తము నకాంధ్రలోకము చూపఁగల గౌరవము మీయాంధ్ర భాషావ్యవసాయమును బ్రోత్సహించుఁగాక;

నరసారావుపేట.
19—10—21

చావలి వెంకటకృష్ణయ్య
బి. ఎ. బి. యల్.

OPINIONS.

I have gone through your work "Tharmaprakasika" and find it furnishes useful and instructive reading for boys of the IV, V & VI Forms. The book can be used as a Text book for Non Detailed study in these forms or as one for moral Instruction. The language is chaste and simple and worthy of the pupils' imitation. I congratulate you on your Publication.

M. VENKATRAMAYYA.
Headmaster
Municipal High school
Narasarowpet.

గ్రంథకర్తచే వ్రాయఁబడిన
యితరగ్రంథములు

(1)	సృష్టివిషయవార్తలు	రు 1-0-0
(2)	జంతువిషయవార్తలు	0-10-0
(3)	బాలభారతము	1-4-0
(4)	ద్విపదభగవద్గీతలు	1-0-0

2, 3, 4, త్వరలో వెలువడును.

☞ వలయువారు.

ఆర్, వెంకటేశ్వర్ అండు కంపెని ఆనంద ప్రెస్.
మద్రాసు వారికివ్రాసి తెప్పించుకొనవచ్చును.

10236